

МІОК Міжнародний інститут
освіти, культури
та зв'язків з діаспорою

МІЖНАРОДНА КОНФЕРЕНЦІЯ «УКРАЇНСЬКА МОВА У СВІТІ»

»» ЗБІРНИК

ЛЬВІВ, 2024

УДК 811.161.2(4/9)(063)

У 27

Редакційна колегія:

Ірина Ключковська (к. пед. н., доц.)

Оксана Горда (к. філол. н.)

Оксана Трумко (к. філол. н.)

Українська мова у світі : Збірник матеріалів VIII Міжнародної науково-практичної конференції, 21 серпня 2024 р. Львів, 2024. 210 с.

До збірника увійшли наукові доповіді учасників VIII Міжнародної науково-практичної конференції «Українська мова у світі». Об'єктом наукового обговорення стали питання функціонування української мови у світі, проблеми методики викладання української мови як іноземної, організація навчального процесу в українознавчих осередках у світі, використання новітніх технологій у викладанні, статус української мови як світової, мовне законодавство. Збірник призначений для широкого кола науковців, студентів, аспірантів і викладачів.

Комп'ютерна верстка: Руслана Галецька

Літературна редакція: Галина Бойко, Оксана Галайчук, Ольга Руснак

Відповідальність за зміст несуть автори. Точки зору авторів публікацій можуть не збігатися з поглядами редакційної колегії.

ЗМІСТ

Інна АБРАМОВА

Навчання наукового стилю мовлення іноземців на довузівському етапі мовної підготовки в умовах диджиталізації освіти 8

Тетяна БЕЦЕНКО

Народознавчий освітній компонент як складник навчального процесу в ЗВО для студентів-іноземців..... 13

Ольга БІЛИЧЕНКО, Валерій СТОЯНОВ

Українські студії в Пізанському університеті..... 20

Галина БОЙКО

Діти - код нації..... 23

Руслана БОЙЧУК, Марія ОДИНАК, Марія КАЛІНСЬКА

Розвиток мовленнєвих здібностей дітей-білінгвів засобами театралізованої діяльності..... 28

Оксана ГАЛАЙЧУК

Українська мова за кордоном: причини зацікавлення та мотивація вивчення 34

Оксана ГОРДА

Нові форми навчання українською мовою у шкільних системах Європи..... 39

Інна ГРИГОРОВИЧ, Надія ПАШКОВА

Українська школа Пречистої Діви Марії у Великій Британії:
відповідь на виклики воєнного часу..... 46

Назар ДАНЧИШИН

До питання імпліцитних компонентів мови в контексті
вивчення української як іноземної..... 52

Тетяна ДЕНИСЕНКО

Застосування туристичних маршрутів як інтерактивних
методів навчання у викладанні української мови як
іноземної..... 58

Ірина ЗБИР

Викладання української літератури в іншомовній аудиторії:
проблеми і перспективи 63

Галина ІВАНИШИН, Уляна СОЛОВІЙ

Методика застосування комунікативно-діяльнісного підходу
у практиці викладання української мови як іноземної
у ЗВО України 70

Світлана КОВТЮХ

Українська мова як світова: реальність, перспектива
чи мрія 76

Євгенія КРИКЛИВЕЦЬ

Українська мова за межами: вивчення української мови як
інструмент деколонізації 82

Оксана КУЧЕРУК

Українська мова у школах Німеччини: виклики, можливості	86
--	----

Назар МАРТИНЮК

Світовий Конгрес Українців як популяризатор української мови в Україні та світі (1991–2024)	96
--	----

Микола НАГІРНИЙ

Українська мова у Хорватії: історія та перспективи	103
--	-----

Леся НАЗАРЕВИЧ

Тандем-метод у навчанні української мови як іноземної: досвід взаємодії	109
--	-----

Світлана ОНИСЕНКО

Українська Велика Британія: лінгвокраїнознавчий аспект викладання УМІ для англомовних слухачів	115
---	-----

Жанна ПАСІЧНИК

Українська мова у світі сьогодні: сфери функціонування ...	119
--	-----

Наталя ПАХАЛЬЧУК, Олексій ФЕДУРУК, Тетяна КРАВЧУК

Українська спадщина в Данії: освітні ініціативи для збереження мови та культури	123
--	-----

Оксана ПЕТРУК

Навчальні втрати учнів-представників національних спільнот з української мови	129
--	-----

Наталія ПОШИВАЙЛО-ТАУЛЕР

Використання «Фондів знань» для навчання української мови і культури в українських суботніх школах і молодечих організаціях Австралії..... 134

Оксана П'ЯТКОВСЬКА

Мовний портрет українських вимушених мігрантів у Естонії 138

Любов РАСЕВИЧ, Юлія КОСТЮК

Практичні аспекти початкових етапів навчання української мови як іноземної (рівень А1)..... 144

Мирослава СВІТЛИК

Сучасний стан українськомовної освіти в канадській провінції Манітобі..... 152

Ольга СОРОКА

Українсько-словенська та словенсько-українська лексикографія початку ХХІ ст..... 158

Володимир СТАРОСТА

Деякі показники та діагностика мовно-комунікативної компетентності вчителів шкіл 162

Софія ФЕДЖОРА

Розвиток мовленнєвих навичок студентів А2–В2 володіння УМІ за допомогою навчальних ігор (на прикладі авторської гри «Подорож містами України»)..... 168

Олена ФІДКЕВИЧ

Основні методи, технології і прийоми вивчення мов у контексті багатомовної освіти 175

Вікторія ЦИГАНЕНКО, Наталія ОЧКУРОВА

Українська мова сьогодні: використання в різних сферах 182

Олександр ЧЕРКАС

Подкастинг як інструмент вивчення української мови 188

Аліна ЧЕРНЯКОВА, Хала КХАЛІФЕХ

Формування міжкультурної комунікативної компетентності в іноземних студентів засобами проєктного навчання 192

Лариса ШЕВЧУК

Застосування диференціації у навчанні української мови в умовах багатомовності 199

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ 204

Інна АБРАМОВА

(Запоріжжя, Україна)

НАВЧАННЯ НАУКОВОГО СТИЛЮ МОВЛЕННЯ ІНОЗЕМЦІВ НА ДОВУЗІВСЬКОМУ ЕТАПІ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ В УМОВАХ ДИДЖИТАЛІЗАЦІЇ ОСВІТИ

Упродовж останніх п'яти років відбуваються суттєві зміни в освітньому процесі. Пандемія COVID-19, повномасштабне вторгнення країни-агресора в Україну трансформували організацію навчального процесу у закладах вищої освіти. Особливо така реорганізація позначилась на роботі з іноземними студентами, які змушені були повернутися до рідних країн.

Перехід на дистанційну форму навчання з використанням сучасних цифрових технологій відкрив нові можливості для іноземних громадян у вивченні української мови як іноземної. Викладачі Центру підготовки іноземних громадян Запорізького державного медико-фармацевтичного університету намагаються створити сучасне інформаційно-цифрове навчальне середовище, використовуючи різноманітні медіаресурси, які спонукають і мотивують іноземців до навчання. Тому важливим завданням на довузівському етапі мовної підготовки на сьогодні є диджиталізація освітнього процесу, яка сприяє розвитку пізнавального інтересу іноземних громадян у їхній навчально-професійній діяльності.

Як зазначає І. Бербенюк, «диджиталізація стає головним трендом сучасності та радикальним чином перетворює сутнісні характеристики процесів усіх сфер суспільного життя. Сьогодні вже неможливо закладу освіти залишатися осторонь цифрової трансформації. Новітні технології стали невіддільною частиною нашого повсякденного буття... Диджиталізація – це усвідомлений підхід докорінного перетворення будь-яких процесів на основі використання цифрових технологій. Ефективність реалізації розвитку сучасної особистості передбачає оновлення способів взаємодії з використанням можливостей цифрових технологій» [1].

Розглянемо процес диджиталізації навчання на прикладі вивчення наукового стилю мовлення в аудиторії болгарських студентів, які опановують спеціальність «Фармація, промислова фармація» у Центрі підготовки іноземних громадян Запорізького державного медико-фармацевтичного університету.

Застосування різноманітних цифрових технологій на заняттях з наукового стилю мовлення допомагає іноземцям оволодіти лексикою і синтаксичними конструкціями, необхідними для навчально-професійного спілкування.

За допомогою використання новітніх інформаційно-комп'ютерних технологій, зокрема платформ Kahoot, Learning Apps, сервісу Canva, програми Forms у Microsoft Teams та ін. іноземці навчаються користуватися всіма видами мовленнєвої діяльності (читання, аудіювання, говоріння, письма), забезпечуючи оволодіння фаховою термінологією.

Навчання наукового стилю мовлення болгарських студентів II курсу спеціальності 226 «Фармація, промислова фармація» Запорізького державного медико-фармацевтичного університету відбувається на онлайн-платформі Microsoft Teams. Фахові тексти з питань біохімії, мікробіології, вірусології, імунології допомагають іноземцям опанувати навчальний матеріал, забезпечуючи оволодіння термінологією професійного спрямування.

Використання ігрових онлайн-платформ Kahoot, Learning Apps та ін. на заняттях з наукового стилю мовлення мотивує іноземних студентів до навчання, дозволяють вирішувати різноманітні завдання в їхній навчально-професійній діяльності.

Запропоновані наукові тексти є джерелом фахової інформації, підібрані з метою забезпечення розвитку комунікативних компетенцій іноземців у навчально-професійній сфері спілкування, тобто науковому стилю мовлення: «Віруси», «Ендокринна система», «Загальна характеристика галогенів», «Обмін речовин та енергії в організмі людини», «Формені елементи крові», «Ферменти», «Природні джерела вуглеводнів», «Асиміляція» [3]; «Склад клітини», «Загальна характеристика дихальної системи», «Залози внутрішньої секреції», «Нежить» [2].

Використовуючи ігрову онлайн-платформу Kahoot, болгарські студенти опрацьовують науковий текст «Віруси». Після прочитання тексту вони відповідають на питання гри-вікторини, яка складається із завдань різного рівня, надаються запитання

і чотири варіанти відповідей. Наприклад, на питання «Що таке віруси?» студентам пропонують такі варіанти відповідей: а) організми, що складаються всього з однієї клітини; б) організми, які мають клітинну будову; в) організми, які не мають клітинної будови; г) сукупність клітин.

Далі Kahoot пропонує іноземним студентам завдання, яке складається із запитання і варіантів відповідей («правда» або «неправда»). Все це виконується у реальному часі. Отже, ігрове середовище з яскравою візуалізацією зацікавлює іноземців, допомагає краще засвоїти навчальний матеріал, сприяє виробленню певних мовних навичок і вмінь.

Завдяки цифровим технологіям, які застосовуються у Центрі підготовки іноземних громадян медико-фармацевтичного закладу вищої освіти, болгарські студенти навчаються читати, перекладати наукові тексти зі свого фаху, розвивають навички монологічного й діалогічного мовлення на навчально-професійну тематику.

Варто зазначити, що використання онлайн-платформ допомагає іноземцям зрозуміти науковий текст. Крім того, складання номінативного і питального планів до наукового тексту дає можливість студентам його відтворити, переказати.

Отже, навчання наукового стилю мовлення болгарських студентів у Центрі підготовки іноземних громадян ЗДМФУ відбувається з використанням інноваційних технологій, які допомагають сформувати комунікативні, професійні компетенції іноземців. Викладачі й надалі

вдосконалюватимуть знання з опанування цифрових технологій в умовах диджиталізації освіти, з подальшим залученням їх у навчальний процес з іноземними громадянами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бербенюк І. Діджиталізація освіти – компетенції XXI століття.
URL : <https://vseosvita.ua/library/embed/01006n5f-7a71.docx.html>.
2. Васецька Л. Українська мова як іноземна. Функціональна граматики : посібник для студентів – іноземних громадян закладів вищої освіти охорони здоров'я / Л. Васецька, О. Сидоренко, Т. Алексєнко. – 2-е вид., доповн. і переробл. Запоріжжя : ЗДМФУ, 2024. 207 с.
3. Васецька Л., Манаєва Г., Чорна Ю., Гайдук Л. Українська мова як іноземна. Науковий стиль мовлення : у 2-ч. Ч. 2 : практикум для слухачів – іноземних громадян довузівського етапу підготовки. Запоріжжя : ЗДМУ, 2023. 129 с.

Тетяна БЕЦЕНКО

(Суми, Україна)

НАРОДОЗНАВЧИЙ ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ ЯК СКЛАДНИК НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В ЗВО ДЛЯ СТУДЕНТІВ- ІНОЗЕМЦІВ

Вступ. Викладання української мови як іноземної передбачає оволодіння здобувачами вищої освіти не лише основ мовної/мовленнєвої грамотності, а й пізнання культури, звичаїв, побутового укладу народу, мову якого вони вивчають. Внаслідок такого підходу студенти зможуть досягнути глибини народномовної культурної дійсності, що сприятиме ефективному та якісному засвоєнню лінгвістичної бази. Цього успішно можна досягти, якщо запропонувати для вивчення іноземним студентам курс «Українське народознавство» паралельно з вивченням української мови.

Термін **народознавчий** є синонімічним до понять **національний, етнічний, етнографічний, етнокультурний, український**. Етнологія, етнографія, народознавство – взаємозамінні терміни-дублети. Пропонований курс значно доповнюватиме і поглиблюватиме відомості про український народ, його багатовікову історію, шлях розвитку, народні культурні надбання.

Актуальність дослідження вбачаємо у потребі наголосити на етнокомпоненті (народознавстві) як складникові

освітнього процесу, який повинен суттєво доповнити зміст навчального процесу в пізнавально-інформативному, духовно-інтелектуальному планах.

Аналіз останніх досліджень. Духовно-матеріальні національні надбання осмислені в етнографічних розвідках О. Потебні, М. Костомарова, П. Чубинського, О. Воропая, І. Нечуя-Левицького, К. Грушевської, Д. Багалія, В. Наулка, у працях сучасних учених – Л. Орел, Г. Лозко, В. Скуратівського, О. Богуш, М. Стельмаховича та ін.

Мета – окреслити пріоритети народознавчої інформації для успішного вивчення та якісного засвоєння української мови іноземними студентами.

Значущість означеного курсу в навчально-виховному процесі закладів освіти всіх рівнів неоціненна, адже «народознавство виступає одним із могутніх засобів поєднання теоретичного змісту українознавчо-культурологічних дисциплін із практичною сферою, що забезпечує підвищення зацікавленості його змістом і пізнавальної мотивації здобувача до етнокультурної діяльності», тому «введення народознавчих компонентів у викладання певних дисциплін підвищить рівень підготовленості здобувачів вищої освіти до фахової діяльності, оскільки зростає суспільний запит на спеціалістів, що мають всебічні знання, духовний потенціал, який ґрунтується на глибокому знанні витоків національної культури, духовних і моральних цінностей народу» [4, с. 136].

Вагомість означеної дисципліни в тому, що знання, які

здобувач вищої освіти отримає у процесі вивчення курсу, слугуватимуть розширенню його світогляду, збагаченню новими фактами, відомостями про український етнос, відкривають перспективи подальшого вивчення нашої культури в усіх можливих вимірах.

Різноаспектне знайомство з народознавчою тематикою (наприклад, народні танці українців, народний транспорт, національна українська кухня, народний одяг, народні звичаї та обряди – весільні, поховальні та ін., народні іграшки, народний театр, народна ботаніка, народний календар, народна етика, національне житло, народний сонник, народні музичні інструменти, народна педагогіка, народні знаряддя праці та ін.) сприятиме розвитку інтелектуально-творчого потенціалу особистості майбутнього фахівця, виховуватиме шанобливе ставлення до української мови та культури.

Вивчення народознавчого матеріалу значно збагатить науковий багаж знань, розширить науковий світогляд, спонукатиме до подальшого поглибленого осмислення не тільки українських національних надбань і цінностей, а й духовно-матеріальної культури рідного та інших етносів. Крім того, народознавчий матеріал може стати підґрунтям для подальших наукових досліджень, зіставних студій, лінгвокультурологічного аналізу тощо.

Освітній процес повною мірою має бути орієнтованим на виховання у молоді, зокрема у іноземних студентів, шанобливого та зацікавленого ставлення до матеріально-

духовних святинь українського народу, національно-культурних пам'яток, прагнення до пізнання національно-культурних здобутків українців на теренах загальноєвропейського та світового макропростору взагалі. Це стосується нашої національної музично-пісенної творчості (кобзарське мистецтво, пісенність календарно-обрядового циклу тощо), народних промислів, народно-декоративного мистецтва (вишивка, писанкарство та ін.), національної кухні, національного одягу, національного господарювання, етнородинного укладу, звичаїв, обрядів, уподобань, морально-етичних настанов та ін.

Необхідно навчати іноземних студентів основам українських народознавчих знань, формувати в них інтерес до етнічних духовно-матеріальних цінностей українського народу та шанобливе, ввічливе ставлення до народно-культурних святинь, звичаїв.

Такий підхід сприятиме збереженню та примноженню на світових теренах наших найкращих національних традицій; слугуватиме утвердженню і поширенню у світовому просторі духовно-матеріальних надбань нашої прадавньої і самобутньої, неповторної, унікальної української народної культури (національних традицій, звичаїв, обрядів, вірувань, етносвітоглядних переконань); правитиме завзірець у світовому континуумі національних пам'яток духовно-матеріальної культури нашого етносу. Важливо, що у такий спосіб відбуватиметься утвердження і зміцнення нашої Української Держави на світовому рівні. Відмова від популяризації серед

іноземців українських національних цінностей – особливо на теренах освітнього простору – слугуватиме знеціненню наших національних здобутків, нищенню нашої національної самоідентифікації, національних пріоритетів.

Щоб досягти плідних результатів – потрібно послідовно впроваджувати в навчальний процес для студентів всіх спеціальностей обов'язкове викладання дисциплін народознавчого циклу. Це наповнюватиме освітній процес ЗВО своєрідним національним духом, водночас збагачуватиме студентів знаннями про український народ.

Отже, знання основ народознавства передбачає обізнаність з визначальними етапами етнічної історії українського народу, етнічними аспектами еволюції побуту й культури, традиційними галузями господарства, відомостями про житло, побутову матеріальну культуру (одяг, посуд, меблі, іграшки), систему харчування й обрядову їжу, відомості про духовно-інтелектуальне надбання – історію української символіки, звичаєвості, шлюбних, родинних звичаїв та обрядів, уявлення про світ, віру, вірування, морально-етичні норми, психологію, характер і вдачу українців, витоки українського фольклору, різних видів мистецтва, ремесел тощо.

Підходимо до розуміння того, що майбутні фахівці повинні набути **народознавчої компетенції**, що передбачає ерудованість у питаннях надбань духовної та матеріальної культури українців (окрім усього зазначеного вище, також знання про народні українські символи, обереги, амулети,

народні традиції і звичаї, заборони, табу, обряди, національні свята та ін.); використання в мовленні народознавчої лексики, малих форм українського фольклору (прислів'я, приказки, загадки, образні вирази та ін.). Звернімо увагу, наприклад, на такі лексеми та предмети і поняття, позначувані ними, як **горнятко, глечик, кухоль, полумисок; плахта, корсетка, очіпок, вінок, вишиванка, стрічка, сорочка (сорочина), хустка (хустина); рушник, ковінька; коралі (намисто), дукачі (дукати), обручка, каблучка; канапка, борщ, галушки, бендерики, капуста, юшка, паляниця, пампушки; чуприна, оселедець (чуб); веснянки, колисанки; вишивати, гаптувати, мережити; кохання, любові, пестоші; заздрощі; манівці; писанка, крашанка; лялька-мотанка; моріжок, літепло; віче, толока, пастівень, полонина; веселка, водограй, блискавка, струмок; козак, кобзар** та ін. Заслужують на увагу знання про *мовно-естетичні знаки української культури* (С. Я. Єрмоленко) *Перун, Лада; з роси і води вам; хай ще зозуля накує багато літ; Слово, моя ти єдина зброе!* (Л. Українка), *і чужому навчайтеся, і свого не цурайтеся* (Т. Шевченко) та ін.

Оволодіння народознавчою компетенцією передбачає ерудованість з питань формування й розвитку української нації, етнічної території та етнографічного районування, народного світогляду, вірувань і релігійних переконань, володіння народознавчими знаннями, народознавчою культурою, народномовним багатством.

Переконуємося, що народознавство охоплює і міфологію,

і фольклор, і народний календар, також педагогіку, мораль та етику, народну медицину, народне господарство, побут та культуру і обов'язково – мову. Опанування етнологією спонукає по-новому подивитися на світ, на картину світу іншого етносу, через чужу дійсність по-новому осмислювати й поціновувати свої національні надбання.

Висновки. Отже, «Українське народознавство», за нашими переконаннями, – перспективний і необхідний освітній компонент, що відзначається потужним потенціалом і невичерпними духовно-інтелектуальними можливостями. Викладання означеного курсу доцільне у ЗВО для студентів-іноземців різних спеціальностей і не лише гуманітарного циклу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Войтович В. М. Міфи та легенди давньої України: 2-ге, вид. доповн. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2014. 464 с.
2. Енциклопедичний словник символів культури України: 5-е вид. / за заг. ред. В. П. Коцура, О. І. Потапенка, В. В. Куйбіди. Корсунь-Шевченківський : ФОП Гавришенко В. М., 2015. 912 с.
3. Єрмоленко С. Я. Мовно-естетичні знаки української культури. Київ : Інститут української мови НАН України, 2009.
4. Петренко Л. Народознавчий аспект у змісті підготовки та етнокультурної діяльності майбутніх фахівців. URL : “<http://uperrnu.pnpu.edu.ua/article/view/275574/270724>”.

**Ольга БІЛИЧЕНКО,
Валерій СТОЯНОВ**

(Слов'янськ, Україна)

УКРАЇНСЬКІ СТУДІЇ В ПІЗАНЬСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

У зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України міжнародне співтовариство надає допомогу науковій спільноті нашої країни. Розпочато програми підтримки переважно 3-місячного дослідницького перебування в Інститутах та університетах Європи. Європейська комісія запустила портал «Європейський дослідницький простір для України» (ERA4Ukraine) – єдиний центр для надання інформаційних і допоміжних послуг українським ученим, які змушені виїхати за кордон через війну.

Пізанський університет відомий своєю підготовкою з філології. Кафедра філології, літератури та лінгвістики утворилася 19 вересня 2012 року в результаті реорганізації, що була викликана застосуванням Закону Гельміні. У дослідженнях та викладанні вона відтворює дійсність, яка глибоко коріниться в гуманітаристиці Пізанського університету. Назва поєднує основні напрямки досліджень, які проводять професори й науковці, що працюють на кафедрі індивідуально та в групах, у наукових центрах і лабораторіях.

Основна мета цих досліджень полягає у реконструкції й аналітичному вивченні лінгвістичних і літературних текстів з

давнини та до нашого часу, охоплюючи широкий географічний простір, усі основні європейські цивілізації та культури. Важливим компонентом цього напрямку досліджень і навчання є інструментальне вивчення мов, що здійснюється спільно зі співробітниками Університетського мовного центру.

У складі кафедри близько 150 професорів, наукових співробітників і докторантів. Курси кафедри відвідують 5000 студентів різного рівня підготовки, що становить десять відсотків від усіх студентів, що навчаються в Пізанському університеті.

На посаді візит-професора Пізанського університету ми отримали можливість ознайомитися з роботою секцій: класичної та італійської філології, романської та порівняльної філології, лінгвістики та англійської мови тощо. Семінари, конференції, конгреси, які кафедра просуває, підтримує та проводить, впливає на діяльність Пізанського університету, починаючи від класичної та закінчуючи сучасною тематикою.

Дидактика складається з десяти навчальних курсів, які в окремих дисциплінах відтворюють різноманітну дослідницьку структуру для базової підготовки п'яти тисяч студентів-філологів: філологія, література та лінгвістика спрямовані на гармонійний баланс вимог суспільства, кадрових питань, можливостей працевлаштування, традицій. Вони успішно пов'язані з давніми та шляхетними дослідженнями, що практикуються гуманітарною областю в Тоскані. Наукові проекти інноваційні, об'єднують найкращі результати навчання

класичної філології та модерністики і гарантують повне володіння методами комунікації та аналізу.

На підтримку України кафедра проводить різноманітні заходи: зустрічі з українськими письменниками, семінари, конференції, пропонує роздуми, пов'язані з темою війни, зокрема, над словами та промовами миру, такими, що існують, і можливими, з погляду спілкування в цілому і в контексті літературного та лінгвістичного посередництва та інтерпретації.

Перебування на посаді запрошеного професора Пізанського університету (UNIPi, Італія) дало можливість на основі узагальненого досвіду італійських колег розробити методичні рекомендації для студентів, що навчаються на ОП «Українська мова та література» у ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет». Освіта та виховання, що сформувалися в демократичному європейському суспільстві та втілилися в діяльності Пізанського університету, формують систему цінностей, яка допомагає кожному індивіду сприймати різні життєві ситуації та адекватно реагувати на них, перебувати в об'єднуючому соціолінгвістичному просторі.

Галина БОЙКО

(Львів, Україна)

ДІТИ – КОД НАЦІЇ

Мова репрезентує народ у світі, є ореолом нації й етнічним кордоном. «Нація повинна боронити свою мову більше, ніж свою територію», – говорила Леся Українка. Адже територію можна відвоювати, а коли вмирає мова, то вмирає і нація. Недаремно кажуть, що мова – ключ до Вічності, пароль до дверей Всесвіту [3, с. 1].

Знаменитості, відомі освітяни та лінгвісти вважають, що вивчення української мови за кордоном – це важливий аспект зв'язку поколінь та ідентичності нації [4, с. 2]. А діти – це майбутнє української нації, які наділені потенціалом та можливостями задля розвитку країни та її культури. Їхня освіта, виховання та підтримка важливі для забезпечення процвітання України у майбутньому. «Коли ми говоримо про людину як соціальну істоту, яка кодується, ми маємо думати про те, як буде закодоване майбутнє покоління. І тут мова має визначне значення. Ми маємо право й етичне зобов'язання перед майбутнім поколінням закодувати його на українську мову. Щоб вона стала потрібною і цікавою для нього», – зазначив соліст популярного українського гурту «Антитіла» Тарас Тополя [4, с. 1].

Вивчення української мови починається, власне, з абетки,

що є першим кроком до оволодіння мовою. Зазвичай воно розпочинається ознайомленням з літерами, їхнім звуковим значенням і правилами вживання. Отже, для вивчення абетки з української мови для дітей 4-6 років за кордоном пропоную Навчальний посібник «Мої друзі» початкового рівня (A1) у трьох частинах: 1. «Мої друзі». Навчальна книга. Робочий зошит, частина 1 (А-М); 2. «Мої друзі». Навчальна книга. Робочий зошит, частина 2 (Н-Я) та 3. «Мої друзі». Допомога вчителю, онлайн [1; 2, с. 1]. Навчальний посібник «Мої друзі» складається з 17 тем та містить 34 уроки. Героями абетки є хлопчики Андрій та Богдан, дівчатка Юлія та Евеліна з їхніми улюбленицями – левом Левком та роботом Мудриком.

Структура уроків навчального комплексу досить проста і систематизована:

1. Перед вивченням кожної літери учні розглядають тематичний словник-ілюстрацію «Веселий словничок».

2. Наступна сторінка посібника – це коротка інформація для вчителя: 1) тема уроку, 2) номер уроку, 3) літера, 4) словник (пропоновані важливі слова), 5) завдання уроку (лексико-граматичний компонент), 6) прописані слова з наголосами та ілюстрації до них, 7) ситуативний малюнок на пропоновану літеру. Перша вправа – це знайомство з великою та малою літерою, де необхідно обвести та написати букву. Друга вправа – це завдання на вивчення слів, що починаються на цю літеру, у якій необхідно проговорити кожне слово з ілюстративного словника, правильно наголосити його та обвести літеру в слові,

а також використати для закріплення картки.

3. На сторінці номер 3 є також дві вправи: 1) це розрізнення букви і звука, саме тут потрібно голосно повторити літеру разом, або у групі, та правильно вимовити слово з нею, а закріпити вивчене необхідно, прослухавши пісню, яка є під QR-кодом наприкінці завдання; 2) друга вправа – це побачити місце букви в абетці, обвести та вимовити її, а також прослухати невеликий відеоролик чи пісню із вживанням цієї літери, скориставшись посиланням під вправою.

4. У посібнику «Мої друзі» окрім літер я пропоную вивчати також цифри (від 1 до 20) та правильно вимовляти їх українською мовою. Тому учні отримують завдання порахувати і з'єднати цифру та малюнок, знайти вказаний предмет і обвести його, скласти літеру із маленьких частинок, написати цифру тощо.

5. Наступна сторінка містить також два завдання і дає можливість дітям поєднати слова і цифри, повторити попередні слова та ввести нові в певну тематичну ситуацію.

6. На сторінці номер 6 пропоную відпочити від літер і прослухати пісню з рухами про предмет чи персонажів на пропоновану літеру. Можна доповнити урок іншими завданнями із книги «Допомога вчителю», яка є під QR-кодом у «Передмові» частини 1.

Наступний етап роботи – практичний, який міститься у «Робочому зошиті». Кожна вправа із «Навчальної книги» відповідає вправі з «Робочого зошита», доповнює та удосконалює її. Матеріали, які розміщені у цій частині, зібрані

з багатьох джерел для кращого і легшого вивчення української абетки. Це переважно вправи, складені для дітей різного віку та різного рівня підготовки. Тому пропоную у цій частині такі завдання: 1) обвести літеру, 2) заштрихувати (літеру і малюнок), 3) розмалювати (літеру і малюнок), 4) знайти літеру в малюнках та розмалювати, 5) повторити цифри (порахувати, розмалювати, назвати, обвести), 6) написати друковану велику і маленьку літери, 7) знайти літеру в лабіринті, 8) написати великі писані літери і маленькі (за вимогою вчителя), 9) з'єднати літеру і малюнок, 10) з'єднати малюнок і слово, 11) з'єднати слово і літеру, 12) розмалювати за цифрами, 13) намалювати персонажа чи предмет на задану тему уроку тощо.

Навчальний курс завершується творчими завданнями. Це можуть бути: 1) витинанки, 2) творчі роботи із кольоровим папером, 3) складання оригамі, 4) спільне поїдання смачних фруктів чи солодоців, 5) перегляд мультфільму, 6) створення театралізованого дійства (пальчиковий театр), 7) слухання цікавих і повчальних українських казок тощо.

Впевнена, що пропоновані матеріали, це не все, що ви можете прочитати і знайти в посібнику, але вони допоможуть вам у навчальному процесі зробити ваші уроки цікавими та пізнавальними.

У частині «Допомога вчителю» пропоную безліч сайтів, додаткових посилань, тексти пісень, казок і віршів. Саме у ній ви знайдете нові й важливі матеріали для вивчення та пізнання української мови. Маю надію, що ви ними зацікавитесь і

використаєте для поглиблення ваших уроків.

Навчальний посібник (абетка) «Мої друзі» дає змогу дітям не лише покращити знання з української мови, а й відкриє багато нового і невідомого про Україну, він допоможе краще пізнати нашу країну і полюбити її.

Для більш докладного ознайомлення з посібником «Мої друзі», а також з іншими освітніми проектами Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків з діаспорою НУ «Львівська політехніка» рекомендую відвідати сайт <https://miok.lviv.ua>.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойко Г. Мої друзі. Навчальний посібник. Частина 1. За ред. І. Ключковської. Львів : НУ «Львівська політехніка». 2023. 188 с.
2. Бойко Г. Мої друзі. Навчальний посібник. Частина 2. За ред. І. Ключковської. Львів : НУ «Львівська політехніка». 2023. 188 с.
3. Українська як код нації: чому дітям варто говорити рідною мовою. URL : <https://armyinform.com.ua/2020/01/15/ukrayinska-yak-kod-nacziyi-chomu-dityam-var-to-govoryty-ridnoyu-movoyu/> (дата звернення 06.03.2024).
4. Які переваги вивчення української мови за кордоном? URL : <https://optima.school/blog/aki-perevagi-vivcenna-ukrainskoi-movi-za-kordonom> (дата звернення 06.03.2024).
5. miok.books.lviv.ua

Руслана БОЙЧУК

(Болонья, Італія),

Марія ОДИНАК

(Чернівці, Україна),

Марія КАЛІНСЬКА

(Чернівці, Україна)

РОЗВИТОК МОВЛЕННЄВИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ-БІЛІНГВІВ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Мовно-літературна освітня галузь у Державному стандарті початкової освіти звертає увагу на формуванні ключової комунікативної компетентності, «яка включає в себе вільне володіння державною мовою, що передбачає уміння усно і письмово висловлювати свої думки, почуття, чітко та аргументовано пояснювати факти, а також любов до читання, відчуття краси слова, усвідомлення ролі мови для ефективного спілкування та культурного самовираження, готовність вживати українську мову як рідну в різних життєвих ситуаціях» [1].

Багаторічний досвід діяльності українського шкільництва у діаспорі також свідчить про те, що комунікативний підхід, спрямований на формування мовленнєвої компетентності дітей, має бути основним у забезпеченні «вивчення закордонними українцями рідної мови як головної ознаки нації, ефективного засобу оволодіння духовними скарбами українського народу, підтримання зв'язків зі своєю етнічною Батьківщиною» [2].

Одними із найуніверсальніших засобів, які створюють оптимальні умови для розвитку мовленнєвої компетентності дитини є театральні технології. При роботі з дітьми, які опановують дві мови, важливо, щоб подача матеріалу при навчанні була емоційною та яскравою, необхідно, щоб дитина могла тактильно, аудіально та візуально вивчати матеріал. В. О. Сухомлинський стверджував: «Діти повинні жити в світі краси, гри, казки, музики, малюнка, фантазії та творчості. Цей світ повинен оточувати дитину і тоді, коли ми хочемо навчити її читати і писати» [3, с. 78].

Педагоги нашої суботньої школи для розвитку мовленнєвої активності дітей уже з дошкільного віку використовують театралізовані ігри з творчим та інтелектуальним навантаженням. І це не випадково, адже саме театралізована гра є провідним видом мовленнєвої діяльності дошкільнят. Окремі ігри створюють цілі сюжетні дії, своєрідні дитячі вистави просто неба, серед природи. Граючи в народні ігри, діти не лише опановують рідну мову, а й знайомляться з традиціями свого народу, звичаями та обрядами, що є запорукою виховання національної самосвідомості.

Ігри можуть успішно використовуватися і в роботі з молодшими школярами. Наприклад, вчителі Чернівецької гімназії «Лідер» радять для опрацювання вимови приголосних проводити гру «Зайчик». Діти обирають зайчика. Він стає в середині, всі інші йдуть по колу й співають:

**Зайчику, зайчику,
Мій братику,
Не ходи, не топчи
Городчику!**

Наприкінці пісні зайчик на своє місце обирає іншого.

Вивчаючи чергування звуків [д], [т], [з], [с] із [дж], [ж], [ч], [ш] у дієсловах першої особи однини, пропонують дітям народну гру «Грушка»:

**Ой вийду я за ворітечка,
Свою грушку посаджу, посаджу.**

Діти беруться за руки і йдуть по колу, приспівуючи, а посередині один учень («грушка») відтворює рухами все те, про що співається.

Важливе місце у програмі вивчення мови посідають сюжетно-рольові діалоги. Тем для них може бути безліч: від лікаря до кухаря, від продавця в магазині до водія автобуса. Мова є головним компонентом у цьому типі гри. Наслідування дорослих, інтонація, темп мовлення допомагають дитині побудувати сюжетну лінію, визначити героїв. У процесі гри можна включати в мову нові фрази та слова, з кожним етапом гри збагачуючи лексичний запас, розвиваючи та ускладнюючи мову дитини. Прикладом може бути захід, який організувала і провела Габріла Томашевська з дошкільнятами нашої суботньої школи у Всесвітній день здоров'я, – дітки виступали в ролі кухарів: готували страви з овочів та фруктів.

До театралізованих ігор належить і музична гра-драматизація, адже музика є невіддільною частиною вивчення будь-якої мови. Через спів у дітей формується мелодійний та фонематичний слух, артикуляційний апарат. Щоб розіграти в особах твори, дітям потрібно не тільки запам'ятати текст, а й передати характери героїв. Така гра є набагато складнішою в порівнянні з тією, в якій просто наслідуються побачене в житті. Вона сприяє розвитку пам'яті, мовлення, пісенної і танцювальної творчості тощо.

При формуванні білінгвізму у дітей основним принципом успішного оволодіння мовою є створення мовного середовища. Читання книг і постановка на основі прочитаного невеликих театральних вистав є ефективним способом формування мовного середовища для дітей різного віку. В роботі з дошкільнятами та першокласниками використовуємо казки з циклічними ситуаціями: «Колосок», «Рукавичка», «Колобок», «Коза-дереза», «Ріпка», які розповідаємо за допомогою різних видів театрів: настільного, тіньового, пальчикового, лялькового та ін. Інтерактивна вистава за мотивами української народної казки «Ріпка» стала нашою візитною картою: на презентації в центральній дитячій бібліотеці міста Болонья з нагоди Міжнародного дня рідної мови та на святі ЮНІСЕФ, присвяченому правам дітей, у деяких початкових школах і дитсадках міст Імола й Болонья в ній залюбки брали участь діти інших національностей.

Тепер учні 5 та 6 класів суботньої школи «Радість» в місті

Болонья готують виставу за твором Лесі Українки «Лісова пісня». На практиці спостерігаємо, як ця театральна технологія дозволяє не тільки збагачувати словниковий запас, а й допомагає засвоювати граматику і згодом використовувати вже сформовані навички при відтворенні сюжету з книги, для переведення пасивного словника в активний, для створення комунікативних ситуацій та імпровізацій, які дозволяють підходити позитивно та творчо до занять.

Взаємозв'язок театральної діяльності та мовленнєвого розвитку полягає в тому, що діти мають змогу вправлятися у складанні сценаріїв і сюжетів, вони вчаться вести ігрові діалоги-імпровізації. Адже, коли сюжети з книг програно з використанням різних видів театру, діти можуть самостійно вигадувати свої сюжети та своїх героїв, змішувати історії, доповнювати їх та розвивати. Одним із показників глибокого засвоєння мови є мовна творчість, яка найкраще розвивається з використанням цієї технології.

Звичайно, успішне використання всіх цих технологій значною мірою залежить від професійної компетентності вчителя. І хоч одним із найбільш ефективних засобів її підвищення вважається самоосвітня діяльність, дуже важливим є зв'язок педагогів діаспори з педагогами, які працюють в навчальних закладах України, а співпраця з інститутами післядипломної освіти створює умови для безперервного навчання, дозволяє педагогам нашої суботньої школи мати доступ до освітніх ресурсів та отримувати фахову

методичну допомогу. Співпрацюючи, ми дійшли висновку, що незалежно від типу школи та країни проживання, успішному опануванню рідною мовою значною мірою сприяють інтегровані заняття. Оскільки театр поєднує практично всі види мистецтва (музику, живопис, декоративно-ужиткове мистецтво та інші), використання перерахованих технологій сприяє формуванню в учнів цілісного уявлення про навколишній світ. У педагогічній практиці театр споконвіку був ще й засобом формування особливого середовища, що об'єднувало всіх учасників навчального процесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний стандарт початкової освіти. URL : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP180087.html.
2. Романюк С. Розвиток рідномовної освіти українців у західній діаспорі (XX – початок XXI століття) : монографія. Чернівці. 2015. С. 449–452.
3. Сухомлинський В. О. Вибрані твори в п'яти томах. Київ : Видавництво «Радянська школа». 1977. Т. 3. 670 с.

Оксана ГАЛАЙЧУК

(Львів, Україна)

УКРАЇНЬСЬКА МОВА ЗА КОРДОНОМ: ПРИЧИНИ ЗАЦІКАВЛЕННЯ ТА МОТИВАЦІЯ ВИВЧЕННЯ

Початок повномасштабної війни у лютому 2022 року призвів до масової вимушеної міграції населення України. На початку вторгнення виїхало найбільше людей, деякі з них повернулися, інші залишилися за кордоном в очікуванні перемоги. Станом на серпень 2023 р., за даними цифрового сервісу аналізу державних даних Опендатабот, різниця між кількістю людей, які виїхали та повернулись, складала приблизно 2,4 млн громадян. Ці дані суттєво відрізняються від показників ООН, які називають цифру у 6,24 млн [3].

Такий значний вплив українців у різні країни світу так чи інакше вплинув на зацікавленість до нашої держави, її історії, культури, мови. Як зазначив у своєму звіті відомий сайт із вивчення мов Duolingo, «війна в Україні продовжує впливати на вивчення мов. Вивчення української мови залишалося стабільним протягом більшої частини 2023 року – учні сприймають це як спосіб проявити солідарність. У всьому світі 37% нових учнів вивчають українську мову, щоб спілкуватися з людьми. Ця частка значно вища, ніж для інших мов – наприклад, лише 17% тих, хто вивчає англійську, і 18% тих, хто вивчає французьку» [5].

Поява великої кількості українських громадян (зокрема шкільного віку) у різних країнах світу і потреба продовжувати чи починати здобувати там освіту сприяла у збільшенні кількості суботніх і недільних українознавчих шкіл, а також у виокремленні україністики як окремої спеціальності з-поміж славістики у багатьох університетах. З'явилася потреба у запровадженні курсів української мови для іноземців.

Так, у Нідерландах, в університеті м. Амстердам (UvA) у вересні 2023 року розпочали роботу перші курси з вивчення української мови, на які записалися 30 студентів з Нідерландів, Німеччини, Італії, Польщі, Угорщини, Хорватії, Словенії, Сербії, Тайваню. Основною мотивацією свого вибору студенти назвали бажання підтримати Україну та наявність українського партнера. Цікаво, що дехто з них вже мав певний рівень володіння українською мовою [4].

В університеті Індіани, що у США, українську мову викладають ще з 2006 року на кафедрі слов'янських студій. На сьогодні там вже є початковий і середній рівень, а також пропонують індивідуальні заняття. На канікулах працює Літня мовна майстерня. Метою вивчення української мови студенти називають бажання спілкуватися з українськими друзями їхньою рідною мовою, мандрувати Україною і розуміти її жителів, професійний інтерес (прагнення читати українські архівні документи в оригіналі, працювати політичним журналістом в Україні тощо) [2].

Народний університет Кельна (Німеччина) з початку

повномасштабної війни в Україні організував для українських переселенців курси німецької мови, а для німців – курси української мови. До війни українську мову в університеті не викладали, бо, як стверджують викладачі, в цьому не було потреби. А зі збільшенням кількості біженців у Кельні зросла зацікавленість німців до ситуації в Україні і бажання розуміти українців.

Тож вивчати українську почали передусім волонтери, вчителі, соціальні працівники, звичайні німці, хто вже прийняв чи планує прийняти у себе біженців з України, а також працівники благодійних організацій і фондів. Німці в Кельні хочуть хоча б на елементарному рівні розуміти новоприбулих втікачів від війни, вітатися з ними їхньою рідною мовою, спілкуватися на побутові теми, таким чином сприяючи інтеграції українців у німецьке суспільство і полегшуючи їм перебування у чужій країні [1].

Саме початок повномасштабної російсько-української війни та прибуття великої кількості біженців з України за кордон стали основними факторами зацікавленості нашою країною і українською мовою зокрема. До 2022 року фіксувалась перша хвиля інтересу до українства – тоді таким поштовхом стала Революція Гідності та початок війни у 2014. І якщо до 2022 року українську мову за кордоном переважно вивчала невелика кількість іноземців-студентів українознавчих курсів в університетах, особи, які мали особисту мотивацію, та представники української діаспори, то починаючи з 2022 року

з'явилися нові причини. Вивчати українську мову почали задля солідарності з нашою країною, аби підтримати біженців у своїх країнах, для розвитку власної кар'єри чи з метою майбутніх подорожей Україною. Дехто вивчає українську як забуту мову своїх предків, а хтось – бажаючи приїхати в Україну волонтером, і таким чином сприяти перемозі.

Отож, популяризація нашої країни у світі через фактор війни, боротьба українців за збереження та розвиток демократичних цінностей, активна діяльність української діаспори та велика кількість вимушених втікачів від війни, які сприяють обізнаності з Україною, є тими факторами, що забезпечують інтерес і бажання іноземців вивчати українську мову.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вайц В. Німці зацікавилися українською мовою. URL : <https://www.dw.com/uk/chomu-dedali-bilshe-nimtsiv-vyvchaiut-ukrainsku-movu/a-61683916> (дата звернення: 24.04.2024).
2. Зінченко Т. Як і навіщо американські студенти вивчають українську мову. URL : https://espresso.tv/article/2020/07/14/ukrayinska_yak_inozemna_yak_i_navischo_amerykanski_studenty_vyvchayut_nashu_movu (дата звернення: 24.04.2024).
3. Собенко Н. 2,4 млн українців виїхали та не повернулися до України від початку великої війни – Опендатабот.

URL : <https://suspilne.media/551849-24-mln-ukrainciv-viihali-ta-ne-povernulisa-do-ukraini-vid-pocatku-velikoi-vijni-opendatabot/> (дата звернення: 22.04.2024).

4. У Нідерландах стартували перші курси з вивчення української мови у вищих навчальних закладах. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/3760318-u-niderlandah-startuvali-persi-kursi-z-vivcenna-ukrainskoi-movi-u-visih-navcalnih-zakladah.html> (дата звернення: 23.04.2024).
5. 2023 language learning highlights. URL : <https://blog.duolingo.com/2023-duolingo-language-report/> (дата звернення: 23.04.2024).

Оксана ГОРДА

(Львів, Україна)

НОВІ ФОРМИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ У ШКІЛЬНИХ СИСТЕМАХ ЄВРОПИ

До повномасштабного вторгнення росії в Україну та збільшення чисельності українських дітей у країнах Європи значно зріс запит на освітні послуги українською мовою. До війни навчальний процес у закордонних осередках шкільної освіти відбувався згаданою мовою у суботніх і недільних школах та загальноосвітніх державних закладах у тих країнах, де є великі поселення громадян українського походження. Зі значним напливом дітей-біженців з України ця ситуація суттєво змінилася, зокрема в низці європейських країн запровадили нові форми шкільної освіти.

Наша мета – проаналізувати та описати нові форми навчання рідною мовою для українських дітей у країнах Європи, запроваджені після 24 лютого 2022 року.

Спільні українські класи. Таку форму навчання запропонували в Чехії. Рішення про заснування спільних українських класів приймають органи місцевого самоврядування. Підставою для започаткування україномовного навчання у відповідному класі є звернення групи батьків із заявою про бажання мати український клас у школі за місцем їхнього проживання.

На сьогодні спільні українські класи вже діють у різних містах

Чехії. Віднайти школу, в якій були створені такі класи, допомагає сайт «Діти України». Проєкт запустили завдяки спільнодії Посольства України в Чеській Республіці, Міністерства освіти Чехії та Карлового університету у Празі. Окрім школярів, на сайті можуть реєструватися вчителі, які володіють українською мовою та готові викладати в таких класах на волонтерських засадах. Що більше українських дітей і вчителів з одного міста зареєструється на згаданому сайті, то ймовірнішим є відкриття українського класу в освітньому закладі за їхнім місцем проживання. У спільних українських класах займаються діти різного віку. Учителі готують для них завдання різної складності. Правда, такі заняття є більш прийнятними для дітей молодшого та середнього шкільного віку [3]. Станом на січень 2023 р. в Чеській Республіці діяло 74 винятково українські класи в початковій школі, в яких навчалося понад 3,5% від усіх українських дітей, які прибули до цієї країни, тікаючи від війни (за даними Чеської шкільної інспекції) [2].

Українські школи. Це новий тип навчальних закладів для дітей шкільного віку у країнах Європи. Ці школи почали створювати з 2022 р. Їхніми засновниками переважно є громадські організації українців у тій чи іншій європейській країні. Новостворені українські школи є у Польщі, Чехії, Словаччині, Угорщині, Естонії, Румунії та ін. країнах. Це, до прикладу, Перша українська школа в Польщі, яка функціонує у Варшаві, Кракові та Вроцлаві; шкільні заклади у Празі: Українсько-чеська школа, Школа при спілці «Дітям

України» та Школа моїх друзів (School from my Friends), Українська школа в евакуації (УШЕ) в Братиславі. Такі освітні заклади працюють повний робочий тиждень (з понеділка по п'ятницю), у них здебільшого викладають перелік предметів згідно з українською програмою загальноосвітньої школи та навчальним планом, затвердженим Міністерством освіти і науки України. Цей перелік доповнений уроками з вивчення мов країн перебування (чеської, словацької, польської тощо) та заняттями розвиткового характеру (з арттерапії, профорієнтації, фінансової грамотності тощо). Окрім навчальної програми, школи часто мають ще й культурно-просвітницьку, яка передбачає шкільні творчі конкурси, спортивні змагання, перегляди фільмів, концерти, майстер-класи, екскурсії в інші міста чи музеї, спортивні змагання, флешмоби тощо, та пропонують заняття в різноманітних гуртках. У період літніх канікул школи організовують табори, заняття в яких сприяють соціалізації, вдосконаленню знань з мов країн перебування і допомагають дітям провести разом дозвілля, здружитися та налагодити міжособистісну комунікацію. Діяльність зазначених шкіл і всі заходи, які вони проводять, відбуваються коштом організацій-засновників і частково за батьківські внески [1; 4; 7; 8; 11].

Є серед новостворених за кордоном українських навчальних закладів і так звані школи продовженого дня. Вони працюють переважно по обіді, коли українські учні завершують онлайн-навчання у своїх школах в Україні. Приклади таких закладів

спостерігаємо в Румунії. Це, зокрема, Школа у м. Клуж-Напока (UA Child Education Hub). Тут заняття з основних предметів відбуваються тричі на тиждень (наприклад, у понеділок, середу та п'ятницю). У інші два дні в таких закладах проводять факультативи та різні позашкільні активності. Навчальний процес відбувається українською мовою та за програмою МОН України. Окрім того, викладають спецкурс «Україна тут» [10].

Першу офіційну українську школу відкрили у вересні 2023 р. й у столиці Угорщини – Будапешті. Це Школа української мови ім. Лесі Українки при ДСУУ (Державному самоврядуванні українців Угорщини). Заклад також має філію в іншому угорському місті – Ніредьгазі. Правда, тут навчають не за повною українською програмою загальноосвітньої школи, а лише викладають українознавчі предмети, організовують дозвілля, основане на давніх українських традиціях, і проводять для дітей відпочинкові та літні табори. Заняття проходять щосуботи. Діяльність закладу та всі заходи відбуваються за фінансової підтримки ДСУУ [9].

Ще один тип новостворених українських шкіл за кордоном – заклади, що працюють за методикою мовного занурення. Приклади таких шкіл бачимо в Естонії. Це, зокрема, Школа Свободи, яка розпочала діяльність із вересня 2022 р. при Талліннській державній гімназії Тинісмая. Засновник закладу – Талліннський муніципалітет. Заклад призначений для учнів 7–12 класів. У перший рік тут навчалося 560 учнів. Оскільки

школа працює за методикою мовного занурення, то 60% предметів у ній викладають естонською мовою, а 40% – українською. Навчальний процес українською відбувається на заняттях із фізики, хімії, і, закономірно, – української мови та культури. Обома мовами – на уроках математики, літератури, історії, географії та біології. Інші дисципліни учні вивчають естонською [5; 6].

Висновки. Отже, у відповідь на задоволення освітніх потреб українських воєнних мігрантів у площині шкільної освіти, зокрема запиту на навчання дітей рідною мовою, у країнах Європи (Польщі, Чехії, Словаччині, Угорщині, Естонії, Румунії та ін.) за останні два роки з'явилися нові форми навчання (спільні українські класи; українські школи, що працюють повний робочий тиждень за програмою МОН України; школи, в яких навчальний процес відбувається за методикою мовного занурення; школи продовженого дня та школи вихідного дня). Вони зародилися та функціонують завдяки спільнодії українських громадських організацій у Європі, органів державного управління у зазначених країнах, органів місцевого самоврядування та благодійних фондів. Чи розвиватимуться ці осередки української освіти за кордоном в майбутньому (і які з них найбільше) та чи зростатиме їхня кількість безпосередньо залежить від багатьох факторів: успішної/ неуспішної інтеграції українських мігрантів у країнах перебування, їхніх настроїв щодо повернення на Батьківщину, бажання не втратити свою ідентичність, суспільно-політичних подій в Україні та світі тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дітям України. URL : <https://www.detemukrajiny.cz/uk/projects> (дата звернення: 11.04.2024).
2. Лівінський О. У чеських школах є 74 суто українські класи, у них навчається 3,6 відсотка новоприбулих учнів. ProUkrainu. URL : <https://proukrainu.blesk.cz/u-cesjkych-skolach-je-74-suto-ukrajinsjki-klassy-u-nych-navcajetjsja-36-vidsotka-novoprybulych-ucniv/> (дата звернення: 10.04.2024).
3. Навчання українців у Чехії на період воєнного стану (2022). Посольство України в Чеській Республіці. URL : <https://czechia.mfa.gov.ua/news/shkola-dlya-ukrayinskih-ditej-u-chehiyi-na-period-voennogo-stanu> (дата звернення: 08.04.2024).
4. Освітня ініціатива «Перша українська школа у Польщі». Спільно в Польщі. URL : <https://spilnoinpl.org/article/osvitnia-initsiatyva-persha-ukrainska-shkola-u-polshchi> (дата звернення: 12.04.2024).
5. 560 молодих українців розпочинають навчання у Школі Свободи. URL : <https://hm.ee/uk-UA/news/560-molodykh-ukrayintsiv-rozpochynayut-navchannya-u-shkoli-svobody> (дата звернення: 05.04.2024).
6. Українська громада. Посольство України в Естонській Республіці. URL : <https://estonia.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/108-ukrajinci-v-jestonii> (дата звернення: 03.04.2024).
7. Українська школа в евакуації. URL : <https://smespolu.org/en/ukrainian-school-in-evacuation/> (дата звернення: 05.04.2024).
8. Українсько-чеська школа у Празі: набір учнів триває.

Радіо Україна. URL : <https://radioukrajina.cz/novyny/novyny/ukrajins-ko-ces-ka-skola-y-praz-nab-r-ycn-v-tryvaje> (дата звернення: 10.04.2024).

9. Школа української мови ім. Лесі Українки при ДСУУ. Державне самоврядування українців Угорщини. URL : <https://ukrajinci.hu/language/uk/українська-недільна-школа-2/українська-недільна-школа/> (дата звернення: 12.04.2024).
10. Школа у м. Клуж-Напока. Українські школи у Румунії. URL : https://ukrscola.ro/cluj_napoca.html (дата звернення: 30.04.2024).
11. Nadační fond “School from my Friends”. URL : <https://nffriendschool.cz/> (дата звернення: 10.04.2024).

**Інна ГРИГОРОВИЧ,
Надія ПАШКОВА**

(Лондон, Велика Британія)

УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА ПРЕЧИСТОЇ ДІВИ МАРІЇ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ: ВІДПОВІДЬ НА ВИКЛИКИ ВОЄННОГО ЧАСУ

Деколонізація української мови і культури є однією з умов перемоги України над віковичним ворогом, який невпинно провадить політику геноциду, намагаючись знищити українську державу, нашу ідентичність, поставити нас у колоніальну залежність.

Українські школи були започатковані у Великій Британії не сьогодні. Перша хвиля імміграції українців розпочалася наприкінці XIX ст. Першу Школу Українознавства ім. Т. Шевченка було відкрито у Манчестері у 1954 р., вона успішно працює і нині [1]. Для дітей-діаспорян тут видають підручники з української мови як іноземної [3; 4; 6], перевіряють річні контрольні та випускні роботи учнів усіх шкіл українознавства Великої Британії. Новітні підручники для українських шкіл за кордоном видає Український католицький університет у Львові [2; 5].

Сьогодні провідним навчальним закладом для українських дітей у Великій Британії є Українська школа Пречистої Діви Марії у Лондоні. Спершу у школі навчалися діти політичних і

трудовах емігрантів з України. Тепер це діаспора. Деякі діти є третім поколінням українців у Британії, часом третім поколінням у родині, що навчається у цій школі. Мета їхнього навчання в українській школі – не забути рідну мову, не асимілюватися повністю, не дати перерватися українській традиції поколінь на чужині.

Масове прибуття до Великої Британії українських біженців, у тому числі дітей шкільного віку, після початку російської агресії поставило перед школою нові виклики, змусило гнучко змінювати освітню стратегію, вимагало негайної реакції. Школа гідно зреагувала на виклики, спричинені війною, і не тільки прийняла в свої обійми школярів і переміщених родин, але й створила для них усі необхідні умови для навчання та безпеки.

Зусилля школи у першу чергу спрямовані на збереження української мови і культури у дітей, які опинилися під загрозою внаслідок ворожої агресії, та на запобігання мовної та культурної асиміляції. Адже серед учнів є й прибулі з анексованих територій Сходу України, яких впродовж 10 років окупації навчали у школах тільки російської.

Переміщені діти навчаються за українськими освітніми програмами та за тими ж українськими підручниками, що використовуються в Україні. Усіх учнів безкоштовно забезпечують навчальними матеріалами, після другого уроку їм пропонують ланч – борщ або вареники з картоплею, сметаною та смаженою цибулею, причому діти-біженці отримують їх безкоштовно.

Крім вивчення української мови, літератури, географії та історії, значна увага у школі приділена традиціям нашого народу, патріотичному вихованню. Учні долучаються до Українського пласту, Спілки української молоді (СУМ). До свята Покрови у школі традиційно проводять акцію «Козацькі забави», четвертої суботи листопада вшановують пам'ять жертв Голодоморів 1932–1933 рр., 22 січня на вшанування Дня Соборності України організовано живий ланцюг на честь дня проголошення Акту злуки УНР і ЗУНР у 1919 р. 25 лютого учні школи вшановують пам'ять героїв Небесної сотні. До річниці повномасштабного нападу росіян на Україну проводиться служба в Українській катедрі та хода вулицями Лондону. На початку березня на вшанування Шевченкових днів у школі організовують традиційний щорічний конкурс «Шевченківські читання». У день вишиванки щороку в Лондоні відбувається багатолюдний марш. Кілька разів учні зустрічалися з нашими воїнами та митцями. Усього не перелічити. Діяльність школи вихлюпується поза її межі, на вулиці Лондона, адже однією з місій школи є привернення уваги до потреб наших переміщених дітей та до подій в Україні.

Важко усвідомити, що все це зроблено за 2 роки, але цифри промовляють об'єктивно. Станом на 24.02.2022 р. у школі навчалися 242 дитини, працював 21 учитель. Цьогоріч у школі Пречистої Діви Марії навчаються 1600 дітей. У мережі суботніх і недільних шкіл на 12 локаціях упродовж тижня обслуговується понад 2500 дітей. Діти відвідують дошкільні

групи школи українознавства, починаючи від трьох років, і продовжують навчання до десятого класу, щоб змалечку і на все подальше життя долучитися до української мови і культури. Наш засадничий методичний принцип полягає у структурному довготривалому навчанні від садочка до випускного десятого класу. Так українська стає рідною мовою, а дитяча душа – українською.

У 2024 р. на локаціях школи працюють вже 170 учителів, серед яких 87% переселенців, 27 працівників на повній зайнятості. У зв'язку з особливостями освіти під час війни у школі запрацювали проєкти з підтримки вимушено переміщених дітей у британських школах; із запобігання посттравматичного стресового розладу; скринінг травми та підтримка; групові техніки зцілення; підтримка дітей з особливими освітніми потребами. Кожні 6 тижнів у школі працюють цілоденні табори для 150 дітей. Організовано групи підготовки учнів до іспитів у британських школах та до тестів у школах України, де чимало дітей продовжують онлайн навчання. У школі функціонують різноманітні гуртки (ІТ, фотографія, футбол, боротьба, хор, який радо приймала і королівська родина, і британський уряд). Активно працює батьківський комітет, надсилають посилки на фронт з дитячими малюнками. Дорослим українцям пропонують курси англійської мови, заняття з кулінарії, рукоділля, підготовки до традиційних свят. Таким чином, школа постає українським культурним осередком, де робота ведеться з усіма поколіннями

українських родин у Лондоні і з усіма охочими українцями. Не дивно, що маючи такий доробок, Українська школа Пречистої Діви Марії в Лондоні здобула нагороду мера Лондонського району Кенсингтон та Челсі 2023 року.

Крім того, ми боремося за впровадження української мови, всупереч російській як другої іноземної на вибір на випускному іспиті у британських школах.

Таким чином, гнучко і реактивно Українська школа Пречистої Діви Марії виконує мультипредметну місію: навчальну, виховну, а також презентативну, представницьку – надзвичайно важливу в умовах війни, вимушеної еміграції та необхідності давати світу інформацію про Україну, її народ, історію, мову, культуру і війну за незалежність та деколонізацію, що в ній відбувається.

Отже, наше завдання – це навчати українознавчих предметів, виховувати в дусі українського патріотизму і при цьому сприяти двобічній інтеграції українців у британську дійсність, а народжених у Британії – в українську; це надати психологічну підтримку; це залучити всіх українців привертати увагу до сучасних проблем України, це поширювати інформацію про війну. Ці завдання є основною складовою нової концепції української школи у зарубіжжі під час війни. При цьому, основною місією школи залишається збереження української ідентичності під гаслом «Україна там, де ми є». А на запитання «Що любиш найбільше?», – учні відповідають, не задумуючись, – «Україну». «Ким хочеш

бути?», – «Гідним українцем, як герої ЗСУ». «Найзаповітніше бажання?», – «Перемога».

ЛІТЕРАТУРА

1. Альманах школи українознавства в Лондоні. Упорядник д-р С. Фостун. Лондон : Видання Школи Українознавства і батьківського комітету в Лондоні, 1990. 191 с.
2. Бурак М. Яблуко. Робочий зошит до підручника з української мови як іноземної. Базовий рівень. Видання 2-ге, випр. Львів : Видавництво Українського католицького університету, 2017. 120 с.
3. Савдик М., Тишкул К. Історія української літератури. Навчальний посібник для учнів 9 класу Шкіл Українознавства. Великобританія, Манчестер, 2020. 106 с.
4. Савдик М., Тишкул К. Історія української літератури. Навчальний посібник для учнів 10 класу Шкіл Українознавства. Великобританія, Манчестер, 2018. 26 с.
5. Синчак О. Яблуко. Підручник з української мови як іноземної. Вищий рівень. Львів : Видавництво Українського католицького університету, 2015. 360 с.
6. Тест на визначення рівня володіння українською мовою. Рівень А2. Школа української мови. Український католицький університет. Львів. Школа Українознавства ім. Т. Г. Шевченка у м. Манчестер, 1954–2014.

Назар ДАНЧИШИН

(Львів, Україна)

ДО ПИТАННЯ ІМПЛІЦИТНИХ КОМПОНЕНТІВ МОВИ В КОНТЕКСТІ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Відомо, що кожна національна спільнота має унікальну мовну картину світу, а отже відповідно впорядковане уявлення про дійсність у межах певних концептосфер. Без усвідомлення глибоких семантичних і лінгвопрагматичних аспектів зрозуміти вищезазначені поняття практично неможливо. А ще специфічна мовна картина світу нерідко проявляється на рівні імпліцитних (прихованих) компонентів, у формі непрямих мовленнєвих актів і пресупозицій (як-от: прислів'я, скорочення, вулична та вузькопрофільна лексика, фатична комунікація, сучасна соціально-політична ситуація і т. ін.), тому на це варто звертати особливу увагу під час створення навчально-методичних матеріалів з української мови як іноземної, зокрема для роботи зі студентами рівнів B2 та C1 (детальніше про це доводилося писати в цій розвідці: [4, с. 22–26]).

У контексті окресленого питання видається доречним розглядати праці з лінгвістичної прагматики, комунікативної лінгвістики та когнітивної лінгвістики. Ідеться, зокрема, про Дж. Л. Остіна [8] та Дж. Серля [9], засновників теорії мовленнєвих актів (далі – МА). Відповідно до неї, МА охоплює

три складники: 1) локутивний (акт говоріння, вимова як така); 2) іллокутивний (реалізація наміру або комунікативної мети, що забезпечує сказаному конкретну спрямованість); 3) перлокутивний (наслідки іллокутивного акту, що має вплив на конкретний об'єкт або групу об'єктів).

Зазвичай розрізняють такі компоненти МА: адресант/відправник, адресат/отримувач, повідомлення, контакт, код, контекст. Притому основними характеристиками МА є інтенціональність, цілеспрямованість і конвенційність [3]. Поділ МА на прямі (безпосередні) і непрямі (опосередковані) запропонував послідовник Остіна Дж. Серль [9]. І. Шуляк, ґрунтуючись на працях цих іменитих мовознавців, стверджує: «Певне висловлювання може виражати не тільки те, що воно означає безпосередньо, а й передавати ширший зміст непрямым способом. Орієнтація адресата лише на семантичний зміст мовленнєвого акту не завжди дає змогу пізнати відповідний намір адресанта» [7, с. 288]. Себто важливим є не тільки те, що каже/сказав адресант, але й те, як він це каже/сказав.

Отже, вивчення особливостей мовної картини світу дозволяє краще розуміти «мову в дії», у контексті її природного вживання – насамперед для студентів та інших зацікавлених іноземців (наприклад, журналістів, науковців, перекладачів). Оскільки ж будь-який іллокутивний акт є водночас перформативом, тобто актом, який створює нову реальність, вивчення іноземної мови на глибшому рівні дозволяє брати

участь у створенні цієї нової реальності й новою для студента мовою [6].

На важливості впровадження означених понять до курсу з української мови як іноземної, зокрема в контексті непрямих МА, наголошує О. Трумко: «Формування комунікативної компетенції, на що спрямована сучасна методика викладання української мови як іноземної, передбачає знання особливостей комунікативної поведінки в різних ситуаціях спілкування, тобто засвоєння основ реалізації у процесі спілкування різноманітних мовленнєвих актів» [5, с. 62]. Покликаючись на Стандартизовані вимоги до рівня володіння українською мовою як іноземною А1–С2 [див: 2], дослідниця робить висновок: «Студент має вміти робити компліменти, просити вибачення, прохати чи радити, погоджуватися чи відмовлятися. Усі ці та інші, передбачені Стандартизованими вимогами, мовленнєві дії потребують знання особливостей творення непрямих мовленнєвих актів» [5, с. 63].

До речі, красномовним прикладом у розглянутому контексті є так звана «фатична комунікація». Приміром, на запитання «Як справи?/Як життя?» здебільшого не чекають розгорнутих відповідей про те, що насправді відбувається в житті співрозмовника. Так, знання специфіки фатичної комунікації тією чи іншою мовою належить до конвенції та імпліцитного прояву «ввічливості», головню через непрямі МА.

Тож, по суті, мовна картина світу лежить в основі світогляду питомого мовця та його аксіологічних характеристик.

Наперед визначаючи напрямок мислення носія певної мови, вона водночас «конструює» набір головних рис його мовної та позамовної поведінки на засадничому, пресупозитивному рівні, себто передує самому МА або висловлюванню.

Власне, феномен пресупозиції або презумпції є одним із ключових факторів комунікативного успіху чи невдачі. Ф. Бацевич визначає пресупозицію особливим різновидом логічного слідування, когнітивного виведення, спільним фондом знань учасників спілкування про світ, його організацію; спільним досвідом, тезаурусом. Надумку вченого, пресупозиція є зоною перетину когнітивних просторів комунікантів, що актуалізується під час спілкування [1, с. 6]. Окрім цього, брак спільних пресупозицій, вважає мовознавець, унеможливорює порозуміння між комунікантами: «Носії спільних пресупозицій без будь-яких ускладнень розуміють поточну інформацію, яка для представників іншої лінгвокультури може бути абсолютно “непрозорою”» [1, с. 6].

Крім того, розрізняють семантичну та прагматичну пресупозиції. З приводу першої варто зазначити, що неістинність семантичного компонента висловлювання перетворює останнє на аномальне [1, с. 7]. Скажімо, у повідомленні «Мюнхен, столиця Німеччини, приймає фінал чемпіонату світу з футболу» пресупозиція «Мюнхен, столиця Німеччини» неістинна, стосується відношення мовних знаків до позамовної дійсності.

Натомість прагматична пресупозиція – це компонент

повідомлення, залежний від суб'єктивних чинників міжособистісної комунікації, без знання якого остання стала б недоречною [1, с. 7]. Наприклад, повідомлення «29 квітня 2024 року у Відні українська науковиця Олена Степанюк презентувала, зі зрозумілих причин сама, результати дослідження, здійсненого разом із колегами Мстиславом Гнатишином і Романом Василенком» містить пресупозицію «зі зрозумілих причин», пов'язану із датою та місцем проведення заходу (презентації дослідження). Зміст цієї пресупозиції, опираючись на актуальний соціально-політичний контекст, можна розкрити так: «У зв'язку з повномасштабною військовою агресією РФ проти України військовозобов'язані громадяни України не можуть виїздити за кордон без спеціального дозволу, якщо інше не зазначено в законодавстві. Отже, згадані в тексті чоловіки: а) проходять військову службу в лавах Сил оборони України; б) не отримали дозволу / не зверталися по дозвіл до уповноваженого відомства; в) не мають передбачених законом підстав виїздити за кордон під час воєнного стану».

Таким чином, знання про імпліцитні компоненти та способи їх вираження у мові є важливими у курсі «Українська мова як іноземна».

ЛІТЕРАТУРА

1. Бацевич Ф. Імпліцитна інформація у висловленнях і дискурсивні слова. *Мовознавство*. 2012. № 5. С. 3–12.

2. Бойко Г., Мазурик Д., Антонів О., Синчак О. Стандартизовані вимоги. Рівні володіння українською мовою як іноземною А1–С2. Зразки сертифікаційних завдань. Київ : Фірма «ІНКОС», 2020. 186 с.
3. Данильчук Д. Акт мовленнєвий. Велика українська енциклопедія : URL : <https://vue.gov.ua/Акт мовленнєвий>.
4. Данчишин Н. Явище імпліцитного змісту в контексті української мови як іноземної. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород, 2023. Вип. 30. С. 22–26.
5. Трумко О. Теоретико-методологічні засади викладання непрямих МА в іншомовній аудиторії. *Актуальні питання суспільних наук та історії медицини*. 2019. № 1(21). С. 62–66.
6. Шепетяк О. Теорія мовленнєвих актів. *Вісник факультету романо-германської філології*. Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ ДДПУ, 2008. Вип. 3. С. 93–105.
7. Шуляк І. Непрямий МА як мовний репрезентатив комунікативної інтенції. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2015. № 4. С. 287–291.
8. Austin J.L. How to Do Things With Words. Harvard : University Press, 1981. 169 p.
9. Searle J. Speech Acts: An essay in the philosophy of language. Cambridge, 1969.

Тетяна ДЕНИСЕНКО

(Київ, Україна)

ЗАСТОСУВАННЯ ТУРИСТИЧНИХ МАРШРУТІВ ЯК ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ У ВИКЛАДАННІ УКРАЇНЬСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Формування українознавчої компетенції є одним з головних завдань курсу «Української мова як іноземна» на підготовчих факультетах для іноземців та осіб без громадянства вищих навчальних закладів. Туристичні маршрути «Крокуй. Київ» забезпечують виконання українознавчого компонента програми на прикладі києвознавства для студентів, які навчаються у Києві або дистанційно в київському університеті.

Розробки відповідають лексичному та граматичному матеріалу рівнів володіння українською мовою як іноземною А2 (базовому) та В1 (рубіжному) [6]. У межах програми університету їх доцільно впроваджувати з другого семестру. У першому семестрі можна використовувати гру «Київ напам'ять», що містить зображення визначних місць Києва з назвами українською та перекладом англійською мовами. Вищеназвана гра відповідає темам «Місто», «Місцевий відмінок іменників», «Напрямок руху» [4]. Також зображення київських пам'яток розвивають у студентів (слухачів) навичку розрізнення між частковою та загальною сутностями. Наприклад, пам'ятник («Бабця класична»), храм (Андріївська церква), транспорт

(Київський фунікулер), музей (Національний художній музей України), місце відпочинку (Лавка-кіт), заклад культури (Національна опера України), навчальний заклад (Київський національний університет) [4].

Як інтерактивні методи навчання розробки краще застосовувати наживо, тоді вони охоплюють приблизно 2-4 академгодини. В онлайн умовах одна розробка відповідає 2 академгодинам. Після проходження маршруту в аудиторії чи поза нею студенти отримують домашнє завдання у вигляді гугл-форми та супровідні матеріали, а саме ворд-файл з усіма необхідними посиланнями, відповіді до завдань за текстом маршруту, візуальний матеріал. Бонусним матеріалом домашнього завдання може слугувати відео про відомих людей і казкових персонажів, згаданих у текстах листівок. Наприклад, 6-й пункт «Маршруту технічного: Транспорт» називається «Довженко» й веде до тролейбусного депо на вул. Довженка, 7. Тут доцільно додати посилання на відео про О. Довженка з YouTube-каналу «Книга-мандрівка. Україна» [1]. Інформацію про відповідність маршрутів темам програми подано нижче. Назви 12 маршрутів розташовано в алфавітному порядку.

- «Маршрут арифметичний: Сходи» відповідає темам «Найвищий ступінь порівняння», «Відносні прикметники».
- «Маршрут ботанічний: Київ зелений» відповідає темам «Вищий ступінь порівняння прикметників», «Найвищий ступінь порівняння прикметників», «Кількісні числівники» і «Ділення».

- «Маршрут винахідницький: Ліхтарі» відповідає темам «Кількісні числівники в родовому відмінку», «Відносні прикметники», «Місцевий відмінок іменників» і «Місцевий відмінок прикметників».
- «Маршрут зоологічний: Тварини» відповідає темам «Казка», «Дієприкметники», «Безособові форми дієслова на -но, -то», «Давальний відмінок іменників» і «Наказовий спосіб дієслова».
- «Маршрут інженерний: Водогін» відповідає темам «Дієприкметники», «Найвищий ступінь порівняння прикметників» і «Наказовий спосіб дієслова».
- «Маршрут історичний: Давній Київ» відповідає темам «Дієприслівники недоконаного і доконаного виду», «Дієприкметники».
- «Маршрут міфічний: Київські казки та легенди» відповідає темам «Казка» та «Порядкові числівники».
- «Маршрут проєктувальний: Дніпро, мости, місточки» відповідає темам «Вищий ступінь порівняння прикметників», «Кількісні числівники» та «Дієслова руху».
- «Маршрут часовий: Годинники» відповідає темам «Котра година?» й «О котрій годині?».
- «Маршрут творчий: Лавки» відповідає темам «Наказовий спосіб дієслова», «Найвищий ступінь порівняння прикметників», «Якісні прикметники» та «Кольори».
- «Маршрут технічний: Транспорт» відповідає темам «Транспорт» і «Дієслова руху».

- «Маршрут соборний: Куполи» відповідає темам «Великдень», «Різдво», «Свята в Україні», «Безособові форми дієслова на -но, -то».

Для студентів медико-біологічних спеціальностей будуть доречні маршрути зоологічний і ботанічний, а для інженерно-технічних – арифметичний, винахідницький, зоологічний, інженерний, проєктувальний, часовий, творчий, технічний; економічних – арифметичний, гуманітарних – історичний, міфічний, соборний, творчий. Додатковим джерелом інформації до туристичних маршрутів є путівник «Київ: перші кроки». Зокрема ботанічному маршруту відповідає розділ «Озеленення» [2]. Мапа «Київ у кубі» містить 3 маршрути, які знайомлять з визначними місцями столиці України та сприяють закріпленню знань, отриманих під час проходження тематичних маршрутів, а також розвитку умінь і навичок в орієнтування на місцевості [3].

Отже, застосування листівок «Крокуй! Київ», гри «Київ напам'ять», карти «Київ» підходить як для онлайн, так і офлайн занять. Відповідає програмі курсу УМІ для підготовчих факультетів на рівнях володіння А2-В1, забезпечує зв'язок навчання з життям, виконує українознавчу функцію, впроваджує оптимальні виходи із зони комфорту завдяки простоті викладеного матеріалу, що водночас не адаптований для іноземців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ахтем Сейтаблаєв про режисера Довженка. 6 серія «Книга-мандрівка. Україна». URL : <http://surl.li/bqfec> (дата звернення: 12.06.2024).
2. Грабовецька С. Київ: перші кроки / іл. Главацька О. Київ : ФОП Козловець О.В., 2019. 20с.
3. Київ : карта для мандрів, відкриттів та пригод! /автор маршрутів Н. Князева; іл. М. Гермашева. Київ : Chulan Bookstore, 2016.
4. Київ напам'ять. Memo cards: гра / іл. М. Гермашева. Київ : Chulan Bookstore, 2016. 36 карток. (Серія «КРОКУЙ KYIVLAB»).
5. Крокуй! Київ. Сімейні маршрути для прогулянок містом : комплект листівок /автор маршрутів Н. Даценко; текст Л. Гречанюк; іл. М. Гермашева. Київ : Chulan Bookstore, 2017. 12 аркушів. (Серія «КРОКУЙ KYIVLAB»).
6. Стандартизовані вимоги до рівнів володіння українською мовою як іноземною. URL : <http://surl.li/ukxvm> (дата звернення: 12.06.2024).

Ірина ЗБИР

(Львів, Україна)

ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНЬСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В ІНШОМОВНІЙ АВДИТОРІЇ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

В українській лінгводидактиці досі не існує єдиної думки щодо того, коли і як потрібно починати викладати літературу в іншомовній аудиторії. У 80-х рр. XX століття це питання активно обговорювали фахівці з викладання англійської мови як іноземної. Підсумком цієї дискусії можна вважати твердження Д. Коллі і С. Слейтер, які поза загальноновизнаним, що література веде мову про загальнолюдські цінності, називають ще чотири головні причини, чому художню літературу варто використовувати на курсах з вивчення іноземної мови: автентичність, культурне збагачення, мовне збагачення, особиста участь [5, с. 34]. Саме з того часу дисципліна «Англійська література» стає обов'язковою на курсах з вивчення англійської мови як іноземної в різних університетах світу. Звичайно, що на початках не все було легко, та й до сьогодні ведуться дискусії, на якому рівні володіння мови варто впроваджувати цей предмет, чи варто адаптувати художні тексти, скорочувати їх чи ні, краще використовувати дитячу літературу чи класичні тексти художньої літератури, яких жанрів тощо.

Якщо в міжнародній спільноті з вивчення англійської мови

як іноземної (EFL) розмови на цю тему активно ведуться вже понад сорок років, то для лінгводидактів української мови як іноземної це фактично недосліджене поле, головним доказом якого, на жаль, є відсутність ґрунтовних підручників з української літератури для іноземних студентів чи хоча б добірка методичних матеріалів. Сьогодні цю прогалину заповнюють лише програма дисципліни «Українська і зарубіжна література» для студентів-іноземців підготовчих факультетів вищих навчальних закладів України (2005), підручник «Українська література для іноземних студентів» (Київ, 2010) і «Посібник з дисципліни «Українська та світова література» для студентів-іноземців (Черкаси, 2018) [1; 2; 3].

У межах європейської концепції «Контекстно-мовного інтегрованого навчання» (Content and Language Integrated Learning) дисципліна «Художня література» на курсах (підготовчих факультетах) з вивчення другої мови має дві головні цілі: вивчення мови і вивчення літератури. Отож, з одного боку, література – це відображення людського знання та світової культури, а з іншого боку, література – це вид мистецтва, що оперує словом, є втіленням слова, а відтак є як головним об'єктом, так й інструментом вивчення мови. Література – найбільше джерело фразеологізмів і сталих висловів, які своєю чергою є чудовим зразком національного світосприймання, у сконцентрованому вигляді – ставлення народу до себе і до світу [6, с. 5]. До того ж тут ми маємо справу не з «відполірованою» мовою, спеціально підбраною

до запам'ятовування граматичних чи синтаксичних правил, а з «живим» потоком мовлення, який подекуди є просто необхідним, щоб розірвати коло механічного заучування. Поза тим читання художнього тексту є незамінним матеріалом для кращого розуміння семантико-синтаксичних зв'язків у реченні, дозволяє студентові на практиці побачити різноманітні форми синтаксичної організації мовлення та шляхи поєднання думок, що безперечно послужить удосконаленню навичок письмового мовлення в студента. Є ще третій бік використання художньої літератури для вивчення другої мови – паралельно реалізовується мета кращого розуміння етичних норм і правил доброчесного життя в суспільстві.

У наш час виділяють такі способи викладання української літератури в іншомовній аудиторії: метод «питання-відповіді», використання ілюстративного і роздаткового матеріалу, аудіо- та відеозаписів, лексичні та граматичні вправи, вправи на розвиток зв'язного мовлення, елементи гри та театралізовані постановки тощо.

Для аналізу візьмемо кілька прикладів.

1. Для вивчення теми «Усна народна творчість. Родинно-побутова лірика» обрано пісню «Сонце низенько, вечір близенько». Поза чудовим вокально-інструментальним оформленням пісні (досвідом перевірено, що прослуховування пісні викликає бурю емоцій в іноземних студентів), навіть якби потрібно було знайти добрий ілюстративний матеріал до певних граматичних тем,

то кращого би, певне, й не знайшлося. Тут і чудові зразки зменшено-пестливої лексики (низенько, близенько, серденько, рученьки, біленькі), і важкі для опанування дієслова руху (спішу, лечу), і «проблемна» форма майбутнього часу доконаного виду дієслів («Як я прийду, тебе не застану, ... нежив я стану»), і врешті – загальновживана лексика (сонце, вечір, летіти, обіцяти, любити, жити, прийти, стати).

2. Вивчення драми «Лісова пісня» Лесі Українки, твору, де краса поетичного слова, трагізм зображуваного, балансування сюжету на межі двох світів – світу мертвих і світу живих, не зможе нікого залишити байдужим. А для кращого введення студента в коло художнього світу драми радимо розпочати виклад з пошуку подібностей і відмінностей поміж міфічними істотами «Лісової пісні» (Мавка, Русалка, Лісовик, Водяник, Злидні, Той що в скалі сидить) та магічними істотами, «мешканцями» тої національної культури, яка є рідною кожному студентові-іноземцеві. Звичайно, такий щирий інтерес до рідних студентові вірувань і міфів буде неабияким стимулом, наприклад, корейські студенти порівнюють образ Того, що в скалі сидить, з духом гір у корейській міфології, а студенти з країн арабського світу зможуть поділитися своїми міфами про перевертнів-гулів, які в образах гарних дівчат не гірше за мавок та русалок можуть заманювати одиноких мандрівників.

3. Адаптація текстів творів І. Франка та В. Стефаника, що рясніють діалектизмами та маловідомими словами, які не завжди є зрозумілими для українців, а що вже говорити про іноземців: «Жандарм: Не тебе, бідна сирото! Хіба ж я не знаю, що ти тут нічого не винна, що у тебе не було власної волі, що тебе загукали, одурили, замучили? Та ні, признаюся тобі, в першій хвилі, дізнавшись, що ти вийшла замуж за отсього тумана, я був лютий на тебе. Я був би вбив тебе, коли б ти була де близько. Я цілими днями бігав мов одурілий по полю і кляв тебе, просив на тебе у Бога найтяжчої кари, найстрашнішого лиха» [4, с. 106].

І це тільки одна причина, чому потрібно бути дуже розважливим у підборі літератури. Переконані, що процесу спрощення художнього тексту не уникнути, а інакше навіть на вищих рівнях вивчення мови доведеться зіткнутися зі ситуацією, коли занадто повільне осягнення та вивчення тексту може перешкодити студентові відстежувати логіку подій у творі. Для прикладу наведемо уривок із драми І. Франка «Украдене щастя», який було адаптовано для кращого засвоєння матеріалу студентами-іноземцями, що перебувають на рівні володіння мовою B1. Без сумніву, студентам буде цікаво поставити себе на місце Анни чи Миколи Задорожних і поміркувати над тим, як би вони вчинили на місці головних героїв. Питання на кшталт «Чи був Микола щасливим у шлюбі з Анною?» та «Як Анна та Микола житимуть після смерті Михайла?» також завжди викликають жваве обговорення серед іноземних студентів.

Отже, для ефективного вивчення української літератури в іншомовній літературі потрібно докласти чимало зусиль для того, щоб обраний матеріал був цікавим і корисним, з одного боку, слугував повторенням уже вивченого матеріалу з лексики, граматики та синтаксису української мови, а, з іншого боку, був джерелом пізнання культури українців і допомагав стирати бар'єри в міжкультурній комунікації. Це можна досягнути за допомогою якісних аудіо- та відеоматеріалів (бажано з субтитрами англійською чи іншою мовами), які сьогодні є невід'ємними атрибутами занять з іноземними студентами; багатим ілюстративним матеріалом, що підкреслюють етапи життєвого і творчого шляху поета чи письменника, переклади та екранізацію творів; використанням вправ на розвиток зв'язного мовлення, елементів гри, театралізованих постановок тощо. Усі вищезгадані інструменти виконують головне завдання курсу: література допомагає пізнати культуру народу, мову якого вивчають, розширити словниковий запас студентів та подолати бар'єри у міжкультурній комунікації.

ЛІТЕРАТУРА

4. Дядюра Г. М., Деньга О. А., Мельникова Л. А. Посібник з дисципліни «Українська та світова література» для студентів-іноземців. Вид. 2-ге і допов. Черкаси : чдту, 2018. 63 с.
5. Дяченко С. І., П'ятецька О. В. Українська література для іноземних студентів : підручник. Київ : Видавничий центр «Академія», 2010. 312 с.

6. Сапожнікова О. В. та ін. Програма дисципліни «Українська і зарубіжна література» для студентів-іноземців підготовчих факультетів вищих навчальних закладів України. Навчальні програми (довузівська підготовка іноземних громадян) / уклад. Б. М. Андрющенко. Київ : ІВЦ «Видавництво «Політехніка», 2005. Ч. 2. С. 133–144.
7. Франко І. Я. Украдене щастя. Твори: в 20 т. / за ред. О. Корнійчука. Київ : Держлітвидав, 1952. Т. 9. Драматичні твори. С. 91–145.
8. Collie J., Slater S. Literature in the language classroom: A resource book of ideas and activities. Cambridge: Cambridge University Press, 1987. 242 p.
9. Marsh D. Content and Language Integrated Learning (CLIL). A Development Trajectory. Cordoba : University of Cordoba, 2012. 516 p.

**Галина ІВАНИШИН,
Уляна СОЛОВІЙ**

(Івано-Франківськ, Україна)

МЕТОДИКА ЗАСТОСУВАННЯ КОМУНІКАТИВНО- ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ У ПРАКТИЦІ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ У ЗВО УКРАЇНИ

Однією з провідних тенденцій сучасної методики викладання української мови як іноземної у закладах вищої освіти України є пошук шляхів навчання ефективного мовленнєвого спілкування іноземних громадян, що здобувають вищу освіту в Україні. Від рівня володіння інокомунікантом українською мовою залежить як навчально-професійне становлення майбутнього фахівця, так і можливість бути повноправним учасником соціокультурного життя в Україні. Основним об'єктом лінгводидактичного дослідження є мовне спілкування та ефективна комунікативна діяльність, що сприяє розвитку особистості у процесі опанування іноземної мови. Найбільш дієвим в таких умовах дослідники вважають комунікативно-діяльнісний підхід до навчання мови, що ставить за мету досягнення високого рівня в соціокультурній, навчальній, професійно-зорієнтованій сферах, де в центрі уваги є конкретна мовна особистість з її комунікативними намірами й уміннями та здатностями їх реалізовувати.

Необхідність упровадження комунікативно-діяльнісного

підходу як основного в систему мовленнєвої підготовки іноземних студентів у ЗВО України обґрунтовується у працях вітчизняних і зарубіжних учених (З. Бакум, Г. Іванишин, І. Ключковська, С. Костюк, І. Кочан, Д. Мазурик, М. Мацюк, С. Омельченко, О. Палінська, М. Пентилюк, Н. Станкевич, Л. Субота, О. Тростинська, О. Туркевич, Н. Ушакова, Г. Швець та ін.). Важливість такого підходу в методиці викладання зумовлена актуалізацією комунікативних цілей на всіх етапах навчання української мови як іноземної, що ґрунтується на зануренні інокомуніканта у змодельовані та реальні комунікативні ситуації, як-от: «Лікар біля ліжка хворого», «Лікар - медперсонал», «Консультація у спеціаліста» тощо та передбачає успішну інтеграцію сучасних інноваційних педагогічних технологій з традиційними інтерактивними методами [6, с. 289].

Такий підхід дає змогу оптимізувати цілі навчання, відібрати адекватні форми й засоби, створити необхідні умови для освітньої, професійної і мовленнєвої діяльності студентів. Основною метою підходу є формування комунікативної компетентності студента-іноземця – умінь продукувати стилістично диференційоване зв'язне усне або письмове висловлювання через моделювання мовленнєвої взаємодії, використовуючи мову як засіб соціалізації, професіоналізації та ефективної взаємодії в умовах різних ситуацій спілкування.

У процесі реалізації комунікативно-діяльнісного підходу викладачі здійснюють добір змісту навчального матеріалу, який

включає мотиваційну, діяльнісну та рефлексійно-контрольну складові, а також на основі моделювання комунікативної поведінки в типових ситуаціях професійно-комунікативної діяльності застосовують колективно-групові форми організації навчання, що спрямовані на занурення студентів в активну іншомовленнєву діяльність. Провідними методами на всіх етапах є моделювання, професійно зорієнтовані рольові та ділові ігри, проблемний, кейс-метод, проблемно-пошуковий (бесіди, дискусії), „мозковий штурм» та багато інших. Розроблена методика здійснюється з урахуванням основ професійно-мовленнєвої культури, забезпечення єдності психолінгвістичного, професійного, духовного, соціокультурного та міжкультурного аспектів [6].

Під час організації навчання із урахуванням основних комунікативних потреб іноземних студентів аналізують зміст навчального матеріалу профільних дисциплін, протоколи практичних, семінарських занять, клінічної практики тощо. Найчастотнішими в цій сфері є ситуації: «Первинний огляд хворого», «Збір анамнезу та встановлення діагнозу», «Надання розпорядження медичному персоналу з метою призначення лікування», «Консультація з лікарем-ординатором», «Повідомлення родичів пацієнта про стан його здоров'я» тощо. Таким чином, можна виділити такі основні види ситуативних завдань у навчанні професійно зорієнтованого мовлення іноземних студентів: – вибрати із запропонованих варіантів правильне розв'язання, що

стосується конкретної ситуації; – надати характеристику про об’єкт або суб’єкт дослідження та їхні взаємини у пропонованій ситуації; – виконати завдання на основі знань і прогнозування поведінки учасників ситуації; – сконструювати ситуацію з використанням сценарію або опису фактів реальної практики; – реалізувати основне комунікативне завдання в ситуативному діалозі; – зробити аналіз дій в умовах конкретної ситуації і визначити шляхи розв’язання поставленого завдання. Кінцевий результат навчання на основі комунікативно-діяльнісного підходу – це сформовані уміння й навички самостійно створювати діалоги (полілоги) різних функціональних типів, регулювати комунікативну поведінку, творчо самореалізовуватися під час професійно зорієнтованого спілкування.

Отже, теоретичні й методичні дослідження щодо реалізації комунікативно-діяльнісного підходу у викладанні української мови як іноземної в медичних ЗВО дозволяє стверджувати, що від вибору педагогічних технологій, прийомів, інноваційних форм і методів навчання залежить ефективність українськомовної професійної підготовки іноземних студентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Іванишин Г.Я., Федорова О.А. Теорія і практика укладання міжкафедрального підручника «Українська мова як іноземна для англомовних студентів-медиків».

- Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич, 2021. Вип. 36. С. 287–293.*
2. Омельчук С. А. Сучасні тренди розвитку української лінгвометодики: глобальний і національний виміри. *Збірник наукових праць. Педагогічні науки. 2024. Вип.105. С.5 –13.*
 3. Станкевич Н. Види мовленнєвої діяльності на етапах вивчення української мови як іноземної: напрями та перспективи наукових досліджень. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної. 2023. Вип. 17. С. 91–101.*
 4. Субота Л. Система формування комунікативної компетентності іноземних студентів фармацевтичних спеціальностей у процесі навчання української і російської мови : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.02. Херсон, 2019. 496 с.
 5. Туркевич О. Українська мова як успадкована: як підтримувати мотивацію учнів до навчання. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної. 2024. Вип. 18. С. 130 –138.*
 6. Українська мова як іноземна для англomовних студентів-медиків : підруч. з електрон. аудіодод. : у 2 кн. Кн. 1. Соціокультурна комунікація / С. М. Луцак, А. В. Ільків, Н. П. Литвиненко та ін. ; за ред. С М. Луцак. К. : ВСВ

«Медицина», 2019. 504 с. + Аудіододаток. URL : <http://link.medpublish.com.ua/75163.rar>.

7. Швець Г. Д. Теорія і практика навчання української мови іноземних студентів гуманітарних спеціальностей : монографія. Київ : Фенікс, 2019. 529 с.

Світлана КОВТЮХ

(Кропивницький, Україна)

УКРАЇНЬКА МОВА ЯК СВІТОВА: РЕАЛЬНІСТЬ, ПЕРСПЕКТИВА ЧИ МРІЯ

Повномасштабна російсько-українська війна особливо посилила увагу до української мови світової громадськості. Лінгвоцид української мови з боку рф на окупованих теренах, знищення книжок, вивісок, реклами тощо, написаних українською, зайвий раз демонструє планетарній демократичній спільноті максимальну загроженість вітчизняної культури, мови, літератури тощо. Інформацію про такі випадки необхідно ретельно реєструвати, оформлювати юридично й подавати відповідну документацію про випадки лінгвоциду на окупованих українських територіях до найвищих світових та материкових інституцій, робити із цього інформаційні приводи для міжнародних ЗМІ.

З іншого боку, спостережено цікавість до всього українського завдяки успіхам Збройних сил України, небувалій мужності наших військових, об'єднанню всіх громадян у часи реальної загрози знищення і держави, і її населення. Українська нині повноправно функціонує в мовному просторі Євросоюзу. Україна як асоційований член бере участь у діяльності EFNIL. Тому варто розширювати можливості української мови як іноземної і в середині держави, й у світі. Для цього створювати

інтерактивні підручники нового покоління, здійснювати якісну підготовку відповідних кадрів. Необхідні відео- та інтернет-курси для різного рівня засвоєння мови, розважальні, науково-популярні та наукові радіо-, теле-, інтернет-передачі, подкасти, літературні й мистецькі конкурси, проєкти, фестивалі тощо.

За даними Duolingo за 2022 рік, більше ніж 1 мільйон 300 тисяч осіб почали вивчати українську мову на знак солідарності [1]. Є всі підстави для набуття українською мовою статусу світової. Для цього треба залучити науковий, системний підхід. Це багатовекторна й копітка робота з використанням усіх можливих інструментів, інституцій не на один десяток років. Працювати над досягненням цієї мети варто всередині країни, усіяко розбудовуючи, укріплюючи статус української як державної та мови міжнаціонального спілкування в Україні. Одночасно варто здійснювати низку заходів на міжнародному рівні – від найвищих міжнародних органів до локальних громад, які так чи так цікавляться українською культурою, літературою, мовою, у першу чергу в місцях проживання наших діаспор.

У мовному звіті Duolingo за 2023 рік спостережено зниження інтересу до російської мови через війну з нашою державою, ця мова поступилася 10-м місцем португальській. Україна піднялася на 5-те місце в рейтингу найретельніших учнів [2]. Ю. Поліковська зазначає, що інтерес до вивчення української мови «залишається стабільним», «у 2023 році найбільше користувачів, які обрали» опановувати нашу «мову, було у США, Великій Британії, Польщі, Росії та Україні. Найбільш

ґрунтовно, з огляду на кількість витраченого часу, українську мову вивчали користувачі застосунку в Австралії, Канаді та Фінляндії. ...37% нових учнів Duolingo, які вивчають українську мову, повідомили, що роблять це» з метою спілкування [3].

До речі, ресурс Duolingo співпрацює з УВКБ ООН та Ukraine Global Scholars для того, щоб українські студенти безкоштовно проходили тест на знання англійської мови. Також надає можливість українцям безоплатно опановувати мови, а всі кошти, які ця інтернет-платформа отримує від навчання української мови, передає на допомогу Україні.

Попри те, що у світі дуже потужне російське лобі, повсякчас відбувається агресивне поширення культури країни-терориста, зокрема літератури, театрального, кіномистецтва тощо, при закордонних університетах продовжують працювати катедри русистики, українській державі варто витрачати фінанси на хоч би дзеркальні кроки в цьому напрямку, поширювати досягнення української науки в гуманітарній сфері, усіляко популяризувати за кордоном вартісні вітчизняні культурні досягнення.

Співпрацювати із закордонними літературними агентами з метою збільшення частки перекладів різними мовами українських вартісних творів. При цьому небачено бурхливими темпами в Україні перекладають чужоземних авторів. Варто посилити й, можливо, відновити інститут професійного коригування та редагування з погляду культури та стилістики української мови. Та сама рекомендація стосується й українського книговидавництва. Якість текстів має відповідати

високим стандартам літературної мови та запитам читачів, адже ця галузь навіть під час війни переживає справжній бум.

У першу чергу має бути чітка, послідовна, конструктивна, україноцентрична державна політика, має співпрацювати низка міністерств, відомств, громадських, наукових, освітніх організацій тощо. Написані гарні слова на папері без підкріплення юридичними діями та системою покарань за невиконання мовних законів так і залишаються гарними словами. Варто вже не вивчати досвід мовної політики успішних держав, а сміливо впроваджувати найкращі світові здобутки на наших теренах. Чомусь переважна більшість українських біженців, значна частина серед яких були російськомовними, менше ніж за рік опанували мови тих держав, куди виїхали під час війни, а для опанування української не вистачило понад 30 років.

15 березня 2024 року Кабінетом Міністрів України прийнято розпорядження № 243-р «Про затвердження Державної цільової національно-культурної програми забезпечення всебічного розвитку і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на період до 2030 року», концепція якої була схвалена ще 19 травня 2021 року. Кошторис склав 8 мільярдів гривень. В обґрунтуванні зазначено, що російська федерація використовує «мовне питання» як один з інструментів своєї геополітичної експансії. «Загроза українській мові рівносильна загрозі національній безпеці України, існуванню української нації та її держави,

і без повноцінного функціонування української мови в усіх ділянках публічного життя суспільства на всій території України українській нації загрожує втрата статусу та ролі титульної і державотвірної нації, що є рівнозначним загрозі зникнення Української держави з політичної карти світу» [4].

Державні інституції не повинні працювати замкнено, стихійно, хаотично, а приймати спільні програми, провадити скоординовану роботу. На часі створення «Нового українського правопису», Інституту українського правопису з низкою структурних підрозділів, зокрема щодо загальнонаціонального корпусу української мови, загальноукраїнського академічного мультифасетного словника, лінгво-юридичної експертизи, перекладу з різних мов і под.

Отже, українська мова як світова – це і реальність, і перспектива, і мрія. Найвищі державні вітчизняні органи, дипломатичний корпус, науковці різних галузей та інші мають всіляко популяризувати українську мову, утверджувати її як світову. Необхідна системна та узгоджена діяльність із достойним фінансуванням і суворим контролем за використанням коштів, з покараннями за недотримання мовного законодавства в середині країни. Має бути організована робота з молоддю в аспекті необхідності постійного усвідомленого вивчення української мови, удосконалення культури мовлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бланко С. Мовний звіт Duolingo за 2022 рік. 6 грудня 2022 р. URL : <https://blog.duolingo.com/2022-duolingo-language-report/#language-learners-rally-behind-ukraine> (дата звернення: 28.04.2024).
2. Бланко С. Мовний звіт Duolingo за 2023 рік. 4 грудня 2023 р. URL : “<https://blog.duolingo.com/2023-duolingo-language-report/>”<https://blog.duolingo.com/2023-duolingo-language-report/> (дата звернення: 26.04.2024).
3. Поліковська Ю. Іноземці по всьому світу вивчають українську в Duolingo, щоб виявити солідарність. Детектор медіа. 6 грудня 2023р. URL : “<https://ms.detector.media/internet/post/33674/2023-12-06-inozemtsi-po-vsomu-svitu-vyvchayut-ukrainsku-v-duolingo-shchob-vyyavyty-solidarnist/>” <https://ms.detector.media/internet/post/33674/2023-12-06-inozemtsi-po-vsomu-svitu-vyvchayut-ukrainsku-v-duolingo-shchob-vyyavyty-solidarnist/> (дата звернення: 26.04.2024).
4. Розпорядження від 15 березня 2024 р. № 243-р. Про затвердження Державної цільової національно-культурної програми забезпечення всебічного розвитку і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на період до 2030 року. Кабінет Міністрів України. URL : “<https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-derzhavnoi-tsilovoi-natsionalno-kulturnoi-prohramy-234r-150324>” <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-derzhavnoi-tsilovoi-natsionalno-kulturnoi-prohramy-234r-150324> (дата звернення: 26.04.2024).

Євгенія КРИКЛИВЕЦЬ

(Абу-Дабі, ОАЕ)

УКРАЇНЬСЬКА МОВА ЗА МЕЖАМИ: ВИВЧЕННЯ УКРАЇНЬСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕКОЛОНІЗАЦІЇ

Українська мова грає важливу роль у контексті колоніальних та постколоніальних процесів, які визначали відносини між українським народом та іншими імперськими силами. Вона стала символом боротьби за національну самостійність і культурну ідентичність. У колоніальний період українська мова часто була пригнічувана та заміщена державною мовою імперії. Це призвело до процесу асиміляції та втрати мовної самобутності серед українського населення.

У постколоніальний період українська мова виступає як інструмент самосвідомості та прагнення до відновлення і збереження культурної спадщини. Вона стає об'єктом вивчення як іноземна, що сприяє встановленню міжнаціонального розуміння та взаємин. Це явище має свою власну історію та еволюцію і відображає різноманітні соціокультурні та політичні зміни, що відбувалися в українському суспільстві та його зв'язки з іншими національними групами.

Актуальність теми вивчення української мови як іноземної в сучасному світі глобалізації та міжкультурного взаєморозуміння важко переоцінити через декілька ключових чинників. По-перше, українська мова, як складова частина культурної

спадщини України, має велике значення для збереження та підтримки національної ідентичності та ідеї. Вивчення української мови допомагає утримувати та поширювати культурний капітал українського народу як в Україні, так і за її межами. По-друге, вивчення української мови дозволяє створити місток між українською та іншими культурами, сприяючи поглибленому розумінню та більш тісній взаємодії між людьми різних національностей та етнічних груп. Зокрема, це важливо у світі, де багатовіковий вплив російської культури та наративу призвів до сплутування української та російської мов, звичаїв та традицій. Чітке розрізнення між мовами стає важливою передумовою для збереження самобутності України, а також популяризації українських цінностей у світі.

Фасилітація вивчення української мови серед іноземців є критичним аспектом відновлення історичної справедливості, адже процес навчання вимагає від студентів не лише освоєння мовних навичок, а й адаптування до відповідного культурного середовища. Декілька ключових аспектів:

Соціокультурне середовище: студентам необхідно ознайомитися з українською культурою, традиціями та цінностями, щоб краще розуміти вживання та ментальність носіїв мови.

Міжкультурна чутливість: важливо вчитися розуміти та поважати культурні особливості та різноманіття, що існують в українському суспільстві, щоб уникати непорозумінь і конфліктів у комунікації.

Підтримка мовної експозиції: процес адаптації також передбачає активну участь у мовному середовищі, зокрема використання української мови в різних сферах життя, від повсякденного спілкування до культурних подій.

Говорячи про вивчення української мови як іноземної, варто не забувати про явище «успадкованої» мови, яке може виникати у ситуаціях, коли особа має родинні або культурні зв'язки з українською спільнотою, але живе за межами України (покоління діаспори, діти, народжені у міжнаціональних шлюбах). Цей феномен може мати свої виклики, особливо в регіонах із сильними культурними процесами, таких як країни Близького Сходу та Азії. Така категорія людей постійно зіштовхується із кризою самоідентичності, особливо у юному віці, а також іншими щоденними викликами, такими як асиміляція, до нібито рідного середовища, та встановлення балансу між культурними та мовними ідентичностями.

Дуже важливо бути мобільними та проактивно реагувати на запити щодо мовних питань. Розвиток інноваційних методик і підходів викладання, які враховують сучасні тенденції в освіті та мовному навчанні є важливим для приваблення більшої кількості студентів та забезпеченні доступності україномовних ресурсів. Розвиток програм обміну та студентської мобільності для сприяння вивченню української мови як іноземної за кордоном може стати новим напрямком роботи для популяризації України в світі. Необхідно сприяти підготовці викладачів української

мови як іноземної/успадкованої шляхом забезпечення професійного розвитку та підтримки наукових досліджень у галузі методики викладання.

Вивчення української мови як іноземної в сучасному світі є актуальною темою, особливо в контексті глобалізації та міжкультурного взаєморозуміння. Українська мова виступає не тільки як інструмент національної самосвідомості та відродження, а й вивчення її як іноземної здатне розірвати стереотипи та колоніальні уявлення про країну, сприяючи побудові більш об'єктивного образу України як сучасної та самостійної держави. Подальший розвиток цієї галузі повинен передбачати впровадження інноваційних методик викладання, підтримку програм обміну та студентської мобільності, а також фасилітування міжнаціональної співпраці в галузі мовної освіти. Такий підхід розширюватиме взаємодію між українською та іншими культурами, сприяючи деколонізації образу України у світі.

Оксана КУЧЕРУК

(Житомир, Україна)

УКРАЇНЬСЬКА МОВА В ШКОЛАХ НІМЕЧЧИНИ: ВИКЛИКИ, МОЖЛИВОСТІ

Навчання української мови дітей українських біженців на базі шкіл Німеччини зумовлене реаліями російсько-української війни. Зокрема, за інформацією тижневого видання «Berliner Abendblatt», офіційний досвід такого навчання має місце в освітній системі Берліна. 3 жовтня 2022 року в Берлінській німецько-українській школі учнів навчають німецькою та українською мовами з використанням дидактичних матеріалів обох країн – з наміром у перспективі видавати 2 дипломи (німецький та український). Школу відкрито, щоб сприяти інтеграції українських учнів у Німеччині та водночас дати їм освітню підтримку для повернення в Україну після закінчення війни [3]. Практика навчання української мови українців у федеральних землях Німеччини актуалізує потребу у вивченні відповідного досвіду й у суголосних лінгводидактичних дослідженнях, зокрема через те, що українська мова становить код ідентифікації й об'єднання українців.

Проблемі українськомовної підготовки за кордоном присвячено праці О. Антонів, О. Туркеви, І. Форостюк та ін. У відповідних роботах: розкрито досвід сертифікації знань

з української мови як іноземної в суботній школі міста Франкфурта-на-Майні [1]; окреслено здобутки і перспективи навчання української мови як іноземної (далі – УМІ) для німецькомовних студентів [6]; описано роль українознавчих шкіл у збереженні національної ідентичності української молоді за кордоном [8]. У цьому контексті в спільній публікації Г. Онкович, З. Адамїї, А. Онковича представлено деякі ідеї вебінародидактики в поширенні передового досвіду викладання української мови як іноземної [5] тощо.

Аналіз праць науковців переконує про їхній інтерес до навчання української мови за кордоном, однак набуває актуальності студіювання питання специфіки її навчання учнів, які виїхали з України через російсько-українську війну.

Мета публікації – розглянути виклики й можливості навчання української мови українських дітей у німецькій школі (на прикладі землі Гессен) та запропонувати відповідні рекомендації.

Українськомовна освіта українських дітей, які втекли від війни і навчаються в школах Німеччини, має низку викликів. Зокрема, це низький рівень внутрішньої мотивації учнів до вивчення української мови за кордоном через нерозуміння. Викликом також є недостатній доступ до навчальних матеріалів і ресурсів з української мови через посередній рівень інформаційної грамотності учнів: в умовах стрімкого зростання інформації для них стає проблемою пошук, відбір якісної тематичної інформації та апробованих належних

навчальних матеріалів і ресурсів. Одним із викликів є те, що в багатьох німецьких школах, де навчаються українці, українська мова не має достатньої підтримки від адміністрації, часто через фінансові питання чи переконання. Викликом є й повільне впровадження цифровізації в шкільну освіту Німеччини – у багатьох школах недостатньо використовуються засоби ІКТ для модернізації й урізноманітнення процесу навчання предметів тощо. Водночас із викликами в Німеччині є й можливості для вивчення учнями української мови.

За нашими спостереженнями, розвиток багатомовності в Німеччині, по суті, становить підґрунтя для навчання української мови в школах, де навчаються діти українців. У Німеччині учні можуть вивчати українську мову кількома шляхами, основні з яких такі: 1) підтримання формальної освіти в інтеграційних класах; 2) навчання української мови в німецько-українських школах; 3) шляхом неформальної освіти – відвідування уроків української мови в школах вихідного дня української діаспори [4]. Зміст навчання української мови як рідної (чи успадкованої) в німецьких школах, як правило, регулюється авторськими навчальними програмами, які розробляють учителі Німеччини, з можливим залученням учнів, із урахуванням співвідносних шкільних програм, затверджених МОН України.

Бесіди з батьками (40 осіб) українських учнів, які навчаються в землі Гессен, дають підстави стверджувати, що 45% опитаних батьків хочуть, аби їхні діти вивчали українську мову як окремий

предмет у німецькій школі. Вони пояснюють це потребою зберегти українську ідентичність, бажанням повернутися в Україну після війни і вступити в український виш, своїми побоюваннями ризиків життя в чужій культурі, «бути зайвими» на території німецьких земель.

Одна з можливостей підтримання й вивчення української мови в Німеччині – це відвідування культурно-освітніх заходів, які організовує Українське Товариство у Франкфурті-на-Майні. Повчальний освітній досвід збереження й розвитку української мови напрацьовано в українській суботній школі «Сонце в долонях» у Франкфурті-на-Майні [7]. Під час бесіди з директоркою цієї школи Р. Рахлецькою з'ясовано, що після закінчення суботньої школи учень отримує довідку про відвідування уроків української мови; на основі цієї довідки класний керівник в основній школі (землі Гессен) може вписувати в німецький табель інформацію про відвідування уроків української мови в суботній школі як занять за вибором або гуртка.

Навчання української мови в німецьких школах переважно забезпечують українські вчителі-біженці. Вони намагаються використовувати різні моделі навчання української мови: предметно-центричну, культурологічну, традиційну та інтерактивну. Рідше практикують моделі навчання української мови з використанням електронних освітніх ресурсів та ІКТ, водночас учні можуть скористатися можливостями онлайн-ресурсів та мобільних застосунків для вивчення української мови

в позаурочний час. Варто зазначити, що в інтеграційних класах державних шкіл навчання на засадах багатомовної педагогіки становить виклик одномовному мисленню учнів і вчителів з України, що утруднює належну соціалізацію їх у нове суспільство. Один із шляхів подолання цього виклику вбачаємо в тому, що у вчителів як дорослих осіб є змога відвідувати курси німецької мови, які оплачують, як правило, спеціальні центри, також для охочих вивчати німецьку мову час від часу організовуються волонтерські курси. Мовні програми, які пропонують різні організації в Німеччині, можуть розширювати «горизонти» українців.

Одна з можливостей збереження й розвитку української мови в школах землі Гессен – добровільний навчальний курс для учнів «Вивчення української мови та культури» (4 години на тиждень). У вказівках щодо впровадження цього курсу є низка рекомендацій, наприклад: застосовувати в навчанні оцифровані в Україні підручники; використовувати онлайн-платформу «Das Deutsche Schulportal» («Німецький шкільний портал») фонду ім. Роберта Боша та українську платформу для дистанційного навчання учнів 1–11 класів «All-Ukrainian School Online» (на якій розміщено українські навчальні матеріали, що пропонує МОН України) тощо [2].

Попри окреслені можливості, вивчення питання свідчить, що уроки української мови в німецьких школах не є масовими, переважно це освітні ініціативи й досвід окремих учителів і шкіл. Багато учнів, починаючи з 6 класу, не мають мотивації

вивчати українську мову в Німеччині, бо не бачать перспектив її застосування в цій країні.

На нашу думку, розв'язати проблему навчання української мови в німецьких школах можна на основі врахування таких рекомендацій:

- узяти до уваги зазначену проблему в МОН України й розробити відповідний стратегічний план державної освітньої політики з проєкцією на підтримання процесу навчання української мови дітей українців, які виїхали за кордон насамперед через російсько-українську війну, узгодити українські та німецькі освітні стратегії й тактики щодо ефективного навчання української мови;
- запропонувати вчителям української мови в німецьких школах навчальні програми з питань українськомовної освіти на базі курсів підвищення професійної кваліфікації в німецьких установах – надважливе місце в таких програмах має відводитися питанням мотивації вчителя і формування в учнів мотивації до навчання української мови; залучати вчителів української мови, які працюють у німецьких школах, до обмінювання професійним досвідом під час освітніх заходів;
- підвищувати мотивацію учнів до навчання української мови в практиці роботи німецьких шкіл шляхом поєднання освітньої і проєктної діяльності: організація екологічних рейдів (наприклад, «полювання на сміття» з попередньою україномовною екологічною риторикою

- та з подальшою україномовною презентацією), проведення фестивалів української культури (з ярмарками, майстер-класами, артперформансами); волонтерський проєкт «Добрі справи для України» (збирання речей для внутрішньо переміщених осіб); влаштування учнівських патріотичних флешмобів з популяризації української мови, книги, культури та ін.);
- осучаснювати процес навчання української мови шляхом використання електронних освітніх ресурсів, застосунків Google, ліцензованих програм Microsoft Office 365, електронних сервісів для розроблення інтерактивних вправ, ігор, програм зі штучним інтелектом для генерування текстів і створення зображень і т. ін.

Отже, студіювання викликів і можливостей навчання української мови дітей українців у німецьких школах свідчить про важливість відповідної освітньої роботи під час шкільних уроків української мови та в позаурочний час, а також показує потребу підготовки вчителів до відповідної роботи через самомотивацію і через формування мотивації до вивчення української мови в учнів, які перебувають у Німеччині внаслідок російської агресії. Наведені в цій розвідці рекомендації спрямовані на те, щоб допомогти налагодити й удосконалити процес навчання української мови в німецьких школах, надати можливість учням підтримувати зв'язок з українською мовою та культурою.

Як перспективним бачимо дослідження теорії і практики створення навчально-методичного забезпечення для навчання української мови на засадах медіаосвітнього підходу за кордоном; вивчення досвіду шкільних проєктів з української мови і культури на засадах міжнародної співпраці вчителів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонів Олександра. «Сонце в долонях», або перший досвід сертифікації знань з української мови як іноземної в суботній школі міста Франкфурта-на-Майні. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. 2021. Вип. 15. С. 40–47. URL : https://www.researchgate.net/profile/Oleksandra_Antoniv/publication/363636468_THE_SUN_IN_THE_PALMS_OR_THE_FIRST_EXPERIENCE_OF_KNOWLEDGE_CERTIFICATION_OF_UKRAINIAN_AS_A_FOREIGN_LANGUAGE_AT_THE_SATURDAY_SCHOOL_IN_FRANKFURT_AM_MAIN/links/64445d928ac1946c7a43925f/THE-SUN-IN-THE-PALMS-OR-THE-FIRST-EXPERIENCE-OF-KNOWLEDGE-CERTIFICATION-OF-UKRAINIAN-AS-A-FOREIGN-LANGUAGE-AT-THE-SATURDAY-SCHOOL-IN-FRANKFURT-AM-MAIN.pdf?origin=journalDetail&_tp=eyJWdWlljoiam91cm5hbERldGFpbCJ9 (дата звернення: 15.10.2022).
2. Вивчення української мови та культури для українських дітей та підлітків, які потребують захисту : ідеї та вказівки для шкіл; версія: станом на 27 травня 2022 р. URL : <https://>

- www.landkreis-limburg-weilburg.de/fileadmin/landkreis/downloads/soziales/migration/ukraine/2022-05-27_Sprach-undKulturvermittlung_ukrainisch_uebersetzung.pdf (дата звернення: 15.10.2022).
3. Deutsch-Ukrainische Begegnungsschule startet in Berlin (19 Oktober, 2022). Berliner Abendblatt. URL : <https://berliner-abendblatt.de/2022/10/19/deutsch-ukrainische-begegnungsschule-startet-in-berlin/> (дата звернення: 15.10.2022).
 4. Kucheruk O. A., Putjata G. Formation of infomedia literacy of ukrainian children at ukrainian language lessons in german schools. Zhytomyr Ivan Franko State University Journal. Pedagogical Sciences. 2023. No. 2(113). С. 245-272. URL : [https://doi.org/10.35433/pedagogy.2\(113\).2023.245-272](https://doi.org/10.35433/pedagogy.2(113).2023.245-272) (дата звернення: 15.10.2022).
 5. Онкович Г., Адамія З., Онкович А. Вебінаридактика у поширенні передового досвіду викладання української мови як іноземної. *Українська мова у світі* : збірник матеріалів VII Міжнародної науково-практичної конференції, 4 листопада 2022 р. Львів, 2020. С. 86–89. URL : <https://miok.lviv.ua/?p=22201> (дата звернення: 15.10.2022).
 6. Туркевич О. В. Українська як іноземна для німецькомовних студентів: здобутки і перспективи в умовах ХХІ століття. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля*. Серія «Філологічні науки». 2021. № 2 (22). С.219–225. URL : <https://phil.duan.edu.ua/images/PDF/2021/2/21.pdf> (дата

звернення: 15.10.2022).

7. Українське товариство Франкфурт-на-Майні. URL : <https://ukraine-frankfurt.de/index.php/samstagsschule> (дата звернення: 15.10.2022).
8. Форостюк І. Роль українознавчих шкіл у збереженні національної ідентичності української молоді за кордоном. URL : <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/35733/1/2.pdf>(дата звернення: 15.10.2022).

Назар МАРТИНЮК

(Острог, Україна)

СВІТОВИЙ КОНГРЕС УКРАЇНЦІВ ЯК ПОПУЛЯРИЗАТОР УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ (1991–2024)

Світовий Конгрес Українців (СКУ), як міжнародна неурядова організація і головна координаційна надбудова українських громад у діаспорі, є потужним голосом світового українства і дієвим лобі інтересів України у світі. У діяльності СКУ та організацій-членів його мережі ми чітко простежуємо прояви дипломатії діаспори, які стосуються переважно різних видів публічної дипломатії (наукової, освітньої, культурної, цифрової та ін.).

Українська мова є одним із маркерів української національної ідентичності. Тому збереження і розвиток української мови серед українських спільнот за кордоном, її захист і популяризація у світі є одним із чільних завдань СКУ.

Конгрес завжди виокремлював питання української мови та її функціонування в Україні та світі. Варто відзначити, що СКУ закликав до того, щоб українську мову використовували державні службовці як єдину мову, в тому числі апелюючи до того, що кожна світова держава на перше місце завжди ставить власну державну мову [2, с. 5]. Організація намагається надавати всіляке сприяння щодо питань інституційного зміцнення української мови, співпрацює з Уповноваженим із

захисту державної мови Тарасом Кременем, Національною комісією зі стандартів державної мови, стежить за дотриманням Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» [6, с. 6].

Обстоюючи важливість функціонування української мови в Україні як єдиної державної та її поширення в усіх сферах суспільного життя, Президія Світової Наукової Ради (СНР) СКУ не раз виступала з протестами проти оголошення російської мови другою державною мовою в Україні, вказуючи, що такі дії будуть причиною занепаду національної свідомості українського народу [1, с. 248–255]. СНР наголошувала, що поняття національної ідентичності та державності тісно пов'язані з мовою [1, с. 251]. Крім того, Рада підтримувала ідею розробки нової редакції українського правопису, про що свідчить відповідне офіційне звернення від 15 травня 2005 р., в якому зазначалося, що правопис не має бути в стані дезорієнтації, а державна мова повинна мати чітко визначені критерії її правописного вжитку [1, с. 244–245].

Питаннями навчання рідної мови українських дітей та молоді в зарубіжних країнах, її акредитації в світі з можливостями вивчення як другої іноземної в СКУ опікується Світова Координаційна Виховно-Освітня Рада (СКВОР). Голова СКВОР у 1988–1998 рр. Іроїда Винницька зазначала, що українець у діаспорі є повноцінним громадянином (мешканцем) своєї країни і пов'язаний з українським народом (спільнотою) почуттями приналежності та вузлами української мови і культури

[7]. Одним із основних завдань цього структурного підрозділу СКУ є клопотання на державному рівні про включення предмета «українська мова як іноземна» до переліку навчальних дисциплін за вибором у країнах перебування [7]. СКВОР, співпрацюючи зі стратегічним партнером СКУ – Міжнародним інститутом освіти, культури та зв'язків з діаспорою (МІОК) Національного університету «Львівська політехніка», неодноразово була співорганізатором низки Міжнародних науково-практичних конференцій «Українська мова в світі» [4, с. 152]. З метою акредитації української мови в освітніх процесах країн, де проживають і навчаються юні українці, СКВОР активно співпрацює з Україною та зарубіжними державами. Наприклад, Голова СКВОР у 2008–2018 рр. Оксана Винницька-Юсипович проводила зустрічі з представниками європейських держав і обговорювала можливі шляхи акредитації навчання української мови на основі досвіду тих країн, які вже пройшли аналогічний шлях, а також опрацьовувала ці питання шляхом взаємодії з представниками наукових інституцій (зокрема, директоркою МІОКу Іриною Ключковською) та органів влади в Україні (МОН України) [4, с. 153].

Важливою є діяльність організацій-членів мережі СКУ щодо збереження української мови та її промоції в країні-реципієнті (країні проживання/перебування). Ситуація з навчанням і функціонуванням української мови в різних країнах є неоднорідною, на що впливають інституційна структура українських спільнот, їхні політичні та економічні можливості.

Наприклад, у 2021 р. зусиллями української громади, зокрема лідера Українсько-Бразильської Центральної Репрезентації Віторіо Соротюка, українську мову було визнано офіційною мовою муніципалітету Прудентополіс [3]. Спілка українців Португалії займалася організацією курсів із вивчення української мови для туристичного відділку поліції Лісабона. Голова цієї організації, регіональний віцепрезидент СКУ у країнах Південної Європи Павло Садоха зазначав, що це є кроком до євроінтеграції України та запровадження української мови як офіційної в країнах ЄС, бо ламаються штучно вигадані міфи ворожої пропаганди, яка переконувала португальців, що всі українці володіють російською мовою, а українська мова є лише діалектом, який побутує на заході України [5]. Значних зусиль для збереження української мови докладає Союз Українців Румунії (СУР). 9 листопада 2023 р. у Бухаресті зусиллями СУР пройшла Міжнародна конференція «День української мови в Румунії, нагода для обговорення викликів у регіоні». Під час заходу було обговорено не лише місце української мови в Румунії, а й актуальні питання геополітичних викликів для України та шляхи їхнього вирішення. Цей захід проводився вже вп'яте і традиційно супроводжувався яскравими культурними подіями, які демонстрували багатство української мови та культури [8].

У багатьох державах світу зусиллями українських громад функціонують українські суботні/недільні українознавчі школи, де вивчають рідну мову і відповідно нею викладають

інші навчальні дисципліни. Окремим помітним аспектом діяльності в цьому руслі є організація різного роду культурних, науково-освітніх подій, під час яких активно використовується українська мова (літературні вечори, фестивалі, конкурси, вшанування пам'ятних дат української історії, лекції, семінари тощо). Крім того, належний рівень володіння рідною мовою представників діаспори дозволяє ознайомлюватися з поточною інформацією про події в Україні й доносити до суспільств своїх країн необхідні відомості задля протистояння дезінформації про Україну, потребу в політичній та економічній підтримці тощо.

Проте існує і низка складнощів. Забезпечення вивчення української мови дітьми і молоддю в діаспорі під час навчання в українознавчих школах залежить багато в чому від фінансових можливостей громад підтримувати їхню діяльність, наявності педагогічних кадрів і потрібних навчальних матеріалів для різних вікових груп. Саме тому стан вивчення української мови є індивідуальним залежно від кожної окремої держави/регіону країн. СКВОР СКУ намагається сприяти розв'язанню проблеми підручників для вивчення української мови, займається координацією діяльності шкіл у цьому питанні, а також допомагає в процесах обміну досвідом між українськими освітніми закладами в різних частинах Земної кулі. На жаль, зі сторони України досі не приділено уваги для допомоги збереження української мови в діаспорі й підтримки розвитку українського шкільництва за кордоном, хоча позитивним

моментом є те, що останнім часом ця тема дедалі частіше є у полі зору української влади.

У межах стислої публікації тез неможливо висвітлити об'єм зазначеної теми, тому подальших наукових досліджень потребує питання шляхів сприяння СКУ промоції української мови у світі, зокрема вивчення досвіду роботи в цьому контексті не лише його структурних підрозділів, але і членів мережі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Матеріяли до історії Світової Наукової Ради при Світовому Конгресі Українців / ред. Любомир Винара, Алла Атаманенко; упоряд. А. Хеленюк. Нью-Йорк; Торонто; Острог, 2011. 388 с.
2. Меморандум Президентів, Урядові та Верховній Раді України. *Бюлетень. Світовий Конгрес Українців*. 2000. Літо. № 2(5). С. 2, 4–5.
3. Муніципалітет Прудентополіс : у Бразилії теж є Україна. *Укрінформ*. 11.10.2021. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3330627-municipalitet-prudentopolis-u-brazilii-tez-e-ukraina.html> (дата звернення: 24.04.2024).
4. XI Світовий Конгрес Українців. Київ, 24–27 листопада 2018 року. 484 с.
5. Поліцейські Португалії вивчатимуть українську. *Офіційний сайт Світового Конгресу Українців (СКУ)*. 5 червня 2023 року. URL : <https://www.ukrainianworldcongress.org/ua/policzejski-portugalii-vyvchatymut-ukrayinsku/> (дата звернення: 25.04.2024).

6. Річний звіт Світового Конгресу Українців – 2021. Торонто; Київ; Брюссель; Нью-Йорк, 2021. 23 с.
7. Світова Координаційна Виховно-Освітня Рада. *Офіційний сайт СКУ*. URL : <https://www.ukrainianworldcongress.org/ua/svitova-koordinacijno-vihovna-osvitnya-rada/> (дата звернення: 25.04.2024).
8. СКУ доєднався до Міжнародної конференції в Румунії. *Офіційний сайт СКУ*. 13.11.2023. URL : <https://www.ukrainianworldcongress.org/ua/sku-doyednavsia-do-mizhnarodnoi-konferenzii-v-rumunii/> (дата звернення: 25.04.2024).

Микола НАГІРНИЙ

(Володимир, Україна)

УКРАЇНЬКА МОВА У ХОРВАТІЇ: ІСТОРІЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Особливістю української діаспори Хорватії є те, що вона існує під двома назвами: русини (так ідентифікували себе переселенці із західноукраїнських земель кін. XVIII – п. пол. XIX ст.) та українці (прибували з кінця XIX ст. і упродовж кількох хвиль XX ст.). Русини зуміли зберегти свою регіональну свідомість і, попри неодноразові спроби об'єднати їх з українцями, залишилися окремою етнічною групою. Навіть коли вдалося на кілька десятиліть створити спільний орган діаспори – Союз русинів і українців Хорватії, русини не відмовилися від своєї мови. Оскільки їх упродовж XX століття було завжди більше, ніж українців, то українська мова залишалася засобом спілкування для невеличкої групи людей.

Наприкінці 1970-х рр. тоді ще соціалістична Хорватія прийняла закон про обов'язкове вивчення материнської мови національних меншин. Представникам меншин надавалось право навчатися в школах рідною мовою. Де створення шкіл було неможливим, допускалося заснування класів з викладанням мовами меншин. Однак вивчення української мови періодично припинялось, що пояснювалось організаційними і транспортними проблемами, а також

незацікавленістю батьків та дітей [4, с. 198–199]. Так, у 1990/1991 н. р. українську мову вивчали у чотирьох місцевостях, у яких проживали українці, 116 дітей [1, с. 7]. Якщо взяти загальну кількість українців за переписом 1991 р. (3253), то рідною мовою навчалося лише 3,5 % представників діаспори.

Підручниками українських дітей забезпечували як з-за кордону (колишні Чехословаччина та УРСР), так і завдяки місцевим ентузіастам, які власноруч їх писали [4, с. 198].

Найбільше українців за хорватськими переписами нараховувалося у 1971 р. – 2793 осіб [14, с. 438]. Але це число не дає нам повної картини щодо стану української мови, оскільки з часом спостерігалось поступове зменшення числа тих українців, хто нею володів. Наприклад, за переписом 1981 р. рідною назвали мову свого народу лише 55 % місцевих українців [2, с. 15–16].

У наступне десятиліття становище не покращилось: за переписом 1991 р. українську мову не вживало 27,67 %, а 2001 р. – 49,06 % українців [6, с. 137].

Мали місце спроби виправити ситуацію. Для української діаспори працювали «літні школи», де можна було покращити свої знання з мови, однак їхнє охоплення було невеликим, а без регулярної практики набуті знання швидко втрачалися. Учасники «літніх шкіл» (переважно молоді люди 13–18-річного віку) здебільшого сприймали такі заходи як розвагу.

Існувала і вища освіта (у Загребському університеті)

[3, с. 215], але катедра україністики цікавила передусім хорватів і практично не охоплювала діаспору.

Певний позитивний вплив на становище української мови справляла видавнича справа діаспорних товариств та робота їхніх бібліотек, теле- і радіомовлення мовами меншин [4, с. 221], а також діяльність місцевої греко-католицької церкви, священники якої час від часу використовували українську мову під час проповідей. В окремих школах панотці виконували функції вчителів-філологів [7, с. 92]. Однак періодичні видання, радіо- і ТБ-передачі мовами меншин мали незначне охоплення, бібліотеки не могли похвалитися численними відвідувачами, а церкви – великою кількістю вірян.

До всього, на становище української громади значно вплинула сербсько-хорватська війна (1991–1995). Сербська окупація суттєво змінила етнічну карту регіону: чимало українців стало біженцями або вигнанцями, викладання української припинилося. До того ж на вулицях не можна було розмовляти рідною мовою. За час 7-річної окупації, а це майже ціле покоління учнів, школярі ходили до сербських шкіл і вчилися за сербською навчальною програмою [5, с. 20].

На неокупованій частині Хорватії освіта рідною мовою підтримувалася завдяки «малим школам». Вони проходили раз на тиждень при хорватських школах і охоплювали викладання мови та культури. Однак кількість дітей була невеликою, і такі школи працювали з перервами [12, с. 9, 14].

Після реінтеграції окупованих регіонів до складу Хорватії

на межі XX – XXI ст. ситуація дещо покращилася. Держава під тиском міжнародних організацій значно розширила можливості для плекання рідної мови та культури нацменшин. Освітнє законодавство Хорватії постійно оновлювалося. За «Законом про виховання і освіти мовами національних меншин» (1997 р.), навчання відбувалося за трьома основними моделями: «А» – мовою національної меншини; «В» – двомовним викладанням; «С» – плеканням рідної мови та культури. Незначні зміни до цієї системи запровадив новий освітній закон 2000 р. [13, с. 165]. На початку другого десятиліття XXI ст. українську мову вивчали у трьох школах за моделлю «С», тобто діти в суботу та в пообідні години вивчали мову, географію, культуру України [10, с. 8].

Однак склалася парадоксальна ситуація: хорватське законодавство забезпечувало якнайширші можливості для розвитку української мови, водночас зменшувалась чисельність тих, хто мав користуватися цими правами.

Аналіз трьох останніх переписів населення (2001, 2011, 2021 рр.) показує суперечливість демографічних процесів у середовищі місцевих українців. За період 2001–11 рр. їхня чисельність знизилася на 5%, а упродовж 2011–21 рр. вперше за довгий час зросла на 1,4 % [11].

За цими ж трьома переписами рівень володіння рідною мовою серед українців становив: 2001 р. – 51,94 %, 2011 р. – 53,67 %, 2021 р. – 62,88 % [9]. Як бачимо, спостерігалось поступове зростання володіння українцями їхньою мовою,

що, безумовно, сприяло збільшенню шансів зберегтися як повноцінна національна меншина.

Новий позитивний імпульс невеличкій українській громаді може дати, як це не парадоксально, повномасштабне російське вторгнення в Україну. Воно спричинило масштабну еміграцію українців. До Хорватії у 2022 р. прибуло понад 20 тисяч біженців [8]. На перший погляд, цифра незначна, але вона вражає, коли порівнювати з чисельністю хорватських українців перед війною (менш як дві тисячі за переписом 2021 р.). Цей приплив нової діаспори дає нові можливості як для виживання української громади, так і для перезавантаження освітніх процесів рідною мовою на території Хорватії. Багато залежить від того, носіями якої мови (української чи російської) є новоприбулі. І чи зуміють вони у новому середовищі її зберегти. Але це вже тема окремого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ляхович М. Програми навчання руської і української мов виконані повністю. *Нова думка*. 1991. № 89. С. 7.
2. Малиновська О. Українська діаспора в південнослов'янських землях. *Українці Хорватії: матеріали і документи* / Упор. С. Бурда і Б. Гралюк. Загреб, 2002. С. 6–20.
3. Попович М., Тростинська Р. Україністика в Загребському університеті. *Українці Хорватії: матеріали і документи* / Упор. С. Бурда і Б. Гралюк. Загреб, 2002. С. 212–217.
4. Румянцев О. Галичина – Боснія – Воєводина. Українські переселенці з Галичини на території югославських народів в

- 1890–1990 роках. Київ, 2008. 256 с.
5. Такач Г. Зоз теки секретара Союзу. *Нова думка*. 1998. № 106. С. 20.
6. Жирош М. Народне паметанє, народне забуванє, народне щезованє. *Думки з Дунаю*. 2010. № 12. С. 175–191.
7. Fedak M. KPD Ukrajinaca «Karpati» – Lipovljani. Rusini i Ukrajinци u Republici Hrvatskoj (1991–1995) / urednik S. Burda. Zagreb, 1995. S. 92–93.
8. Infografika – Izbjeglice iz Ukrajine u EU-u. URL : <https://www.consilium.europa.eu/hr/infographics/ukraine-refugees-eu///>.
9. Izjašnjeni po materinskom jeziku na popisu stanovništva u Hrvatskoj 2011. godine. Državni zavod za statistiku. URL : <https://dzs.gov.hr//>.
10. Lovčenko O. Najstarija ukrajinska dijaspora živi u Hrvatskoj. *Manjinski forum*. Prosinac 2011. Broj 48. Godina VIII. S. 8.
11. Popis stanovništva. Stanovništvo prema narodnosti – detaljna klasifikacija, Popis 2021. Državni zavod za statistiku. URL : <https://podaci.dzs.hr/hr/podaci/stanovnistvo/popis-stanovnistva//>
12. Sikorski V. Izvještajno razdoblje Saveza Rusina i Ukrajinaca Republike Hrvatske – odsjek u epopeji nacionalne manjine u Domovinskom ratu. *Rusini i Ukrajinци u Republici Hrvatskoj (1991–1995)*/ urednik S.Burda. Zagreb, 1995. S. 5–9.
13. Tatalović S. Nacionalne manjine i hrvatska demokracija. *Politička misao*. 2006. Vol. XLIII. Br. 2. S. 159–174.
14. Živić D. Demografski okvir i gubitci tijekom Domovinskog rata i poraća. *Stvaranje hrvatske drzave i Domovinski rat* / Zdenko Radelic ... et al. Zagreb, 2006. S. 420–483.

Леся НАЗАРЕВИЧ

(Тернопіль, Україна)

ТАНДЕМ-МЕТОД У НАВЧАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ: ДОСВІД ВЗАЄМОДІЇ

Після повномасштабного вторгнення росії в Україну в усьому світі посилився інтерес до української мови. Розкриємо особливості вивчення української мови як іноземної на основі тандем-методу в Дартмутському коледжі (США), де студенти-американці з 2023 р. почали опановувати нашу мову в змішаному режимі: офлайн із проф. Вікторією Сомовою та онлайн разом із партнерами факультету комп'ютерно-інформаційних систем та програмної інженерії Тернопільського національного технічного університету ім. І. Пулюя.

У науковій літературі під тандем-методом розуміють спосіб вивчення іноземної мови двома партнерами з різними рідними мовами, які працюють у парі. Тема партнерського навчання не нова, вона активізувалася у 60-х рр. XX ст. під час німецько-французьких студентських зустрічей. В Україні таке навчання реалізують переважно як індивідуальний обмін через соцмережі. Теоретичні засади та принципи, на яких ґрунтується тандем-метод, у наукових розвідках розкрили Н. Богданець-Білоskalенко, О. Фідкевич, О. Осова, І. Жукевич та інші автори. Ірина Забіяка акцентувала на важливості застосування тандем-методу в технічних ЗВО. На її думку, діяльність фахівців

технічного профілю пов'язана «з постійними контактами між представниками різних культур у процесі взаємодії, на ділових переговорах, міжнародних презентаціях, конференціях, виставках тощо», а тандем-метод допомагає ефективно опанувати іноземну мову [2, с. 132].

Н. Бакуліна, Н. Богданець-Білоskalенко, І. Жукевич, І. Забіяка, О. Осова, О. Фідкевич, аналізуючи тандем-технології в навчанні іноземних мов, акцентують на партнерській моделі навчання, відсутності центрального елемента (вчителя). З метою запобігти хаотичному підходу до вибору тем під час вивчення мови, ми свідомо запровадили двосторонню модерацію кожної групи. Співпраця між Дартмутським коледжем і ТНТУ базувалася на продуманій програмі, календарному плануванні, стратегії «виграв-виграв», аудиторній роботі з викладачем і позааудиторній роботі з мовним партнером (не фахівцем), де тандем-метод дає змогу студентам у природний спосіб (через діалог, візуальний контакт, відсутність ієрархії) вивчати мову, відкривати культуру одне одного. Маємо на меті описати тандем-метод і його інтегрування в курс УМІ.

Викладачі-партнери (проф. Вікторія Сомова та доц. Леся Назаревич), виходячи з поставленої мети – розговорити студентів, велику увагу приділили організації навчального процесу й сформували тандем-групи за інтересами. Навчання тандем-партнерів передбачало: аудиторну роботу (4 рази на тиждень), онлайн-заняття з тандем-партнерами двічі на тиждень. Основним інструментом навчання був підручник

«Подорожі UA» [4], доповненням до окреслених тем у підручнику слугували 20-хвилинні відеолекції з фонетики (1 раз на тиждень), спеціально створені та озвучені флешкартки з лексичними одиницями та прикладами вживань, ментальні мапи та онлайн-вправи, спрямовані на розвиток зв'язного мовлення. Крім того, тандем-партнери створювали в парі тематичні відео, практикуючи усне і писемне мовлення: спершу вони читали українською та англійською мовами інструкцію про те, як підготуватися до відео, згодом обирали тему, писали сценарій, консультувалися з однокласниками та викладачами, оформлювали чернетку з субтитрами, редагували текст субтитрів, робили опис відео, вказуючи авторів, тему, мету, короткий зміст. Також тандем-партнери працювали над перекладами віршів українських військових і воєнних п'єс англійською мовою за запропонованим алгоритмом: 1) читання в парі, 2) укладання словничка, 3) дослівний переклад тексту, 4) художній переклад, 5) редагування та обговорення, 6) читання, 7) репетиції, 8) підготовка до творчого вечора, 9) власне вечір поезії: (подія з 2-х частин), 10) постановка п'єс за участі американських студентів. Усі проєкти були публічними, що посилювало відповідальність кожного до підготовки. Модерація від викладачів полягала в тому, щоб нагадувати про часові межі, редагувати переклади та сценарії відеопроєктів, розробляти дидактичні матеріали. Завдання імпонували студентам і з України, і з Америки. Такі завдання зблизили студентів, адже вони разом придумували сценарії,

монтували відео, працювали над субтитрами, редагували.

Програма кожної дисципліни передбачає форму контролю. Мовний курс УМІ в першому семестрі завершувався іспитом і публічним виступом з перекладами поетичних творів військових. З метою створення сприятливого психоемоційного клімату, екзамен для студентів Дартмутського коледжу відбувся в ігровій формі на платформі «Кахут». Запитання охоплювали всі опрацьовані теми та всі види мовленнєвої діяльності: читання, говоріння, аудіювання, письмо. Окрім граматичних і лексичних завдань, були лінгвокультуральні й творчі (опис малюнків). Робота над перекладами віршів і прози військових тривала впродовж семестру і була своєрідним підсумком навчання. Поезія привернула увагу американської аудиторії до війни в Україні.

Тандем-метод передбачає двостороннє вивчення мови, отож відбулося взаємозбагачення: студенти ТНТУ навчилися розмовної англійської мови, а не книжної. Американці відкрили для себе українські сленгові одиниці та жаргонну лексику. Знову ж таки, крім мети вивчити мову / зануритися в мову і в культуру, робота над віршами та п'єсами про війну дала змогу американській аудиторії бути в моменті з українцями: з нашим болем і з нашою долею в часі війни. Погоджуємося з думками колег-науковців, які зазначають, що успішна взаємодія потребує високого рівня мотивації, готовності до вивчення іншої мови; відповідного лексичного запасу; знань, терпеливості, гнучкості, усвідомлення та прийняття

цінностей іншої культури, а також реалій сьогодення; емпатії до представників інших культур, держав, національностей; готовності до толерантного спілкування; вміння озвучувати задоволення / незадоволення від партнерської взаємодії [1; 2; 3]. Тандем-метод спрацював у нас як частина цілісного мовного курсу, вважаємо його доступним та ефективним за умови модерування. Його інтеграція допомогла досягти мети – зацікавити та популяризувати українську мову, літературу, культуру; сформувати комунікативну компетенцію: здатність іноземців порозумітися, а згодом вільно спілкуватися з носіями мови на різні теми; розговорити інокомунікантів за короткий проміжок часу; ознайомити з культурними особливостями України.

Серед переваг тандем-навчання виокремлюємо: природне і дружнє середовище, індивідуалізацію процесу, власний темп і ритм навчання, гнучкий графік, розширення словникового запасу; можливість за короткий проміжок часу подолати не лише тривожність і невпевненість, а й мовний бар'єр. Студенти виокремлюють роботу над помилками в гугл-документі та редагування як одну з найефективніших вправ з удосконалення письма, зауважують, що регулярність занять, систематичне повторювання, запис щоденних голосових повідомлень дисциплінують. Недоліками тандем-партнери вважають чіткі часові рамки, конкретні теми і завдання, технічні несправності, швидке перемикання мовного коду на початковому етапі вивчення мови, звикання до вимови одного партнера.

Інтегрувати тандем-метод у навчальні програми УМІ – це перспективно, оскільки партнерське навчання дає можливість пізнавати різні культури, популяризувати українську мову, відкривати світові правду про події в Україні. Тандем-партнери стають, як правило, добрими друзями й амбасадорами України, відкидають російську пропаганду і є готовими до міжкультурної комунікації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богданець-Білокаленко, Н., Фідкевич, О. Роль тандем-методу у формуванні багатомовності учнів і учениць закладів загальної середньої освіти з навчанням мовами національних меншин. *Acta Pedagogica Volynienses*. Вип. 1. 2023. С. 50–58.
2. Забіяка І. Модель формування міжкультурної компетенції майбутніх фахівців технічного профілю на основі тандем-методу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Серія «Філологія»*. 13(81), 2022. С. 131–135.
3. Осова О. О. Тандем-технології як сучасні технології навчання іноземних мов. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: «Педагогічні науки»*. № 5. 2017. С. 87–92.
4. Nedashkivska A., Sivachenko O., Perets O. Подорожі UA. URL : <https://podorozhiua.com/> (дата звернення: 30.04.2024).

Світлана ОНИСЕНКО

(Київ, Україна)

УКРАЇНЬСЬКА ВЕЛИКА БРИТАНІЯ: ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ ВИКЛАДАННЯ УМІ ДЛЯ АНГЛОМОВНИХ СЛУХАЧІВ

З початком повномасштабної війни українська мова набула нової ролі у світі, ставши маніфестом боротьби за життя і волю, індикатором підтримки й допомоги. Тисячі людей у різних країнах світу почали вивчати українську мову не для кар'єри чи подорожей, а для того, щоб продемонструвати свою солідарність з українцями, а також більше дізнатися про нашу країну. Як слушно зазначає Н. Цісар: «Розширення географії мови відбувається через збільшення кількості її носіїв незалежно від територіальної або національної належності, соціальних типів, а також форми засвоєння – рідна, друга чи іноземна мова» [5, с. 214]. Тому зараз особливо важливу роль у вивченні іноземцями української мови на початковому етапі відіграє не лише ознайомлення з її фонетикою і граматиною та опанування необхідного для спілкування словникового запасу, а й отримання знань про державу Україну, історію її боротьби, її традиції та культуру.

Від початку повномасштабного вторгнення Сполучене Королівство надає неоціненну допомогу нашій країні – як зброєю та політичною підтримкою, так і підвищеною увагою до української мови й культури. Мешканці Англії, Ірландії,

Шотландії та Вельсу відкрили свої домівки для біженців з України, внаслідок чого негайно з'явився запит на вивчення української мови у Великій Британії.

Мій досвід навчання англійців УМІ став можливим завдяки тісній і надзвичайно дружній співпраці із Союзом українців у Великій Британії (The Association of Ukrainians in Great Britain), а саме зі Стаффордширським його відділенням.

У роботі з дорослими британцями в першу чергу важливо було надати правдиву інформацію про українську історію, коротко, але глибоко означити відмінність української та російської мов, наголосити на стародавності й унікальності української культури. Фактично кожна зустріч з охочими вивчати українську мову перетворювалася з мовного заняття на лінгвокраїнознавче, і це, на мою думку, має бути невід'ємною складовою навчання й популяризації української мови у світі. Стали у пригоді і відео-, і аудіоматеріали, обов'язковою була демонстрація предметів традиційної культури, зразків національного одягу, розповіді про надзвичайний внесок українських науковців, винахідників та митців у світову культуру тощо.

Проте найбільшу вагу, на мою думку, мало ознайомлення слухачів із фактами українсько-британських зв'язків у минулому. Особливо значний інтерес історичний ракурс викликав у студентів старшого віку, які з подивом і захопленням дізналися, наприклад, про те, що свого часу дочки правителя Київської Русі Ярослава Мудрого були

видані заміж за іноземців та стали королевами різних європейських держав; зокрема, Агата Ярославівна (1027 – 1067) стала дружиною спадкоємця англійського престолу Едуарда Вигнанника і матір'ю Едгара Етелінга та Маргарити Святої, Королеви Шотландії. Тож можна сказати, що покійна королева Великої Британії Єлизавета II була по крові пра-пра-пра...онукою у 30-му поколінні Королеви Агати Київської. Також протягом 1740 – 1741 років шотландець Джеймс (Яків) Кейт фактично керував Лівобережною Україною, перебуваючи на чолі Правління гетьманського уряду [див.: 1]. Є й інші історичні факти на здогади, які виступають вагомим лінгвопсихологічним фактором зміцнення міжнаціональних стосунків України та Сполученого Королівства, а також відіграють величезну роль у посиленні значення української мови у світовому культурному й політичному контексті.

М. Дрогомирецька слушно наголошує, що залучення іншомовних слухачів «до глибшого вивчення і розуміння української мови і культури, тобто з використанням лінгвокраїнознавчої проблематики у процесі вивчення мови, сприяє вихованню толерантної особистості з високим рівнем міжкультурної компетенції» [3, с. 1]. Лінгвокраїнознавчий підхід до навчання української мови в іноземній аудиторії дає змогу ефективно формувати комунікативну та міжкультурну компетенції, адже він забезпечує знання про історію, культуру, звичаї та традиції України і спонукає до міжкультурного діалогу в часи надзвичайних випробувань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гирич Я. Від кельтів до NLAWiv: 12 історичних точок, що поєднують Україну та Британію. URL : <https://novynarnia.com/2022/02/16/12-faktiv-ua-gbr/>.
2. Данилюк Н. Використання лінгвокраїнознавчого словника у процесі вивчення української мови як іноземної. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. 2014. Вип. 10. С. 160–169.
3. Дрогомирецька М. Лінгвокраїнознавчий аспект у викладанні української мови як іноземної як важливий чинник формування міжкультурної компетенції студентів. *InterConf*. 2021. 52. Р. 226–231. URL : <https://doi.org/10.51582/interconf.21-22.04.2021.026>.
4. Зевако В. Лінгвокраїнознавчий підхід до навчання української мови як іноземної: аспекти дослідження. *Актуальні проблеми лінгводидактики в сучасному освітньому середовищі*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (з міжнародною участю), м. Тернопіль, 6 листопада 2020 р. / заг. ред. Г. І. Дідук-Ступ'як, Т. М. Миколенко, М. В. Пігур. Тернопіль, 2020. С. 89–91.
5. Цісар Н. Українська мова як іноземна в китайській аудиторії: аспекти міжкультурної комунікації. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. 2014. Вип. 10. С. 214–219.

Жанна ПАСІЧНИК

(Евора, Португалія)

УКРАЇНЬСЬКА МОВА У СВІТІ СЬОГОДНІ: СФЕРИ ФУНКЦІОНУВАННЯ

Вивчення української мови за кордоном є важливим аспектом збереження культурної та національної ідентичності української діаспори. Мова не лише сприяє збереженню зв'язків з рідною країною, але й виступає як засіб передачі культурних традицій наступним поколінням. Ця стаття аналізує роль української мови у сучасному світі, особливо в контексті еміграції, і розглядає методи викладання та вивчення мови за кордоном, зокрема в Португалії.

Українська мова, як засіб експресії культурної ідентичності, зіграла ключову роль у збереженні українського духу серед емігрантських спільнот по всьому світу. Важливість мови в еміграції особливо підсилюється в умовах сучасної глобалізації та культурної асиміляції. Українська мова виступає як ключовий елемент національної самобутності. Іван Огієнко зазначав: «Мова є серцем народу, тобто зі її занепадом приходить і занепад народу». В діаспорі мова стає ще більш важливим засобом збереження зв'язку з історією та культурою рідної країни. Як писав Олесь Гончар: «Мова – це не просто спосіб спілкування, а щось більше, значуще. Мова – це духовне життя народу».

В українських діаспорах часто функціонують суботні та

недільні школи, які відіграють роль в збереженні мови і культури. У місті Евора, Португалія, функціонує українська недільна школа «Долонька», де діти вивчають не лише мову, а й культуру та релігійні традиції. Школа «Долонька» активно співпрацює з батьками, церковними організаціями та іншими громадськими об'єднаннями. Це сприяє не тільки кращому вивченню мови, але й більшій інтеграції дітей у життя української спільноти. У відповідь на важливість збереження культурної та національної ідентичності серед українських емігрантів, ця робота розглядає вивчення української мови за кордоном як критичний аспект збереження зв'язків з рідною країною та передачі українських традицій наступним поколінням. Значення мови як елемента національної самобутності особливо акцентується в умовах сучасної глобалізації, де ризик культурної асиміляції є високим. Українська мова виступає не лише як засіб спілкування, а й як носій культурних і духовних цінностей. В місті Евора (Португалія) українська недільна школа «Долонька» є яскравим прикладом зусиль діаспори для збереження мови через інноваційні методи викладання. У школі використовуються інтерактивні підходи до вивчення мови: перша година уроку зосереджена на граматиці та письмі, а друга година присвячена релігійно-моральному вихованню через катехизацію. Також проводяться тематичні майстер-класи, наприклад, готування борщу під час вивчення букви «Б» чи ліплення вареників при вивченні букви «В», що

поєднує мовне навчання з культурними традиціями. Ці методи не тільки сприяють кращому засвоєнню мови, але й допомагають дітям емігрантів зберігати зв'язок із культурою своїх предків. Робота підкреслює необхідність подальших досліджень у галузі ефективності різних педагогічних стратегій для вивчення української мови в діаспорі та розробки цілісних освітніх програм, які б сприяли збереженню української ідентичності на міжнародному рівні.

Необхідно акцентувати на важливості збереження української мови та культури серед діаспор, оскільки це є гарантією збереження української ідентичності на міжнародному рівні. Інвестиції в освітні програми та культурні ініціативи повинні стати пріоритетом для українських громад за кордоном. Адже, як відзначав вчений, мовознавець, церковний діяч Іван Огієнко: «Поки існує мова, житиме й народ».

ЛІТЕРАТУРА

1. В освіті сила: Другий світовий форум українознавчих навчальних закладів. МІОК. Львів, 2022. URL : <https://lpnu.ua/news/v-osviti-syla-ukrainy-vidbuvsia-druhyi-svitovyi-forum-ukrainoznavchukh-navchalnykh-zakladiv> (дата звернення: 20.04.2024).
2. Пасічник Ж. Освітницько-культурні потреби дітей українських емігрантів у Португалії. Українська недільна школа «Долонька». Португалія, 2018. С.1–4.
3. Переваги вивчення української мови за кордоном, 2023. URL :

<https://optima.school/blog/aki-perevagi-vivcenna-ukrainskoi-movi-za-kordonom> (дата звернення: 16.04.2024).

4. Український освітній всесвіт. МІОК. Львів, 2019. URL : <https://vsesvit.miook.lviv.ua/> (дата звернення: 20.04. 2024).
5. Українська мова під час війни. Національний інститут стратегічних досліджень, 2023. URL : <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ukrayinska-mova-pid-chas-viyny-klyuchovi-tendentsiyi-rozvytku> (дата звернення: 16.04.2024).
6. Спілка українців у Португалії. URL : <https://www.spilka.pt/index.php/spilka-ukraintsiv-u-portuhalii/oseredki-spilki-ukrayintsiv/oseredok-m-evora/111-rehionalni-oseredky-spilky-ukraintsiv/oseredok-m-evora/7720-ukrainske-rizdvo-v-mevora-dytiachyi-vertex> (дата звернення: 20.04.2024).

**Наталя ПАХАЛЬЧУК,
Олексій ФЕДУРУК,
Тетяна КРАВЧУК**

(Копенгаген, Данія)

УКРАЇНЬСКА СПАДЩИНА В ДАНІЇ: ОСВІТНІ ІНІЦІАТИВИ ДЛЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ МОВИ ТА КУЛЬТУРИ

Українська діаспора за кордоном відіграє важливу роль у збереженні та підтримці української культури та мови, організовуючи широкий спектр освітніх і культурних ініціатив для українських дітей, сприяючи їхньому збереженню національної ідентичності в іноземному середовищі. Зокрема, Українська організація в Данії «Ластівка» об'єднує 12 локальних відділень у містах Сківе, Орхус, Рандерс, Есб'єр, Ікаст, Скерн, Ольборг, Ваєн, Роскілле, Обенро, Копенгаген [1].

Історія школи «Родовід» Української організації «Ластівка» в Данії починається із заснування першої суботньої української школи в Копенгагені у вересні 2014 року. В своїй основі школа має потужну волонтерську культуру та командну роботу між учнями, вчителями й батьками. Мета школи «Родовід» – спонукати дітей з українським корінням пізнавати українську мову та культуру через гру, навчання та участь у шкільних заходах, плекаючи Україну в серці. Педагогічний колектив школи налічує 35 вчителів та асистентів, які співпрацюють і обмінюються досвідом. Якщо група дітей об'єднує понад

12 дітей, то в такій групі працює учитель та асистент учителя. Школу можуть відвідувати діти з 3 до 15 років. З початком агресії росії та повномасштабної війни в Україні кількість дітей у школі значно збільшилась [2].

Всі діти об'єднані в групі за віком, як-от: «Карапузики», «Малюки», «Малята», «Дошколярики», «Чомусики», «Бувалі», «Ментори», «Мудреці», «Мислителі», «Знавці», «Філософи» тощо. Навчальний рік складається з двох семестрів та розпочинається в кінці серпня зі свята Першого дзвоника. Навчальна програма включає два обов'язкові предмети: українську мову та українознавство. Учні школи також можуть відвідувати факультативні предмети: акварельний живопис, LEGO-конструювання, шахи, творчу майстерню, акторську майстерність та музикування, хореографію, театральне мистецтво тощо. Заняття проходять щосуботи: українознавчі предмети з 10:00 до 11:55, факультативні предмети з 12:10 до 14:00. Після першого уроку діти, батьки та педагоги збираються разом та співають Гімн України й пісні зі шкільного пісенника в контексті тематичних блоків і пам'ятних дат.

Всі теми уроків у школі об'єднані навколо таких тематичних блоків: «Я і мій рід», «Моє довкілля», «Ми – з козацького роду», «Скрина українських традицій», «Мандруємо різними регіонами України», «Моя творча Батьківщина», «Здорова людина – сильна Україна», «Українці мандрують світом». Зокрема, в межах блоку «Ми – з козацького роду» передбачені теми «Хто такі козаки і де вони жили», «Побут козаків: їжа, побут

і розваги», «Козацькі символи та свята» тощо. На кожному занятті робиться акцент на граматичний та культурний фокус, книгозанурення, використання мистецтва в освітньому процесі тощо. У школі передбачені також активності для батьків: хореографія, фітнес тощо.

Наведемо приклад змісту освітнього процесу до тематичного блоку «Українці мандрують світом». Так, діти з групи «Ментори» знайомились із творчістю Енді Воргола, який народився в сім'ї карпатський українців, які емігрували в США, та відповідали на запитання: «Що повторюється в картинах?», «Які кольори використовує художник?», «Що сподобалось або не сподобалось?» тощо. Також діти знаходили значення слова «емігрувати» та дізнавались про незвичайні назви кольорів (брунатний, волошковий, лазуровий тощо). На факультативному занятті «Акварельний живопис» під керівництво Катерини Стукалової учні малювали своє взуття в стилі Енді Воргола; у блоці «Моя творча Батьківщина» діти надихались книжкою сучасної української письменниці Катерини Єгорушкіної «Мої вимушені канікули» та малювали своїх янголів-охоронців; в День пам'яті жертв Голодомору – свічки тощо (рис. 1).

Важливим досягненням 2022 року для школи стало відкриття бібліотеки української книги. Так, у бібліотеці нараховується наразі більше 750 книг. Щорічно в школі відбувається майстер-клас «Дари осені», на якому учасники дізнаються про те, як вибирати та комбінувати фрукти та овочі, щоб приготувати ідеальний за смаком сік. По завершенню теоретичної частини

заходу, діти разом із педагогами та батьками готують та куштують приготовлений сік.

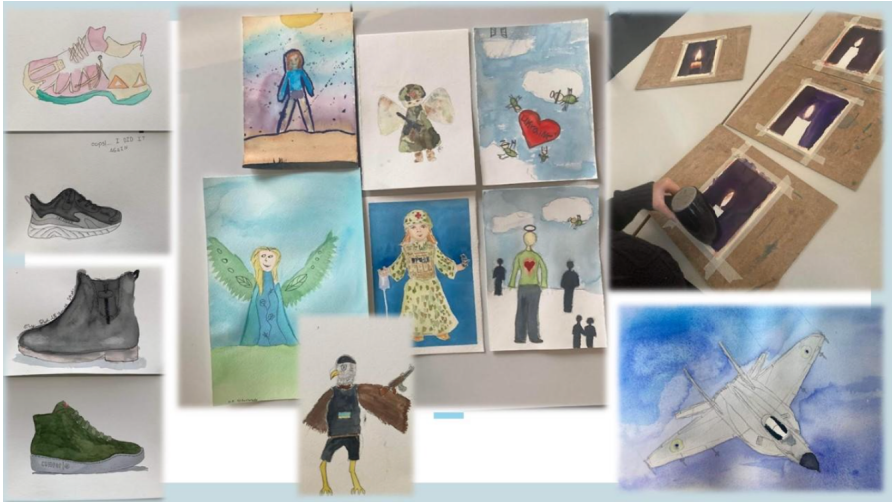

Рис. 1. Творчі роботи дітей школи «Родовід» Української організації «Ластівка» в Данії.

Значну увагу школа приділяє культурній та історичній освіті (рис. 2). Традиційними стали такі заходи: День пам'яті жертв Голодомору, святкування Покрови, організація вертепу та прихід Святого Миколая та ін. Також у школі відбуваються тематичні дні, такі як «Українські супергерої та фантастичні істоти». Ці події не лише розширюють знання дітей про українську культуру, а й сприяють згуртуванню громади.

Окрім освітніх і культурних занять, школа «Родовід» організовує заходи, спрямовані на підтримку здорової нації та

активного способу життя. Зокрема, Великодні старты, зимовий та літній туристичні злети «Козацькі розваги», що об'єднують родини та розповідають дітям про традиції та культурну спадщину Батьківщини. У школі відбуваються також зустрічі з відомими українськими письменниками та науковцями, методологічні семінари та вебінари для педагогів та батьків; проводяться заняття просто неба спільно з родинами дітей тощо.

Рис. 2. Приклади проведення різних заходів у школі «Родовід»
Української організації «Ластівка» в Данії.

Таким чином, збереження української мови та культури за кордоном значною мірою залежить від успішних освітніх ініціатив. Українські суботні та недільні школи створюють умови для вивчення української мови, літератури, історії та традицій, що допомагає дітям діаспори відчути свою

приналежність до національної спільноти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ластівка – Українська організація в Данії. URL : <https://lastivka.dk/>.
2. Українська школа «Родовід» в Копенгагені. URL : <https://www.rodovid.dk/>.

Оксана ПЕТРУК

(Київ, Україна)

НАВЧАЛЬНІ ВТРАТИ УЧНІВ-ПРЕДСТАВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНИХ СПІЛЬНОТ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Важливою особливістю сучасної соціолінгвістичної ситуації в Україні є багатомовність. У нашій державі в місцях компактного проживання національних спільнот функціонують школи, в яких навчання ведеться румунською, угорською, польською мовами. У цих освітніх закладах молодші школярі навчаються мовою відповідної етнічної спільноти (для них – першою / рідною), а державну мову опановують як окремий навчальний предмет, адже вона є обов'язковим компонентом змісту освіти представників національних меншин. Згідно із Законом України «Про освіту» (2017) на наступних етапах навчання в цих школах частка предметів, які будуть викладати українською мовою, зростатиме. У подальшому для учнів, які є представниками національних спільнот, українська мова стає засобом опанування змісту інших навчальних предметів, а також інструментом адаптації до соціокультурних умов та соціалізації. Тому навчання української мови в закладах загальної середньої освіти з навчанням мовами національних меншин розглядається не лише як передумова нинішньої успішності школярів, але й як ресурс їхньої ефективності в майбутньому.

Нині в колі педагогічної громадськості тривають активні обговорення викликів, що постали перед освітянами в кризових умовах, зокрема це стосується й вимірювання втрат у навчанні та розроблення механізмів їх подолання. Прогнозуємо, що у здобувачів освіти, які є представниками національних спільнот, особливо відчутними будуть навчальні втрати з української мови, які можуть негативно позначитися на успішності з власне цього навчального предмета вже в початковій школі, в подальшому впливатимуть на опанування змісту навчання в базовій та профільній середній освіті, а в перспективі можуть завадити задоволенню соціальних потреб і запитів, стати причиною повільної адаптації молоді людини до нового середовища, перешкодити встановленню стосунків з однолітками, здобуттю вищої освіти, реалізації себе в професії.

Здійснений аналіз публікацій вітчизняних (Т. Алексеєнко, О. Барановська, Г. Бичко, Н. Бібік, М. Головка, Т. Засєкіна, В. Кремень, О. Локшина, В. Малихін, О. Онопрієнко, Т. Павлова, В. Терещенко, О. Топузов та інші) і зарубіжних науковців (A. Bertoletti, N. Bookman, H. J. Hough, S. Graham, D. Contini, M. Christian, L. Pier, A. Huebner та інші), міжнародних і неурядових організацій дає змогу стверджувати, що проблема освітніх втрат загалом, і навчальних зокрема, є однією із ключових. На сьогодні провадиться чимало наукових досліджень, практичних розробок на потреби змістового та процесуального забезпечення освітнього процесу в кризових умовах [1–6]. Водночас прикро констатувати, що

на тлі розгорнутої активності зі створення інструментарію та технологій діагностики навчальних втрат із більшості навчальних предметів, донині відсутні методичні рекомендації, навчально-методичні кейси щодо запобігання навчальним втратам учнів-представників національних спільнот з української мови як державної.

Ми доєднуємося до думки більшості науковців про те, що без проведення спеціальних моніторингових досліджень складно окреслити можливі втрати в навчанні, оскільки вони спричинені сукупністю багатьох чинників, які можуть різнитися як в межах регіону, так і окремого населеного пункту і навіть освітнього закладу [3, с. 3]. Очевидно, що надолуження прогалин у навчанні має бути тривалим і варіативним процесом. Доцільними кроками, що сприяли б пом'якшенню навчальних втрат з української мови як державної, вважаємо: виокремлення у змісті навчання опорних знань з предмета у кожному класі; унаочнення складного навчального матеріалу / тем із використанням різноманітних технік (як-то: скрайбінг, інтелект-карти, лепбуки тощо) та безперешкодний доступ здобувачів освіти до такого контенту; диференційований підхід до навчання (поділ класу на групи за рівнем знань і рівнем навчальних утрат).

ЛІТЕРАТУРА

1. Барановська О. В. Індивідуалізація та диференціація навчання як засіб компенсації освітніх втрат учнів початкової школи. *Проблеми сучасного підручника*. 2022. Вип. 29. С. 14–23. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/734218>.
2. Глушко О., Джурило А., Кравченко С., Локшина О., Максименко О., Шпарик О. Стратегії на запобігання та мінімізацію наслідків навчальних втрат. Київ : Педагогічна думка, 2023. С. 16–18. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/736917>.
3. Діагностика та механізми подолання втрат у навчанні молодших школярів. Методичні рекомендації [Електронне видання]/ кол. автор.; за загальною редакцією О. М. Топузова; укл. О. В. Онопрієнко Київ : Інститут педагогіки НАПН України, 2023. 146 с. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/736336>.
4. Ліпчевська І. Л. Тенденції розвитку української системи освіти в умовах воєнного стану в країні: від освітніх втрат до потенційних можливостей удосконалення освітнього процесу. *Світ дидактики: дидактика в сучасному світі*: зб. матеріалів III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 07-08 листопада 2023 р. Київ : Видавництво «Людмила», 2024. С. 123–124. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/739969>.
5. Локшина О., Джурило А., Максименко О., Шпарик О. До питання про навчальні втрати: термінологічний концепт у сучасному науково-педагогічному дискурсі. *Український*

Педагогічний журнал. 2023. Вип. 2. С. 5–18. URL : <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/655/691>.

6. Онопрієнко О. В. Вимірювання втрат у навчанні молодших школярів математики засобами платформи Eduten. *Проблеми сучасного підручника*. 2023. Вип. 31. С. 131–140. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/739081>.

Наталія ПОШИВАЙЛО-ТАУЛЕР

(Мельбурн, Австралія)

**ВИКОРИСТАННЯ «ФОНДІВ ЗНАНЬ» ДЛЯ НАВЧАННЯ
УКРАЇНЬСЬКОЇ МОВИ І КУЛЬТУРИ В УКРАЇНСЬКИХ СУБОТНІХ
ШКОЛАХ І МОЛОДЕЧИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ АВСТРАЛІЇ**

Концепція використання «Фондів знань» для вивчення української мови та традицій учнями суботніх шкіл набуває популярності в Австралії. Знання, отримані учнями поза школою, часто формально не визнаються у традиційному освітньому просторі, але є потужним допоміжним ресурсом, а часто і базою у вивченні української мови як другої у суботніх або недільних школах. В українському освітньому середовищі учителі, учні та батьки мають подібне соціально-культурне походження, і теорія фондів знань спирається на ці знання, навички та досвід, якими уже володіють учні. Оскільки вона базується на передумові, що люди уже компетентні та мають знання, отримані життєвим і сімейним досвідом [1, с. 44].

У навчальному процесі учнів 4–7 класів «Фонди знань» і досвід навчання у загальноосвітніх школах сприяють розумінню шкільної програми суботньої школи, вимог, компетенцій та системи оцінювання. Вибудовується система розуміння міжкультурного простору, етико-моральних норм поведінки у багатокультурному середовищі, розуміння поняття громади, правил функціонування української громади та її організацій,

вибудовуються організаційні та комунікативні двомовні здібності та компетенції [3].

Особистий досвід, подорожі, святкування сімейних і релігійних свят, рукоділля сприяють не тільки глобальному та міжкультурному розумінню, а і вивченню географії України, розуміння регіональних відмінностей України, набуття знань про українську історію, культуру через кулінарний досвід і традиційні народні мистецтва. До цих «Фондів знань» напряду прив'язаний словниковий запас, який чітко відстежується у використанні тільки української термінології навіть у тих учнів, які вивчають українську мову у третьому та четвертому поколінні.

Також «Фонди знань» сприяють емоційному зв'язку учнів з українською мовою. Це те, що робить нас кращими у вивченні мови, вважає Даніела Тренкіч, психолінгвіст із Йоркського університету.

Дорослі, звичайно, також можуть створити емоційний зв'язок, і не лише через любов чи дружбу з носієм мови. Дослідження, яке провели у 2013 році дорослі британці на курсі для початківців італійської мови, показало, що підтримувати емоційний зв'язок їм допомагали взаємини з іншими учнями та вчителем.

«Якщо ви знайдете односторонців, це збільшить імовірність того, що ви будете продовжувати володіти мовою і ви з цим впораєтесь, – каже Тренкіч. – І це справді ключ. Вам потрібно витратити роки на навчання. Якщо для цього немає соціальної

мотивації, це дійсно важко витримати».

- Взаємодія «учень-учень» для узгодження сенсу та міжособистісної практики та виконання [4].
- Виховна програма Спілки Української Молоді для суменят і молодшого юнацтва включає:
 - вивчення української культури і традицій;
 - закріплення знань через проєкт-презентацію для кожного перехідного іспиту;
 - вивчення строїв і танців у танцювальному гурті;
 - область «Фондів знань» – особисті, міжособистісні та громадські зв'язки;
 - глибокі знання української спільноти;
 - навички спілкування та слухання;
 - особистий досвід, наприклад, спілкування зі старшими родичами в Австралії та Україні, приготування традиційних страв, таборування у молодечих організаціях;
 - розвиток взаємодії сприяє навчальній діяльності та суспільним зв'язкам.
- Взаємодія «учень-учень» для узгодження сенсу та міжособистісної практики та виконання завдань у команді або громадській організації, групі.
- Взаємодія «учень-викладач» для моделювання міжособистісного спілкування, розмовної практики та зворотного зв'язку, зрозумілого у культурній групі.
- Взаємодія між учнями та вчителем для безпосереднього навчання та роботи в режимі інтерпретації нових і закріплення наявних мовних знань і навичок [2].

Використання теорії фондів знань на практиці в українській школі й у молодечих організаціях дозволяє нам зробити висновок, що, попри стійкість асиміляційних процесів у Австралії, властивих англомовним країнам, системна мережа українського шкільництва та молодечих організацій продовжує працювати, змінюватися, пристосовуватися до нових умов, вирішувати освітні й культурні завдання та сприяти збереженню української мовно-культурної ідентичності для різних груп учнів діаспори.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гонсалес Н., Молл Л.С., і Аманті К. Фонди знань : Теоретизація практики в домогосподарствах, громадах та класах. Махава, Нью-Джерсі : Лоуренс Ерльбаум, 2005.
2. Bell Hooks. Teaching Critical Thinking : Practical Wisdom. Routledge, 2013.
3. Esteban-Guitart M., Moll L. Funds of Identity. A new concept based on the funds of knowledge approach. *Culture and Psychology*. Vol. 20. No. 1. 2014. P. 31–48.
4. Teaching Polish through Art in Multilingual Scotland : Bilingualism Matters. 07 Feb 2022. URL : <https://www.bilingualismmatters.org/network/edinburgh/projects/teaching-polish-through-art>.

Оксана П'ЯТКОВСЬКА

(Львів, Україна)

**МОВНИЙ ПОРТРЕТ УКРАЇНСЬКИХ ВИМУШЕНИХ
МІГРАНТІВ У ЕСТОНІЇ**

Після початку повномасштабного вторгнення росії на територію України 24 лютого 2022 р. мільйони українців були змушені мігрувати за кордон у пошуках міжнародного притулку та захисту. Згідно з даними УВКБ ООН, станом на лютий 2024 р. чисельність українських воєнних мігрантів у світі сягнула майже 6,4 млн осіб, з них майже 6 млн – у країнах Європи [1]. Згідно з даними Евростат, на початок 2024 р. 4,2 млн громадян України отримали статус тимчасового захисту у країнах ЄС [2].

Попри невисокі абсолютні показники (загальна чисельність громадян України, які отримали статус тимчасового захисту), відносні параметри вимушеної міграції до Естонії (частка громадян України зі статусом тимчасового захисту відносно населення країни) є більш вагомими: так, за кількістю прийнятих мігрантів (станом на грудень 2023 р.) Естонія посіла 21-ше місце серед країн ЄС, а за відносним параметром – четверте місце з показником 26,3 на 1 тис. населення станом на січень 2024 р. [2].

З погляду динаміки реєстрації громадян України у статусі тимчасового захисту, то у 2022 р. його отримали 41 675 осіб, а протягом 2023 р. – лише 8 760 осіб [3]. Це свідчить про те, що

понад 80% громадян України отримали тимчасовий захист в Естонії протягом 2022 р., при цьому понад 56% з них – у першому півріччі 2022 р. [3]. Заразом слід врахувати, що чисельність українських вимушених мігрантів, які подали заявку на отримання статусу тимчасового захисту в Естонії протягом 2022–2023 рр., та тих, хто був офіційно зареєстрований у цій країні станом на кінець 2023 р., відрізняється: 57 725 проти 38245 осіб відповідно [1]. Це може свідчити про те, що близько 60% втікачів від війни з України, які шукали притулку в Естонії, або повернулися до України, або переїхали до інших країн. Тому для подальшого аналізу мовного портрета українських вимушених мігрантів у Естонії використаємо дані кварталних обстежень, що провела Міжнародна організація з міграції (МОМ) протягом 2023 р. [4–6].

Перш за все, варто звернути увагу на регіони походження українських втікачів від війни, які прибули до Естонії. Як свідчать результати опитувань МОМ, основна частка приїхала зі східних і південних областей України, а також з Києва та Київської області (рис. 1)

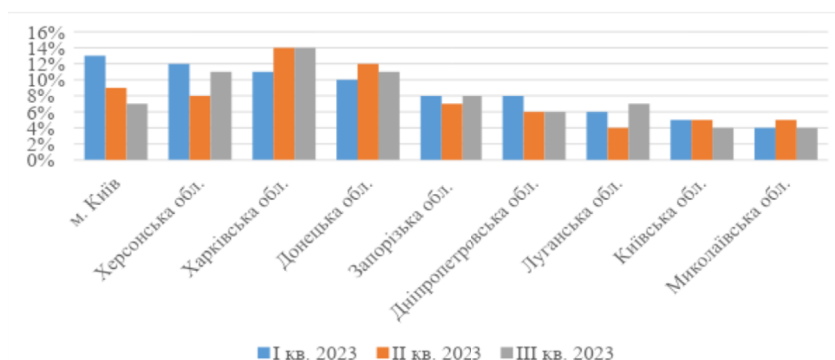

Рис. 1. Основні області походження українських вимушених мігрантів у Естонії, I–III квартали 2023 р. [4, с. 5; 5, с. 5; 6, с. 6]

Щодо основної мови спілкування вдома, то у I кварталі 2023 р. 52% респондентів зазначили, що це російська та 48% – українська [4, с. 11], що є достатньо прогнозованим, зважаючи на регіони походження з України (Рис. 1). Натомість вже у II кварталі 2023 р. 57% обрали українську як основну мову спілкування та 43% – російську [5, с. 11]. Дослідження, яке провели експерти MOM у III кварталі 2023 р., також демонструє певне домінування використання української мови над російською (54% та 46% відповідно) у повсякденному спілкуванні серед українських воєнних мігрантів у Естонії [6, с. 10].

Як другу мову респонденти обирали здебільшого англійську та естонську (рис. 2).

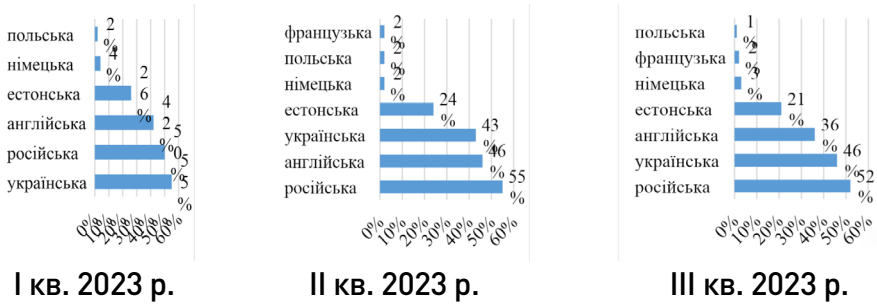

Рис. 2. Друга мова, якою володіють українські вимушені мігранти в Естонії, 2023 р. [4, с. 11; 5, с. 11; 6, с. 11]

Як бачимо з розподілу відповідей респондентів (рис. 2), частота знання англійської мови майже удвічі вища, ніж естонської. Проте, як показує останнє опитування, 64% респондентів відвідували курси вивчення естонської мови, при цьому 97% підкреслили, що ці курси є безкоштовні [6, с. 11].

Водночас варто звернути увагу на те, що усвідомлення необхідності у вивченні естонської мови суттєво змінилося протягом 2023 року. Так, на початку 2023 р. потреба у мовних курсах посіла 6-те місце у рейтингу найважливіших потреб українських вимушених мігрантів (11%), а домінували потреби у працевлаштуванні (27%), отриманні медичного обслуговування (26%) та фінансового забезпечення (25%) [4, с. 16]. Однак станом на вересень 2023 р. потреба у мовних курсах очолила рейтинг, про що зазначили 30% респондентів; потреби у фінансовому забезпеченні обрали 28%, у працевлаштуванні – 18% [6, с. 15].

Таким чином, можемо констатувати 2 ключові зміни,

які спостерігаються у мовному портреті українських вимушених мігрантів у Естонії: по-перше, відбувається незначна переорієнтація у застосуванні української мови у повсякденному спілкуванні (імовірно шляхом переходу з російської на українську); по-друге, можемо прогнозувати зростання рівня володіння естонською мовою, передусім у зв'язку із певним задоволенням базових матеріальних потреб та усвідомленням необхідності вивчення мови країни перебування для успішної подальшої інтеграції.

ЛІТЕРАТУРА

1. UNHCR. Ukraine Refugee Situation. Operational Data Portal. 2024. URL : <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>.
2. Eurostat. Temporary protection for persons fleeing Ukraine - monthly statistics. 2024. URL : https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Temporary_protection_for_persons_fleeing_Ukraine_-_monthly_statistics.
3. Eurostat. Decisions granting temporary protection by citizenship, age and sex – quarterly data. 2024. URL : https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/migr_asytpfq__custom_9902919/default/table?lang=en.
4. International Organization for Migration (IOM). Surveys with Refugees from Ukraine: Needs, Intentions, and Integration Challenges. Estonia Country Report and Data Analysis. (January – March 2023). Tallin : IOM.
5. International Organization for Migration (IOM). Surveys with

Refugees from Ukraine: Needs, Intentions, and Integration Challenges. Estonia Country Report and Data Analysis. (April – June 2023). Tallin : IOM.

6. International Organization for Migration (IOM). Surveys with Refugees from Ukraine: Needs, Intentions, and Integration Challenges. Estonia Country Report and Data Analysis. (July – September 2023). Tallin : IOM.

Любов РАСЕВИЧ

(Кам'янець-Подільський, Україна),

Юлія КОСТЮК

(Тернопіль, Україна)

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПОЧАТКОВИХ ЕТАПІВ НАВЧАННЯ УКРАЇНЬСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ (РІВЕНЬ А1)

Унаслідок євроінтеграційних процесів, глобалізації та війни, яка спричинила досі не знану за масштабами міграцію українців у країни західного світу, популярність української мови у світі продовжує зростати. Команда одного з найпопулярніших застосунків із вивчення мов Duolingo у грудні 2023 року відзвітувала (2023 Duolingo Language Report), що за підсумками 2023 року українську мову глобально вивчає 37% нових користувачів сервісу з метою задоволення власних комунікативних потреб [2]. Показник 37% значно перевищує інші мови, оскільки з метою регулярного спілкування англійську мову вивчає тільки 17% тих; так само 18% з-посеред тих, хто вивчає французьку. Упродовж 2023 року лідерами щодо кількості учнів української мови стали користувачі сервісу зі США, Великої Британії, Польщі [2].

Опитування студентів (учнів різновікових груп: від підліткового віку й далі без обмежень), які вивчають українську мову від часу повномасштабного вторгнення, засвідчує їхню і практичну (професійну, навчальну, побутову), й ідеологічну

мету в опануванні мови. Професійно-практична мета полягає у виконанні низки волонтерських функцій, задоволенні потреб спілкування професійних військових у добровольчих іноземних батальйонах на боці України в російсько-українській війні, комунікативних потреб у роботі парамедиків тощо. Навчально-практична мета пов'язана зі здобуттям освіти іноземцями в Україні. Відповідно до даних Українського центру міжнародної освіти, тільки на рівні вищої освіти в Україні навчається понад 51 тисяча студентів-іноземців зі 150 країн світу. 22% таких студентів здобуває освіту саме українською мовою [1]. Побутово-практична мета є визначальною для студентів, які мають певні неформальні (не пов'язані з професійними інтересами) особисті стосунки з людиною-носієм української мови або деякий час перебувають в українськомовному середовищі. Повсякденні потреби таких людей вимагають знання української мови на рівні виконання рутинних побутових операцій (купівля товарів, отримання послуг, інформаційна опція тощо) і спілкування в родинному чи дружньому колі. Ідеологічна полягає у сприйнятті українського народу як символу незламності, боротьби проти тиранії, а разом і національної мови – як ментального коду вільних людей і вербального символу сучасної світової демократії загалом (мова як засіб прояву солідарності). Домінування однієї із вказаних цілей є визначальним у плануванні й реалізації уроків із навчання української мови як іноземної. Звісно, істотним чинником є також добір матеріалу за віком, оскільки вікова палітра студентів дуже широка.

Мета цієї розвідки – окреслити загальні практичні аспекти початкових етапів навчання української мови як іноземної (рівень А1), які є універсальними для всіх визначених вище категорій студентів.

Окрім цілей вивчення української мови в аудиторії іноземців, конститутивним є фактор групової або індивідуальної роботи зі студентом. Кожна з цих форм має свої переваги й недоліки. Проте й тут є місце для узагальнення принципів викладання. Наведені далі принципи, варто зауважити, виведені з практичного досвіду навчання української мови різновікових осіб у межах індивідуальних занять і занять у малокомплектних групах (2-5 осіб), де кожен студент мав достатній рівень знання англійської мови, яка використовувалась як медіальна мова. Отже:

На рівні фонетики та графіки. Під час вивчення алфавіту доцільно знайомити студентів відразу з друкованим варіантом літер і курсивом. Зазвичай труднощі виникають із українськими літерами: «у» (помилково читають як [i]), «р» (помилково читають як [п]), «ш» та «щ»; сприйняттям на слух і вимовою літер і відповідних звуків [г] та [х] (сплутують, наприклад, «холодний» і «голодний»); використанням англійської літери «b» (друк. «в») замість української б; розпізнаванням м'якого знака і вимовою слів із ним та без нього; з літерами курсивом: т (читають як [м]), д, ґ; розрізненням букв «і» та «ї». Доцільно починати з коротких слів, поступово вводячи багатоскладові слова, складніші для вимоги, водночас навчаючи правильної

вимови та сприйняття на слух груп приголосних, особливо тих, де в українській мові відбувається уподібнення за місцем і способом творення (принаймні базові на кшталт одина-дцять [ц':ат'], сміє-шся [с':а], втомлює-ться [ц':а]). Далі під час роботи варто систематично з метою закріплення звертати на такі особливості вимови увагу. Важливо ознайомити студентів (без заглиблення в правила евфонії) з чергуваннями у // в, і // й – це полегшує впізнавання варіантів уже засвоєних слів.

На рівні лексики. На рівні лексики не варто переобтяжувати студентів словами та мовленнєвими конструкціями, комунікативними зворотами, які рідко вживані в щоденному спілкуванні. Через це буває складно підібрати адекватний базовий підручник. Недоліком більшості доступних друкованих матеріалів є наявність т. зв. «нежиттєздатної лексики». Скажімо, під час знайомства такими звертаннями й фразами, як «добродію», «прошу любити й шанувати», «дозвольте відрекомендуватися» (узято з посібника Н. Зайченко та С. Воробйової «Практичний курс української мови для іноземців. Усне мовлення») у наш час і в ситуації неформального спілкування послуговуються вкрай рідко. Краще їх замінити на більш уживані. Під час вивчення лексичного матеріалу доцільно використовувати медіаресурси (наприклад, навчальні відео для дітей, доступні на YouTube, короткі відео від відомих людей, особливо якщо такі відеоматеріали містять субтитри (типу проєкту бренду Guzema «Мої»: студенти переглядають відео, розпізнають

окремі слова, намагаються зрозуміти, як вони між собою пов'язані). Одним із обов'язкових є вивчення прийменників: за умови незнання відмінків це істотно допомагає студентам зрозуміліше висловлюватись. Оскільки синтетична природа української мови, а також численні чергування звуків сильно впливають на трансформацію форм слів, варто вчити студентів зосереджуватись на корені слова й на початках просто інтуїтивно складати смисловий пазл із центральних морфем слів, намагаючись так зрозуміти сенс почутого чи прочитаного (Доброго ранку! Рано. Ранок. Ранковий: у такий спосіб студенти відразу знатимуть, що йдеться про щось таке, що стосується першої половини доби). Далі варто систематично працювати зі словами, які через схожість звучання можуть сплутуватись: час – часто – число, моя – мала – могла, хвилина – хвилюватися тощо. Вивчаючи нові теми, краще робити акцент на мінімізацію синонімів (краще хай студент засвоїть одну, максимум дві лексеми з тим самим чи схожим значенням, але закріпить її належно, тому важливо методичні матеріали добирати з огляду на це). Натомість слова, які вступають в антонімічні відношення, найкраще вивчати в парі (добре // погано, ранок // вечір, рано // пізно і т. д.). Є сенс акцентувати на інтернаціоналізмах. Це створює подекуди виграшне уявлення про принаймні якусь близькість між двома мовами та вселяє студентам віру у власні сили (як правило, вони легко засвоюють слова «театр», «сезон», «телефонувати» тощо). Водночас варто наголошувати на тому, що хоч слова на кшталт «сезон» є в українській, проте

переважно в повсякденному мовленні використовується «пора року». Рівень лексики найбільш адаптивний до реальних комунікативних потреб студентів (наприклад, для української за профспрямуванням чи іншими інтересами).

На граматичному рівні найкраще брати теми, які мають менше особливостей. Як показує практика, на початках граматичний аспект узагалі варто мінімізувати. Складна українська граматики – це чинник, який найбільше демотивує студентів. Тому краще рухатись уперед і поступово вводити нові теми з морфології та синтаксису. Оптимальним варіантом є вивчити категорії числа та роду, узгодження прикметника з іменником (але тільки у Н. в.). Далі досить легко сприймати утворення минулого часу (де теж спрацьовує категорія роду й числа), а також плавно вводити теперішній час, принаймні закінчення першої особи однини («я малюю», «я їду»). На таких найперших етапах студенти вже вивчають, що ми відкидаємо інфінітивний суфікс «-ти» (можна проводити аналогію з англ. часткою *to*, яка теж упускається) й натомість уживаємо правильний формотворчий суфікс / закінчення. Окрім того, важливо донести те, що в українській мові немає артиклів, хоча іноді допускається використання вказівних займенників на місці означеного артикля *the*. Особливістю української мови є часте використання пасивних форм (об'єктного суб'єкта), з чим студенти стикаються вже на етапі елементарних комунікативних фраз, які побудовою відрізняються від англійської: Мене звати Сергій (*My name is Serhii*: тут альтернативно подаємо: Я Сергій).

Мені 24 роки (I am 24 years old); Мені подобається ця книга (I like this book). Варто акцентувати на тому, що в українській немає тривалих часів. Однак складніше із перфектом (часто за реалізацію перфектних та імперфектних значень відповідають складно усвідомлювані іноземцями форми доконаного й недоконаного виду). Для студентів, які мають особливі труднощі з граматикою й нестійку мотивацію, схильність до зневіри, пропонується взагалі спершу відмовлятися від активного вивчення відмінків і часових форм. Тоді працюємо у форматі сприйняття мовлення на слух, читання текстів із правильними граматичними формами, спостереження за словозміною та процесами словотворення в мові. А продуктивне мовлення (усне, письмове) дозволяємо будувати без відмінків і дієслівних форм, але з використанням прийменників задля зрозумілості мовлення (напр., тоді вийде: «Я любити свої діти», «Я хотіти вчити українська мова»). Це вимушений запобіжний захід проти демотивації.

Щодо окреслених моментів і наявних друкованих джерел, то загалом варто відзначити посібник Т. О. Дегтярьової та ін. «Українська мова як іноземна. Елементарний курс», особливо зауваживши його збалансованість та адекватний підхід у дозуванні лексичного матеріалу й граматики. Класикою є використання підручника «Яблуко» від видавництва УКУ. Однак практичний досвід підтверджує, що немає джерела, яке можна взяти за уніфіковану основу. Гарним варіантом є модульні матеріали для вивчення англійської мови – після їх перекладу

та адаптації саме для уроків української як іноземної.

ЛІТЕРАТУРА

1. МОН. Іноземні студенти в Україні під час війни (2022–2023). Study in Ukraine. URL: <https://studyinukraine.gov.ua/uk/international-students-in-ukraine-during-wartime-2022-2023/> (дата звернення: 20.04.2024).
2. Blanco, Cindy. Duolingo Language Report. December 4, 2023. URL: <https://blog.duolingo.com/2023-duolingo-language-report/> (дата звернення: 20.04.2024).

Мирослава СВІТЛИК

(Вінніпег, Канада)

СУЧАСНИЙ СТАН УКРАЇНСЬКОМОВНОЇ ОСВІТИ В КАНАДСЬКІЙ ПРОВІНЦІЇ МАНІТОБІ

Повномасштабна війна проти України, яку росія розпочала 24 лютого 2022 р., вплинула на життя мільйонів людей і спровокувала потужну хвилю міграції. Біженці з України, а це переважно жінки з дітьми, знайшли притулок не лише в країнах Європи, але і в заокеанських США, Австралії, а також Канаді – країні, яка має одну з найбільших українських діаспор.

Із початку повномасштабної війни у межах спеціальної програми – Канадсько-український дозвіл на екстрені поїздки (The Canada-Ukraine Authorization for Emergency Travel – CUAET) – до Канади прибуло понад 286 тисяч українців (станом на 23.03.2024). Із них близько 10 % приїхало до Манітоби – провінції, яка географічно є в центрі країни і разом з Альбертою й Саскачеваном належить до степових провінцій. Перші українські мігранти прибули сюди з Галичини та Буковини у 1896 р. Відтоді у провінції сформувалася потужна українська громада, яка ось уже майже 130 років дбає про збереження своєї культури й мови.

Уряд Манітоби разом із Провінційною радою Конгресу українців Канади із перших місяців повномасштабного вторгнення і до травня 2024 р. надавали тимчасову підтримку

новоприбулим. Також численні церкви та українські осередки стали тими місцями, де люди отримували всю необхідну допомогу у розв'язанні найрізноманітніших життєвих питань, пов'язаних з облаштуванням у чужій країні – пошук житла та найнеобхідніших речей, працевлаштування тощо.

До численних труднощів і викликів, з якими доводиться мати справу мігрантам, згодом додається проблема збереження мови й традицій – головних ознак національної самоідентичності. Попри різний час і обставини, за яких українці лишали рідну землю, саме ці питання є спільними як для перших переселенців, так і для наступних хвиль мігрантів. Не є винятком і ті тисячі українців, які прибули до Манітоби через повномасштабну війну. Оскільки в провінції оселилося чимало жінок чи родин із дітьми, то для багатьох стало актуальним питання україномовної освіти. І завдяки багаторічним зусиллям української громади тут діє система україномовного навчання, що включає: англійсько-українську двомовну програму у державних школах, рідні школи, курси української мови й культури при Осередку, а також українознавчі студії в Манітобському університеті.

Історія україномовного шкільництва в Манітобі бере свій початок ще з 1896 р., коли була прийнята Угода Льоріє-Грінвей та розроблений згодом на її підставі шкільний акт (1897 р.). Він дозволяв двомовне навчання у випадку, якщо у школі принаймні 10 учнів говорили французькою або іншою мовою, ніж англійською. Українці скористалися цією нагодою

і в 1898 р. створили першу школу, у якій викладання велося частково рідною мовою. Однак уже в 1916 р. всі двомовні школи були закриті, а підручники були спалені перед будівлею Парламенту Манітоби. Після цього турбота про україномовну освіту дітей і молоді повністю лягла на плечі релігійних громад та громадсько-освітніх установ.

Відродження україномовного шкільництва у другій половині ХХ століття стало можливим завдяки зміні державної політики асиміляції й монокультури на мультикультуралізм, а також через політичний тиск канадських українців на Уряд. Перші класи з англійсько-українською програмою були відкриті в Манітобі у 1979 р. і з того часу (ось уже протягом 45 років!) учні державних шкіл провінції мають можливість вивчати українську мову нарівні з англійською.

Двомовна програма діє в 12 школах Манітоби, в яких діти навчаються від передшкілля до 8 класу. Англійсько-українська програма передбачає, що такі дисципліни, як іноземна мова, суспільні науки, мистецтво та фізична культура викладаються українською мовою, однак не більше 50 % навчального часу на день, а математика, природничі науки й власне англійська – англійською [2]. Учні двомовної програми, окрім вивчення мови, мають змогу знайомитися з українською культурою та традиціями, брати участь у фестивалях і різноманітних проєктах. Безперечно, англійсько-українська програма є чудовою опцією для новоприбулих дітей, адже полегшує процес їхньої адаптації.

Іншою можливістю для вивчення української мови для дітей є рідні школи, яких у Вінніпезі є дві – Рідна школа українознавства при Митрополичій Катедрі св. Володимира та Ольги та Рідна школа Читальні «Просвіта» при Українському Православному Соборі св. Покрови. Перша бере свій початок ще з 1913 р., коли стараннями о. Михайла Оленьчука постала школа, в якій навчалось близько 100 дітей. За більш ніж 100-річну історію були короткі періоди, коли школа занепадала і навіть була закрита. На початках навчання тут велось щовечора, однак зараз школа працює щосуботи з 9:45 до 13:00. Уроки зазвичай проходять в орендованих приміщеннях державних шкіл, хоча були періоди – коли в парафіяльних залах. Тут навчаються дітки від садочка (із 3 років) і до 9 класу, які вивчають українську мову, українознавство (історію й географію), основи християнської віри, а також мають додаткові заняття. У 2023–2024 навчальних роках у школі навчається 139 дітей, а в попередньому – 118 [4].

Рідна школа Читальні «Просвіта» при Українському Православному Соборі св. Покрови має теж довгу історію. Вона була заснована тоді, коли й саме Товариство – у 1905 р., однак не мала постійного приміщення, а з 1918 р. існувала як стала інституція, належно організована і ведена фаховими вчителями [1, с. 24]. Зараз відвідують школу діти від передшкілля до 10 класу й вивчають такі навчальні предмети: українська мова та література, народознавство, історія України, художня творчість та спортивні заняття. Навчання проходить щосуботи.

Також школа пропонує онлайн-курси з української мови як іноземної для дітей та дорослих. У попередні чотири роки кількість учнів коливалася від 50 до 60, а в цьому навчальному році в школі навчається 100 учнів [5].

Український культурний та освітній центр «Осередок», який, до речі, у цьому році святкує своє 80-ліття, проводить для дорослих 10-тижневі онлайн-курси української мови. У такому форматі, як зараз, курси проводяться з 2019 р. і в середньому 20–25 студентів відвідувало онлайн-заняття. Однак, протягом останніх двох сесій понад 30 осіб записалися на курс залежно від рівня – початкового, базового чи середнього. Заняття проходять раз на тиждень та, окрім власне мовного аспекту, включають також і культурний компонент [3].

Окремо хочемо відзначити українознавчі студії в Манітобському університеті. Українську програму викладають на кафедрі германських і слов'янських студій факультету мистецтв. На сьогодні вона разом із факультетом педагогіки готує вчителів для двомовних шкіл. У 1949 р. було створено катедру слов'янських студій (розбудовою займався професор Я. Рудницький), а в 1990 р. її було об'єднано з катедрою германістики, завідувачем призначено професора М. Шкандрія. Щороку катедра пропонує курси української мови трьох рівнів, а також онлайн-курс для початківців, який був розроблений у 2012 р. За словами І. Константюк, на початковому рівні (introductory) навчається зазвичай від 15 до 25 студентів; на онлайн-курсі – від 7 або 8 до 20; на

середньому (intermediate) – від 7 до 15. На високому рівні (advanced) кількість слухачів коливається від 3 до 15 [6, с. 17]. Слід додати, що програма також пропонує студентам курси з української літератури та культури, літні курси в Україні та можливість навчатися за обміном.

Отже, у канадській провінції Манітобі є унікальна англійсько-українська двомовна програма в державних школах, рідні школи та різні курси, а також університетська програма, де всі охочі можуть вивчати українську мову.

ЛІТЕРАТУРА

1. Господин А. Початки українських шкіл в Канаді. 100-річчя української іміграції в Канаді. Вінніпег : Накладом Читальні «Просвіта» у Вінніпегу, 1990. 36 с.
2. International and heritage languages. Education and Early Childhood Learning. URL : <https://www.edu.gov.mb.ca/k12/cur/languages/index.html> <https://oseredok.ca/ua/ukrainian-language-classes-spring-2024/> <https://ridnaschool.org/>.
3. <https://www.ridnaschool.com/> (дата звернення: 20.04.2024).
4. Ukrainian Language and Culture Programs at the Post-Secondary Level: the University of Manitoba. *Ukrainian Language Education Centre Newsletter*. Vol. 4. Issue 2. November 2022.P. 15–20.

Ольга СОРОКА

(Львів, Україна)

УКРАЇНСЬКО-СЛОВЕНСЬКА ТА СЛОВЕНСЬКО-УКРАЇНЬСЬКА ЛЕКСИКОГРАФІЯ ПОЧАТКУ ХХІ СТ.

На початку другого тисячоліття двомовна українсько-словенська та словенсько-українська лексикографія не була предметом окремого дослідження, можливо з огляду на те, що посібників такого характеру не було. Поштовхом до створення таких видань стало започаткування лекторату (2008) та відкриття спеціальності (2014) «Словенська мова і література» у Львівському національному університеті імені Івана Франка, а згодом і в Київському університеті імені Тараса Шевченка. Окрім того, до створення словників долучилися активісти української діаспори в Словенії.

З метою ознайомлення пропоную опис виданих останніми роками в Україні та Словенії українсько-словенських і словенсько-українських словників і розмовників, які могли б бути корисними як словенським, так і українським науковцям-дослідникам, викладачам, студентам, журналістам, перекладачам, вимушено переміщеним особам, щоб заповнити прогалину та узагальнити напрацювання в двомовній болгарсько-українській лексикографії.

У 2008 році у Словенії вийшов посібник «Два кольори... Українсько-словенський розмовник, довідник, путівник»,

автори Андрій Гевка, Ірина Гнатенко [1]. У розмовнику схарактеризовано словенську мову, її граматичну структуру, подано лексичний і комунікативний матеріал за кількома десятками тем. Окрім цього, автори помістили у посібнику чимало культурознавчої та країнознавчої інформації, а також інформації про українсько-словенські зв'язки та паралелі.

У 2015 році у Львові під керівництвом проф. Людмили Васильєвої та команди українських і словенських фахівців вийшов перший в історії лексикографії перекладний двомовний тематичний Українсько-словенський тематичний словник. Над ним, окрім проф. Васильєвої, працювали також лектор словенської мови ЛНУ ім. Івана Франка Прімож Лубей, д-р, викладач Маріборського університету Яня Воллмаер Лубей та кандидат філологічних наук, доцент кафедри прикладного українського мовознавства ЛНУ ім. Івана Франка Богдан Сокіл [3].

Словник розрахований насамперед на студентів закладів вищої освіти, слухачів мовних курсів. Його можна застосовувати для самостійного вивчення лексики розмовної української і словенської мов, він може стати в пригоді як професіоналам, так і туристам. Він містить лексичний матеріал з найважливіших сфер побуту, освіти, науки, зокрема інформатики, географії, точних, природничих і гуманітарних наук, але перевагу в словнику надано загальноновживаній лексиці.

Реєстр словника укладено українською мовою за тематичним принципом, слова в межах певних підгруп лексики

розташовано в алфавітному порядку. У словнику вміщено кілька десятків різноманітних тематичних груп.

Видання було фінансово підтримане Центром вивчення словенської мови як другої чи іноземної мови та філософським факультетом Люблянського університету.

У 2018 році у Словенії вийшов перший в історії лексикографії Українсько-словенський словник та словенсько-український словник, який уклав Володимир Думка [2], у співпраці з командою професіоналів – доцентом, кандидатом філологічних наук Людмилою Даниленко з Інституту мовознавства імені О. О. Потебні Національної академії наук України, доктором філологічних наук Сільво Торкар з Інституту словенської мови імені Франа Рамовша Науково-дослідного центру Словенської академії наук та мистецтв, судовим перекладачем Наталією Глажар-Берчіч. Словник містить 24 352 українських і 22515 словенських заголовних слів, українська частина словника здебільшого ґрунтується на одинадцятитомному Словнику української мови (1970–1981), а в основу словенської частини словника покладено словник словенської літературної мови (Slovar slovenskega knjižnega jezika, 1970–1991) і словенський правопис (Slovenski pravopis, 2001). Словник призначений для словенців та українців, які прагнуть пізнати мову та культуру одне одного. Цей словник – це великий внесок у поглиблення контактів між обома народами та їхніми культурами.

Українсько-словенська та словенсько-українська лексикографія,

що почала свій розвиток на початку ХХІ століття успішно розвивається сьогодні і має перспективи розвитку в майбутньому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гевка А., Гнатенко І. Два кольори. Українсько-словенський розмовник, довідник, путівник. Любляна : Карпати. Товариство русинів та українців, 2008. 208 с.
2. Українсько-словенський та словенсько-український словник [Володимир Думка, Наталія Глажар-Берчіч, Людмила Даниленко та Сільво Торкар]. Любляна, 2018. 704 с.
3. Українсько-словенський тематичний словник – Ukrajinsko-slovenski tematski slovar [Людмила Васильська, Яня Волямаєр Лубей, Прімож Лубей, Богдан Сокіл]. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2015. 352 с.

Володимир СТАРОСТА

(Ужгород, Україна)

ДЕЯКІ ПОКАЗНИКИ ТА ДІАГНОСТИКА МОВНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ШКІЛ

В умовах пандемії Covid-19, воєнного стану в Україні широкого поширення в закладах освіти набуло дистанційне навчання. Водночас традиційне очне/офлайн навчання насичується елементами дистанційного навчання і, таким чином, трансформується у змішане навчання, а, отже, певні зміни спостерігаємо і щодо комунікації учасників освітнього процесу. Наразі частина вчителів з України, які перебувають у різних країнах світу, також долучаються до освітнього процесу в умовах очного чи дистанційного навчання.

Серед компонентів професійної компетентності вчителя виділяють мовно-комунікативну, яка є складним інтегрованим явищем і основною складовою частиною фахової культури та майстерності [2, с. 132]. Додамо, що мовно-комунікативна компетентність серед інших введена і деталізована в професійному стандарті вчителя [1]. Ю. Яцюк зазначає, що мовно-комунікативна компетентність постає як структурний феномен, що містить складові цінності, мотиви, установки, соціально-психологічні стереотипи, мовні знання, уміння, навички. Структуру мовно-комунікативної компетентності вчителя утворюють комунікативні якості, які характеризують

наявність і розвиток здатності до спілкування; комунікативні здібності (володіння ініціативою в спілкуванні, здатність емоційно відгукуватись на стан партнерів по спілкуванню, здатність до самоактивізації та активізації партнера по спілкуванню); знання норм і правил спілкування; знання етичних стандартів педагогічної діяльності, естетичних і моральних цінностей, культурних традицій, вікових, інтелектуальних та інших характеристик і дотримання цих стандартів та використання цих знань у процесі спілкування. Якщо у звичайному міжособистісному спілкуванні механізми міжособистісної взаємодії діють спонтанно, то для вчителів вони мають професійне значення; уміння слухати; уміння говорити – мовленнєва культура [2, с. 133].

Отже, важливим чинником професійного та особистісного розвитку вчителя є належна мовно-комунікативна компетентність. Мета даного повідомлення – висвітлення результатів емпіричного дослідження самооцінки вчителів основної та старшої школи деяких показників власної мовно-комунікативної компетентності.

До анонімного онлайн-опитування в Google Forms долучили 130 вчителів, які проводили самооцінку двох обраних показників мовно-комунікативної компетентності за дев'ятибальною шкалою від 1 (низький рівень) до 9 (високий рівень). Для математичного опрацювання всіх результатів використовували комп'ютерну програму IBM SPSS Statistics 23. Коефіцієнт альфа Кронбаха відповідей

респондентів дорівнює 0,844, що засвідчує надійність отриманих результатів опитування.

Згідно з Ю. Яцюк [2, с. 134], комунікативна компетентність включає: інформаційну компетентність, що виражається в чіткій комунікації і правильному передаванні інформації; мовну компетентність, що включає культуру мови, правильність, виразність й естетичність мовлення; компетентність соціальної взаємодії, пов'язану зі встановленням контакту, здатністю до залагодження конфліктів, вмінням діяти злагоджено у спілкуванні; компетентність у сприйманні та розумінні іншої людини. Відповідно, одне запитання під час опитування полягало у самооцінці здатності до конструктивної усної та письмової комунікації з учасниками освітнього процесу державною мовою в умовах онлай/офлайн навчання (п. 1).

Наступний показник мовно-комунікативної компетентності (друге питання/п. 2) ми використали на основі професійного стандарту вчителя [1]: «Здатність формувати і розвивати мовно-комунікативні уміння та навички учнів». Деякі статистичні показники опитування усіх респондентів, а також з урахуванням місцезнаходження закладу освіти наведено у табл. 1; у табл. 2 – дані t-критерію ($p \leq 0,05$) для незалежних вибірок за ознакою місцезнаходження закладу освіти.

Таблиця 1

Статистичні показники опитування респондентів

Питання	Респонденти	N	M	MSD
П. 1. Здатність до конструктивної усної та письмової комунікації з учасниками освітнього процесу державною мовою в умовах онлайн/офлайн навчання	Заклад освіти (місто)	74	7,69	1,704
	Заклад освіти (село/селище)	56	7,46	1,537
	Разом	130	7,59	1,632
П. 2. Здатність формувати і розвивати мовно-комунікативні уміння та навички учнів	Заклад освіти (місто)	74	7,49	1,598
	Заклад освіти (село/селище)	56	7,43	1,463
	Разом	130	7,46	1,536

Позначення: N – обсяг вибірки; M/Mean – середнє значення; MSD – середнє квадратичне відхилення/Mean squared deviation.

Таблиця 2

Результати розрахунку t-критерію для незалежних вибірок щодо рівня власної мовно-комунікативної компетентності

Питання	Незалежні вибірки	t	df	Sig.	MD
П. 1	Заклад освіти (місто) – Заклад освіти (село/селище)	0,777	128	0,439	0,225
П. 2	Заклад освіти (місто) – Заклад освіти (село/селище)	0,212	128	0,832	0,058

Позначення: t – t-критерій; df – ступені вільності; Sig. – значущість (двостороння/2-tailed); MD – середня різниця/Mean Difference.

Для порівнюваних випадків п. 1 та п. 2 (табл. 2) спостерігаємо відсутність статистично значущих відмінностей ($p \leq 0,05$) щодо обраних показників мовно-комунікативної компетентності учителів. Коефіцієнт кореляції Пірсона між відповідями на пропонувані питання складає 0,731.

З нашого погляду, отримані результати свідчать, по-перше, що вчителі основної та старшої школи незалежно від місцезнаходження закладу освіти достатньо вимогливо підходять до самооцінки власної мовно-комунікативної компетентності; по-друге, відсутність статистично значущих відмінностей між відповідями вчителів показує, що вчителі міських і сільських/селищних шкіл мають подібну і добру мовно-комунікативну компетентність за дослідженими показниками.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)». Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23.12.2020 № 2736-20. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#n10>.
2. Яцюк Ю. А. Формування мовно-комунікативної компетентності майбутнього вчителя початкової школи в умовах диверсифікації освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 29. Т. 2. С. 131–134. URL : <http://www.innovpedagogy.od.ua/29-2>.

Софія ФЕДЖОРА

(Київ, Україна)

РОЗВИТОК МОВЛЕННЄВИХ НАВИЧОК СТУДЕНТІВ А2–В2 ВОЛОДІННЯ УМІ ЗА ДОПОМОГОЮ НАВЧАЛЬНИХ ІГОР (НА ПРИКЛАДІ АВТОРСЬКОЇ ГРИ «ПОДОРОЖ МІСТАМИ УКРАЇНИ»)

Як відомо, тема «Подорожі» є однією з універсальних лексичних тем для опанування студентами будь-якого рівня володіння УМІ, незалежно від віку, статі чи інших уподобань, адже порожувати любить багато людей. Наразі ця тема є напрочуд актуальною, адже часто українську мову вивчають не тільки в Україні, а й в усьому світі, однак через російське вторгнення далеко не всі мають змогу приїхати до України, щоб відвідати різні міста та поспілкуватися з носіями мови наживо. У такому випадку ефективним методом навчання мовленнєвих навичок може бути застосування навчальних ігор, які мають на меті не лише розширити словниковий запас, а й забезпечити пізнавальну, розвивальну, мотиваційну й лінгвокраїнознавчу функції.

Навчальна гра «Подорож містами України» виникла під час проведення розмовного клубу української мови на базі Університету Вашингтону в Сієтлі (США). Гра виявилася цікавим та ефективним інструментом під час аудиторних/онлайн-занять, розмовних клубів чи будь-яких інших

різновидів занять із вивчення української мови як іноземної, як успадкованої та як рідної. Досвід показав, що гра дозволяє студентам досить легко та швидко опанувати лексику на позначення сторін світу, видів транспорту та назв обласних центрів України; розширити лінгвокраїнознавчі знання про Україну, а також вивчити й закріпити низку граматичних тем, зокрема відмінювання окремих дієслів руху, а також розрізнення вживання родового, орудного та місцевого відмінків. Весела й невимушена атмосфера створює безпечне середовище для поліпшення комунікативних навичок і збільшення мотивації вивчати українську мову й надалі, аби в майбутньому мати змогу подорожувати вже в реальності. У такому ігровому форматі студенти менше бояться помилитися, а кумулятивний ефект гри дозволяє швидше й краще запам'ятати повторювані фрази, що формує базу для варіативного спонтанного спілкування в певних комунікативних ситуаціях: «Я подорожую з ... до ...», «Чим ви подорожуєте?», «Де розташоване місто...?» та ін.

Для проведення гри достатньо буде мінімального обладнання: 1) карта України (українською мовою); 2) ігрові фішки (за кількістю гравців/команд); 3) кубик із 6-ма/12-ма гранями; 4) картки з назвами міст; 5) картинки з видами транспорту.

Детальний опис навчальної гри та презентацію з матеріалами можна знайти за покликанням: <http://surl.li/ucqjfo>, а переглянути фрагмент гри «Подорож містами

України» («Я подорожую до ...») можна за QR-кодом:

На відео – учасники розмовного клубу «СКОРОМОВКА», зокрема студенти Університету Вашингтона в м. Сієтл, США.

Джерело: <https://youtu.be/AVqvwbkDkXk>

У багатьох підручниках з вивчення УМІ різних рівнів (А1–С2) часто тему подорожей виокремлюють та подають оглядово або більш ґрунтовно в поєднанні з певними граматичними конструкціями як частину більшого блоку. Пропоную розглянути деякі з видань, що, очевидно, не є вичерпним переліком, однак які цілком дозволяють опанувати багатий лексико-граматичний матеріал, достатній для ефективного проведення навчальної гри «Подорож містами України».

До прикладу, у підручнику М. Бурак «Яблуко» (базовий рівень) є окремий розділ «Щасливої дороги» [1, с. 132–145], де розглядають дієслова руху на прикладі комунікативної теми «Транспорт». У підручнику Д. Мазурик «Українська мова для іноземців. Крок за кроком» наявний Урок 32 «Рухаємося по-різному» (у різних напрямках...), де, окрім граматичних вправ на вивчення й закріплення префіксальних форм дієслів руху, наявні два тексти, присвячені темам «Вокзал» і «Транспорт» [4, с. 239–250].

У підручнику О. Палінської, О. Туркевич «Крок 1» (рівень А1–А2) є уроки 24–25 «Міста України», «Подорожі» [6, с. 64–67], де розглядається граматична тема утворення ступенів порівняння

прикметників у поєднанні з використанням умовного способу дієслів. Підручник Л. Назаревич, Н. Гавдиди «Українська мова для іноземців. Практикум (Рівні В1– В2)» [5] містить 17 розмовних тем, з-поміж яких змістовий модуль 4 присвячений темі «Місто», а також практиці використання й розрізнення знахідного та родового відмінків. Навчальний посібник «Українська мова для іноземців. Рівень В1» [8] за ред. Л. Біденко, В. Завгороднього та М. Казанджиєвої з-поміж 15 уроків містить окремий розділ «Сім чудес України», де розглядають відмінювання множинних іменників, а також складні речення в поєднанні з лексичною темою про визначні пам'ятки України. Цілком оригінально скомпонованим є навчальний посібник «Спіймай Сквороду» [7], що побудований на основі текстів про життя Григорія Сквороди та його творчого доробку. У такий спосіб студенти знайомляться з постаттю відомого українського філософа та мають змогу разом із ним подорожувати пам'ятними для мислителя містами й країнами.

Досить цікавими та корисними для опанування комунікативної теми «Подорожі» є навчальні вправи та текстові матеріали для роботи за краєзнавчими темами з навчального посібника Ганни Швець «Знайомтеся: Київ» [9], що містять елементи віртуальної екскурсії. Напрочуд змістовним та інтерактивним є підручник у двох частинах «Ключ до України: міста і люди» [2, 3], який створив авторський колектив Міжнародного

інституту освіти, культури та зв'язків з діаспорою (МІОК). Завдяки чіткій структурі (12 модулів) та широкому розмаїттю лінгвокраїнознавчих тем (у першому томі наявні розділи про Київ, Львів, Луцьк, Чернігів, Полтаву; у другому – про Канів, Харків, Донецьк, Крим, Чернівці, Кам'янець-Подільський та Ужгород) навчальний підручник дозволяє поглибити знання про Україну з різних галузей, зокрема історії, культури та літератури.

Окремої уваги заслуговують навчальні онлайн-платформам із вивчення української мови, як-от: «ДобраФорма (Dobra Forma/Good Form)» [10], що дозволяє учням ґрунтовно засвоїти та опрацювати граматичні теми української мови за допомогою різноманітних онлайн-завдань; а також «Подорожі UA» [11] авторства А. Недашківської та О. Сіваченко у співпраці з О. Перець, що є своєрідним інтерактивним підручником, зорієнтованим, зокрема, на анголомовних студентів початкового рівня, та може бути використаний і для самостійного навчання, і в межах освітніх курсів. Матеріали побудовані у формі «подорожей», що дозволяє студентам вивчати українську мову, «подорожуючи» різними темами.

Як бачимо, сучасні підручники та онлайн-платформи надають багато різножанрових текстів та інтерактивних завдань для опанування та засвоєння різноманітних лексико-граматичних тем, зокрема теми «Подорожі». Водночас перспективною видається методика використання навчальних

ігор для розвитку зокрема мовленнєвих навичок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бурак М. «Яблуко»: підручник з української мови як іноземної (базовий рівень). Видання 2-ге, випр. Львів : Видавництво УКУ, 2017. 268 с.
2. Ключ до України : міста і люди : підручник з української мови як іноземної (рівні B2–C1) / [Ірина Ключковська, Оксана Горда, Оксана Трумко, Наталія Мартинишин, Галина Темник]. Ч.1. Львів : Колір ПРО, 2020. 200 с.
3. Ключ до України : міста і люди : підручник з української мови як іноземної (рівні B2–C1) / [Ірина Ключковська, Оксана Горда, Оксана Трумко, Наталія Мартинишин, Галина Темник, Ольга Руснак]. Ч.2. Львів : Колір ПРО, 2020. 296 с.
4. Мазурик Д. Українська мова для іноземців. Крок за кроком. Харків : Фоліо, 2023. 288 с.
5. Назаревич Л. Т., Гавдида Н. І. Українська мова для іноземців. Практикум (Рівні B1–B2). 2-е видання; змінене й доповнене. Тернопіль : ФОП Паляниця В. А., 2017. 212 с.
6. Палінська О., Туркевич О. Крок 1 (рівень A1–A2). Українська мова як іноземна : книга для студента. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. 140 с.
7. Спіймай Сковороду: навчальний посібник з української мови як іноземної (рівні B1 –B2) / [Ірина Ключковська, Оксана Горда, Назар Данчишин, Оксана Трумко, Наталія Мартинишин]. Львів : Видавництво Львівської політехніки,

2023. 220 с.

8. Українська мова для іноземців. Рівень В1: навчальний посібник / [Біденко Л. В., Завгородній В. А., Казанджиєва М. С., ін.]. Суми : Університетська книга, 2023. 363 с.
9. Швець Г. Знайомтеся: Київ : Навч. посіб. з укр. мови для студентів-іноземців. Київ, 2011.
10. Добра форма // Dobra Forma. URL : <https://dobraforma.ku.edu/>.
11. Подорожі UA | Podorozhi UA. URL : <https://podorozhiua.com/>.

Олена ФІДКЕВИЧ

(Київ, Україна)

ОСНОВНІ МЕТОДИ, ТЕХНОЛОГІЇ І ПРИЙОМИ ВИВЧЕННЯ МОВ У КОНТЕКСТІ БАГАТОМОВНОЇ ОСВІТИ

Багатомовна освіта як процес інтегрованого навчання декількох мов передбачає використання особливих методів, технологій і прийомів. Це передусім зіставний та імерсійний методи.

Зіставний метод ґрунтується на рецепції та порівнянні спільних і специфічних ознак виучуваних мов. Об'єктом порівняння можуть бути мовні одиниці всіх рівнів, тексти, культурні факти, лінгвокультурні явища, художні твори. Цей метод передбачає використання системи завдань, спрямованих на формування здатності учнів/учениць порівнювати і переносити знання і вміння в нові навчальні умови, знаходити аналогії і відмінності. Така система завдань містить мовні аналітико-рефлексійні вправи, умовно-комунікативні вправи і творчі комунікативно спрямовані вправи.

Мовні аналітико-рефлексійні вправи не є комунікативно спрямованими, але готують підґрунтя для подальшої комунікації. Такі вправи формують уявлення учнів про фонетичну і графічну особливості виучуваних мов, особливості побудови слів, словосполучень, речень. Основою умовно-комунікативних вправ є перенесення мовленнєвих умінь у

всіх видах мовленнєвої діяльності (наприклад, послухати текст другою / третьою мовою і передати його зміст рідною; скласти питання до тексту рідною мовою, а відповіді надати другою / третьою мовами тощо). Комунікативно спрямовані творчі вправи в контексті багатомовної освіти ґрунтуються на створенні ситуацій, спрямованих на виявлення схожого і відмінного в мовах і культурах; вони сприяють розвитку креативних здібностей учнів. Такі завдання ефективні в парній і груповій роботі учнів.

Зіставний метод у процесі багатомовного навчання реалізується з урахуванням методу опори на рідну мову учнів, що визначає напрями навчання другої і третьої мов. Учителю у процесі моделювання уроку має враховувати типологічну спорідненість або відмінність мов, які вивчають. У першому випадку учень / учениця переносить за аналогією навички й уміння словотворення, конструювання та трансформації речень рідною мовою в нові умови спілкування. У другому – розбіжність між М1 та М2 вимагає корекції наявних автоматизованих умінь або створення нових.

Навчання М2 з опорою на рідну мову реалізується на уроках переважно в двох формах: 1) відбір і опрацювання навчального матеріалу з метою попередження можливої інтерференції рідної мови; б) систематичне зіставлення особливостей рідної й інших виучуваних мов з метою актуалізації транспозиції (позитивного переносу, за якого не порушуються норми нової виучуваної мови, а стимулюються його закономірності).

У процесі навчання мов вчителю потрібно слідкувати за тим, щоб учні/учениці спонтанно не змішували їх під час комунікації. З метою запобігання змішуванню мов використовується прийом переключення мовних кодів. Учитель має керувати цим процесом: без визначеної мети не переходити з однієї мови на іншу, чітко фіксувати ці моменти переходу. Так учні/учениці вчаться свідомо переключатися з однієї мови на іншу, уникати хаотичного використання мов.

У контексті зіставного методу в процесі реалізації моделі багатомовної освіти актуальною є і рецептивна технологія, за допомогою якої здійснюється навчання споріднених мов з використанням інтегративного підходу на визначених стадіях («сім сит»): 1) інтернаціоналізмів; 2) аналогічних слів (загальнороманські, загальнослов'янські тощо); 3) звукових еквівалентів; 4) правопису та вимови; 5) синтаксичних структур; 6) морфосинтаксичних структур (граматичні явища, словозміни, словотвір); 7) префіксів і суфіксів, які змінюють лексичне значення слова. Через ці «сім сит» просіюється все те, що може підлягати трансферу.

Рецептивна технологія сприяє інтенсифікації процесу навчання мов у контексті моделі багатомовної освіти. Доцільна й ефективна на початковому етапі для розвитку умінь читання та аудіювання одночасно кількома мовами. Вона не передбачає формування умінь продуктивного мовлення, проте готує до нього. Наприклад, прийом дедуктивного аналізу тексту передбачає системну роботу з текстом, яка розвиває здатність

учнів розуміти й сприймати текст на М2 / М3 без попереднього з'ясування значення незнайомих слів.

Імерсійний метод (лат. *immersio*, від *immergo* – занурюю) в контексті моделі багатомовної освіти розглядається як метод навчання, який сприяє трансформації навчального процесу у мовне середовище, але на противагу субмерсійним моделям це середовище багатомовне.

Однією з ефективних імерсійних технологій в контексті моделі багатомовної освіти, яка актуалізує мовно-предметну інтеграцію, є технологія CLIL. Навчання за технологією CLIL відбувається на підґрунті 4 «С»: *content* (зміст) – розвиток знань, умінь і навичок у певній предметній області; *communication* (спілкування) – використання другої або третьої мови у навчанні з акцентом на особливості використання мовних одиниць; *cognition* (пізнання) – це розвиток пізнавальних і розумових здібностей; *culture* (культура) – формування здатності до культурної самоідентифікації, а також усвідомлення існування інших культур. Усі ці складники перебувають у динамічному взаємозв'язку. На уроці використовуються всі 4 мовленнєві аспекти навчання мови, але особлива увага приділяється читанню та аудіюванню. Залучаються автентичні тексти з тематики уроку (тексти книжкових, журнальних статей, наукових довідників, медіатексти тощо). Тексти визначають відбір лексики і граматичних структур. Учитель постійно спрямовує увагу учнів/учениць на аналіз інформації з використанням прийомів критичного мислення. Це дає змогу

їм краще зрозуміти і засвоїти інформацію.

Предметно-мовна інтеграція передбачає внесення певних змін у добір змісту, організацію навчання другої мови. Посилюється увага до спеціальної лексики, яка використовується на уроках інших предметів, розширюється тематика навчальних науково-популярних текстів, мовленнєвих ситуацій, які пов'язані з математикою, фізикою та іншими предметами.

Ефективним у процесі використання цієї технології є прийом складання дво-трьомовних тематичних словників, словників сталих термінів і словосполучень, які будуть використовуватися як на уроках мовних курсів, так і на уроках інших предметів.

Дієвим методом вивчення іншої мови в умовах багатомовного навчання освіти є переклад. Під час перекладу того чи іншого тексту учні працюють з двома мовленнєвими творами – оригінальним і перекладним, досить близькими за змістом. Це дає змогу, наприклад, порівняти, як одну і ту ж інформацію викладено рідною (М1) та другою або третьою мовами, визначити схожість і розбіжності, знайти їм пояснення. Навчальний ефект таких завдань полягає у тому, що учень / учениця спостерігає і запам'ятовує особливості будови речень в обох мовах, а потім використовує ці моделі у власному мовленні. Одночасно розвиваються уміння мовного аналізу і порівняння, ефективно збагачується словниковий запас учнів.

У процесі перекладу формуються також уміння передавати основний зміст почутого, виділяти головне, опускаючи деякі

діалоги, замінюючи їх непрямою мовою, переказом від третьої особи. Залежно від форми презентації, відповідності оригіналу, повноти передачі змісту застосовують такі його види: усний та письмовий переклад (різновиди – усно-письмовий та письмово-усний переклад); послідовний (здійснюється у паузах після логічно завершених частин) або синхронний переклад (відбувається одночасно з усним повідомленням); точний або вільний переклад; повний або неповний переклад (скорочений, фрагментарний).

Ознайомлення із новими мовними одиницями можливо здійснювати через: 1) однослівний переклад; 2) пояснення значення словарідною мовою; 3) ознайомлення із визначеннями, запропонованими рідною мовою; 4) пофразовий переклад або переклад речень.

Ознайомлення із новими словами можливе також у процесі читання книг, у яких художній твір запропоновано двома мовами, – на розгортці аркуша зліва (на парних сторінках) вміщено текст рідною мовою, а справа (на непарних сторінках) – другою мовою (або навпаки).

У багатомовному навчанні пріоритет надається інтерактивним методам, у яких робиться акцент на особистісній значущості виучуваних мов у реальному житті учня / учениці. Одним із таких методів є тандем-метод, який розширює мовленнєву практику учнів, сприяє виникненню високої мотивації до вивчення мов і забезпечує створення учнями комунікативно значущих висловлювань.

Цей метод передбачає автономне (самостійне) вивчення іншої мови та культури двома партнерами різними рідними мовами, які працюють у парі. Метою тандему є оволодіння рідною мовою свого партнера в ситуаціях реального або віртуального спілкування, знайомство з іншою особистістю, іншою культурою, а також отримання інформації з питань, які цікавлять того, хто вивчає мову. Зміст навчання охоплює всі сфери спілкування – особистісну, освітню, публічну та в майбутньому й професійну. Основними принципами реалізації цього методу є обопільність та особистісна автономія учасників комунікативного процесу. Кожен з них отримує однаково важливу користь від спілкування і несе відповідальність за результати свого навчання. В умовах запровадження дистанційного, онлайн або змішаного навчання тандем-метод набуває особливої актуальності.

Завдання вчителя – виважено створювати власну систему методів і прийомів у ході реалізації моделі багатомовної освіти, які сприяють розвитку когнітивних здібностей учнів/учениць, ефективному формуванню їхньої здатності вибудовувати ефективні комунікативні стратегії в умовах багатомовності та полікультурності, підвищенню мотивації до навчання мов. Вибір і поєднання методів і прийомів навчання залежить від варіанту моделі багатомовної освіти, який обирає освітній заклад, лінгводидактичного статусу виучуваних мов, мовного досвіду учнів/учениць, цілей, які ставить учитель, учні та учениці на конкретному уроці, у ході вивчення конкретної теми.

**Вікторія ЦИГАНЕНКО,
Наталія ОЧКУРОВА**

(Харків, Україна)

УКРАЇНЬСЬКА МОВА СЬОГОДНІ: ВИКОРИСТАННЯ В РІЗНИХ СФЕРАХ

Українська мова займає важливе місце серед українців, і сьогодні кожен обирає, якою мовою спілкуватися. Усе міг би вирішити мовний закон 2019 року, що передбачає використання української мови в усіх сферах обслуговування, а також при виконанні службових обов'язків. Але, на жаль, дотримуються його не всі.

Мовний закон 2019 року призвів до суперечок. Багато політиків виступали проти. Але, починаючи від 16 січня 2021 року, він набув чинності. За недотримання закону призначений штраф [1]. Недотримання вимог зазначеного закону тягне за собою штраф або попередження, якщо воно було здійснене вперше [2].

Згідно з мовним законом вводяться квоти на використання української мови на телебаченні, радіо, в інших сферах. Звичайно, не можна сказати однозначно, що все пройшло на належному рівні. Знайшлося чимало осіб, які були незадоволені такими правилами. Попри це, виробництво україномовного продукту позитивно вплинуло не тільки на професійне становище певного кола, а й на фінансовий складник [3].

Доведено, що українська мова має давнє походження, в Україні вона почала набувати популярності лише після повномасштабного вторгнення Росії на територію нашої країни. Прикро констатувати, але російською мовою продовжують у побуті розмовляти більше людей, ніж українською, хоча вона (російська мова. – уточн. наше) перестала бути «маркером національної належності» [4].

Наразі українська мова звучить у кожному куточку світу. І саме від державної політики залежить, чи будуть нею цікавитися не тільки українці, яких війна змусила залишити рідну домівку. Зараз перед нами, українцями, стоїть нелегке завдання – подолати наслідки русифікації та дозволити українській мові функціонувати у всіх сферах суспільного життя на території України [5]. Але цей перехід не повинен бути насильницьким [6].

Варто зазначити, що згідно з опитуванням працівників Київського міжнародного інституту соціології (дані на січень 2023 року) 58% опитаних українців вважають російську мову неважливою, а переважна більшість (80%) підтримує впровадження української мови в усі сфери життя, тобто хочуть зробити Україну україномовною [7]. Можна сказати, що попит на вивчення української мови набув широкої популярності [8]. Для цього в різних регіонах організовують безкоштовні курси української мови. Їх відвідують як місцеві мешканці, так і внутрішньо переміщені особи [9].

Російська федерація сьогодні, як і багато років тому, знищує

все українське: мову, культурне надбання, книги; переслідує українських патріотів, які на окупованих територіях намагаються завадити росіянам повернути радянське минуле [10]. Цьому передували продумані дії російського керівництва; будь-які прояви української національної ідентичності трактувалися як штучні, незаконні й постійно висміювалися [11].

Як доповнення, можна назвати ухвалення так званого закону Ківалова-Колесніченка, що покликаний принизити, знищити українську мову в усіх сферах побутування, починаючи від офіційно-ділової, закінчуючи розмовною. Попри всі прагнення та намагання прихильників цього «закону», активістам удавалося вигравати суди на захист української мови [12].

Мова, як і будь-яке інше явище, постійно поповнюється новими словами. Це й англіцизми (*чілити, фейспалм*), неологізми (*смартфон, тітушки, роумінг*), слова, що були заборонені в радянські часи (*відсоток, гурт, громада*). Разом із поповненням мова почала позбуватися багатьох русизмів (*я рахую, перемагаючий, руйнуючий*) [13].

Уже другий рік поспіль проходять стратегічні сесії «Українські студії в славистиці: візуалізація», де розглядаються питання щодо функціонування української мови як в Україні, так і за її межами. До роботи сесій залучаються представники МОН, провідні науковці й викладачі університетів Америки, Франції, Польщі, Німеччини, інших

країн, працівники різних організацій, що займаються поширенням української мови.

Отже, використання української мови в усіх сферах набуває популярності, говорити українською стає модно. Попри всю політику російської федерації на знищення, приниження носіїв української мови, українська мова набирає обертів, спостерігається свідомий перехід українців саме на українську в будь-яких ситуаціях.

ЛІТЕРАТУРА

1. «Чого бажаєте», а не «чого изволите». Сфера обслуговування переходить на українську. URL : <https://www.bbc.com/ukrainian/features-55660726> (дата звернення: 18.04.2024).
2. Правовий статус української мови в державі. URL : <https://legaid.gov.ua/publikatsiyi/pravoviy-status-ukrayinskoyi-movu-v-derzhavi/> (дата звернення: 18.04.2024).
3. «Українська мова вигідна Україні! Це настільки очевидно, що навіть смішно це доводити». URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3282909-ukrainska-mova-vigidna-ukraini-ce-nastilki-ocevidno-so-navit-smisno-ce-dovoditi.html> (дата звернення: 18.04.2024).
4. Українська мова під час війни: ключові тенденції розвитку. URL : <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ukrayinska-mova-pid-chas-viyny-klyuchovi-tendentsiyi-rozvytku> (дата звернення: 18.04.2024).
5. Круглий стіл на тему: «Українська мова – культурно-

психологічна потреба народу в умовах зовнішньої агресії». URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3772248-ukrainska-mova-kulturnopsihologicna-potreba-narodu-v-umovah-zovnisnoi-agresii.html> (дата звернення: 18.04.2024).

6. Перехід на українську мову має бути виключно добровільним – експертка. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3778484-perehid-na-ukrainsku-movu-mae-buti-viklucno-dobrovilnim-ekspertka.html> (дата звернення: 18.04.2024).
7. Українська мова у повсякденному житті або як солов'їна стала трендом 2022 року: результати опитування. URL : https://visitukraine.today/uk/blog/1410/ukrainska-mova-u-povsyakdennomu-zitti-abo-yak-solovina-stala-trendom-2022-roku-rezultati-opituvannya#google_vignette (дата звернення: 18.04.2024).
8. Мова єднає українців і робить нас сильною європейською нацією, – Тарас Кремінь (Інтерв'ю). URL : <https://mova-ombudsman.gov.ua/news/mova-yednaye-ukrayinciv-i-robit-nas-silnoyu-yevropejskoju-nacijeyu-taras-kremin-intervyu> (дата звернення: 18.04.2024).
9. Українська мова – скрізь і для всіх. URL : <http://www.golos.com.ua/article/3704586> (дата звернення: 18.04.2024).
10. Українська – мова єднання й перемоги! URL : <https://pon.org.ua/novyny/10131-ukrainska-mova-iednannia-i-peremogy.html> (дата звернення: 18.04.2024).
11. Чин української мови зруйнує Карфаген пропаганди.

URL : https://lb.ua/blog/taras_kremin/576438_chin_ukrainskoj_movi_zruynuie.html (дата звернення: 18.04.2024).

12. «Українська – це круто»: як українці популяризують свою мову. URL : <https://www.radiosvoboda.org/a/29256785.html> (дата звернення: 18.04.2024).
13. Що таке українська мова? URL : <https://www.ukrainer.net/mova/> (дата звернення: 18.04.2024).

Олександр ЧЕРКАС

(Київ, Україна)

ПОДКАСТИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Проактивне вчительство України постійно перебуває у фарватері експериментальних шукань. Наразі освітня галузь має низку значущих викликів, спостерігається зниження мотивації в учнівства, освітні розриви та втрати, що впливає на загальні показники освітньої діяльності. Варто наголосити на феномені подкастингу як формі аудіоконтенту, яку слід використовувати при вивченні української мови.

Під час планування уроку вчителеві чи вчительці важливо обирати різноманітні форми роботи з текстами, мовним матеріалом, який має бути адаптованим до вікових особливостей учнів. Також важливо чергувати різні види діяльності, використовувати різноманітні застосунки та сервіси, які сприятимуть стимулюванню здобувачів освіти до активної діяльності.

Безумовно, мовно-комунікативна компетентність НУШ, а саме вільне володіння державною мовою та здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) й іноземними мовами, є важливою для реалізації Державного стандарту базової середньої освіти. Сучасний урок української мови – урок, на якому вчитель/вчителька використовує всі

можливі ресурси для організації якісного освітнього процесу та формування ключових компетентностей і наскрізних умінь.

Використання відео- та аудіоконтенту на уроках не можна назвати чимось новим. В інтернеті існує достатньо різних матеріалів, зокрема на платформі «Ютуб», де можна знайти різні відеоролики, фільми тощо. Щодо аудіоконтенту, то впродовж останніх років почали з'являтися подкасти.

Подкаст – аудіофайл, який завантажили в інтернет на певну платформу. За змістом подкасти можуть нагадувати радіошоу, звукову виставу, містити інтерв'ю, лекції, що належить до усного жанру. Термін «podcast» походить від назви портативного програвача музики iPod та слова broadcast. Ведучий/ведуча та/або автор/авторка подкасту часто називаються подкастер. Подкаст як сферу діяльності називають подкастингом. На відміну від радіопередачі, подкастинг дозволяє обирати саме те, що цікавить, або пропустити ту частину інформації, яку слухач чи слухачка не вважає за потрібне опановувати. Важливо, що слухати подкасти можна будь-коли і будь-де. Слухати такі аудіофайли можна як на спеціальних платформах, так і через власний аудіоплеєр.

Останнім часом подкасти стали поширеними в освіті. Це дуже зручний спосіб провести урок, зокрема, під час повітряної тривоги: коли учасники освітнього процесу перебувають в укритті, учитель чи вчителька може запропонувати прослухати подкаст, щоб мінімізувати обсяг освітніх втрат.

Якісними є подкасти проєкту «Вчися вухами» від ГО «Смарт

освіта», що розміщені на платформі <https://audiolessons.nus.org.ua/#lessons>. На платформі наразі можна знайти уроки для 7-11 класів з української мови, української літератури, історії України, всесвітньої історії, громадянської освіти. Кожен подкаст триває близько 20 хвилин. Серед авторів подкастів з української мови та літератури – прогресивні учителі-практики Ольга Джема, Олександр Черкас, Юлія Гарюнова, Катерина Молодик, Артур Пройдаков, Наталя Вуйтік та інші, які розробляють цікаві уроки у форматі подкастів. Звернімо увагу на уроки української мови проєкту «Вчися вухами». Кожен подкаст, окрім мовно-теоретичного матеріалу, містить цікаву інформацію про інші сфери життя людини: історію, культуру, літератури, бренди, фільми, сучасну музику тощо. Також слухач/слухачка, учень/учениця, учитель/учителька може ознайомитися з коротким описом самого аудіофайлу після натискання «детальніше». Після кожного подкасту є завдання для самоперевірки. Усі уроки у форматі подкастів відповідають чинним програмам, насичені цікавим матеріалом, містять детальні пояснення з прикладами. Розгляньмо кілька моїх подкастів цієї платформи. Подкаст 1. «Кохай солов'їною – 11 клас» [1]. Розмова про свідоме створення україномовного простору та не перехід на суржик; мовну стійкість; табу на мовні помилки як деактиватори вдосконалення української. Подкаст 2. «Фемінітиви – 11 клас» [2] про семантику та функції фемінітивів, їхню історію та способи утворення. Подкаст 3. «Щоб не плакати, лайся: феномен української лайки –

11 клас» [3]. Розглядаються такі питання. Історія та причини виникнення лайки (обсценної лексики). Чому українці називали вживання лайки «батькуванням»? Як лаялися наші предки та класики літератури? Чому зрештою лайливі слова потрапили в немилість вихованих людей? Чи варто вживати обценну лексику під час війни?

Технологія подкастингу схожа з технологією роботи над аудіотекстом. Під час роботи з подкастами варто враховувати вікові особливості та рівень знань здобувача. Застосування подкастів у вивченні української мови не лише дозволяє удосконалити та урізноманітнити освітній процес, а й підвищує рівень викладання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Черкас О. Кохай солов'їною – 11 клас: подкаст з української мови. URL : https://audiolessons.nus.org.ua/ukrainian_language/kokhaj-solov-inoiu-11-klas/.
2. Черкас О. Фемінітиви – 11 клас: подкаст з української мови. URL : https://audiolessons.nus.org.ua/ukrainian_language/feminivity-11-klas/.
3. Черкас О. Щоб не плакати, лайся: феномен української лайки – 11 клас: подкаст з української мови. URL : https://audiolessons.nus.org.ua/ukrainian_language/shchob-ne-plakat-lajsia-fenomen-ukrainskoi-lajky/.

Аліна ЧЕРНЯКОВА

(Суми, Україна),

Хала КХАЛІФЕХ

(Сирія)

ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ЗАСОБАМИ ПРОЄКТНОГО НАВЧАННЯ

Формування міжкультурної комунікативної компетентності в умовах полікультурного освітнього середовища пов'язане як із розвитком особистості студентів, так і їхньою готовністю брати участь у діалозі культур на засадах співробітництва, взаємоповаги, толерантності до відмінностей традицій та подолання культурних і мовних бар'єрів [1, с. 446].

Аналіз наукової розвідки вітчизняного вченого В. Редька дає підстави стверджувати, що феномен міжкультурної комунікативної компетентності охоплює такі аспекти: 1) міжкультурна іншомовна комунікативна компетентність молоді – це сукупність набутих знань, умінь, навичок, способів діяльності, ставлень, мотивів, необхідних для усвідомленого виконання комунікативних дій, спрямованих на оволодіння іншомовним спілкуванням в умовах університетської освіти; 2) міжкультурна іншомовна комунікативна компетентність – це інтегрована характеристика особистості, яка передбачає оволодіння досвідом іншомовного спілкування в усній та

письмовій формі; 3) формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності – це діяльність, яка організовується в межах такого важливого компонента, як мотиваційна спрямованість (ставлення студентів до навчання й усвідомлення соціальної потреби в оволодінні іноземною мовою як засобом міжкультурного спілкування, ціннісні орієнтації); 4) цілі та зміст міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності передбачають задоволення соціально-економічних і культурно-освітніх потреб життя в сучасному полікультурному й мультилінгвальному світовому просторі та розуміння особливостей інших культур [2].

З метою формування міжкультурної мовної компетентності іноземних студентів в українському освітньому просторі є впровадження інноваційних форм і методів навчальної роботи на базі Сумського державного університету, зокрема методів проєктного навчання [3, с. 235].

Особливої актуальності та значущості набуває впровадження методів проєктного навчання у процесі мовної підготовки, оскільки іншомовні студенти усвідомлюють соціальні потреби в оволодінні іноземною мовою як засобом міжкультурного спілкування та соціальної інтеграції. Основна мета проєктного навчання – створити умови для розвитку вмінь іноземних студентів навчатися у процесі розробки навчального проєкту на власному досвіді та досвіді інших.

З навчальної діяльності викладача акцент переноситься на пізнавальну діяльність студента: викладач створює «простір»

можливих цілей і способів їх досягнення, з яких студент обирає ті, що найбільше відповідають його індивідуальності та запитам. Таким чином, виникають умови для безперервної самоосвіти, пізнання, інтелектуального і творчого розвитку студентів.

З огляду на окреслену проблему, викладачі кафедри мовної підготовки іноземних громадян на заняттях з української мови як іноземної значну увагу приділяють здійсненню порівняльних досліджень цінностей, мовних традицій, культурної спадщини різних країн засобами проєктного навчання [3]. Іноземні студенти розробляють проєкти у контексті порівняльних досліджень. Прикладом таких проєктів є дослідження народного декоративно-прикладного мистецтва країни походження і країни тимчасового навчання і перебування.

Співавторка нашої наукової розвідки, студентка з Сирії Хала Ххаліфех (Hala Khalifeh), майбутня лікарка, навчається у медичному інституті Сумського державного університету, у ході виконання творчого проєкту, спрямованого на вивчення і порівняння народного декоративно-прикладного мистецтва, здійснила аналіз двох країн – Сирії та України, підготувала доповідь і виокремила специфічні характеристики культурної спадщини.

На думку молодшої дослідниці, сирійські ремесла є свідченням багатой художньої спадщини країни, відкриваючи вікно в різноманітну культурну спадщину та виняткову

майстерність, якими Сирія відома в усьому світі. Ці ремесла охоплюють широкий спектр матеріалів і технік, кожне з яких розповідає унікальну історію традицій, краси та майстерності. Особливо відомі ручні вироби з містечка Алеппо, де майстри використовують традиційні ткацькі верстати для переплетення шовку та бавовни в тканини яскравих кольорів із складними візерунками. Цей текстиль, зокрема розкішна шовкова парча, має попит через свою якість і красу, що відображає багатовікову традицію ткацтва. Але́ппо (Халеб) (араб. حلب – «халаб») – стародавнє місто на північному заході Сирії.

Дамаск (араб. دمشق) – столиця Сирії, місто з багатою історією, славиться виготовленням мозаїки, де ремісники ретельно розташовують невеликі шматочки кольорового скла чи каменю, створюючи приголомшливі зображення природи, геометричні візерунки чи історичні оповіді. Мечеть Омейядів, прикрашена складною мозаїкою, є живим свідченням цього стародавнього виду мистецтва. Стародавня техніка народного декоративно-прикладного мистецтва Сирії «Дамаскін» (Damascene) дозволяє отримувати вироби з металу, які є не тільки функціональними, але й витворами мистецтва, багатими на деталі. Техніка відома своєю елегантністю, використовується при виготовленні вишуканих прикрас (див. рис. 1). Металообробка – це ще одна сфера, де сирійські ремісники досягають успіху. У містечку Хомс (араб. حمص) популярний вид прикладного мистецтва як виробництво прикрас із латуні та міді. За допомогою таких прийомів, як карбування, гравіювання та філігрань, майстри

створюють красиві та вигадливі вироби, починаючи від підносів і кавників до ліхтарів, кожен виріб відображає майстерність майстра та багаті традиції обробки металу. Крім цього, ремісничий ландшафт Сирії включає кераміку, скляні вироби, ювелірні вироби та вироби зі шкіри, кожен з яких має різні регіональні стилі та техніки. Ці ремесла не тільки демонструють креативність і технічну майстерність сирійських ремісників, але й служать провідником до історичних і культурних глибин країни.

Рис. 1. Техніка «Дамаскін» (Damascene)

Згідно з результатами порівняльного дослідження українське народне декоративно-прикладне мистецтво багате і різноманітне: художня обробка дерева, розпис, вишивання,

ткацтво, різьблення, вироби з глини, шкіри, соломи, лози. Для нього характерні глибока традиційність, стриманість декоративного вирішення, перевага давніх геометричних мотивів, чорно-червона гама в прикрашанні одягу, наявність спільного в мотивах, тематиці і характері з мистецтвом інших слов'янських народів. Особливо вражає яскравість петриківського декоративного розпису. Майстри з села Петриківка Дніпропетровської області створюють своєрідні, дивовижної краси твори. В їхніх умілих руках розцвітають букети казкових квітів, переплітаються дивовижні рослини, зростають небачені фрукти.

Таким чином, феномен міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності – це особливе інтегративне утворення. У процесі мовної підготовки представників інших націй, етнічних груп доцільно враховувати вищеназвані аспекти, зокрема у розробленні навчальних програм, плануванні занять. Однією з продуктивних форм занять є проєктна робота, яка спрямована на підтримку спілкування у різних соціально-комунікативних умовах, зокрема в типових ситуаціях повсякденного життя, вивчення мовних традицій і культурних надбань, мистецтва, художньої та народної творчості. Зрозуміло, що у сучасних реаліях заняття проводяться у форматі дистанційного навчання, але студенти успішно розробляють проєкти, презентації, віртуальні екскурсії у контексті порівняльних досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Воронкова Н. Р. Формування міжкультурної компетенції особистості в процесі навчання іноземної мови. *Наукові записки КДПУ. Серія: Філологічні науки (мовознавство)* / ред. Г. Д. Клочек [та ін.]. Кіровоград : КДПУ ім. В. Винниченка. Вип. 104, ч. 2. 2012. С. 443–447.
2. Редько В. Г. Міжкультурна іншомовна комунікативна компетентність як феномен предметної компетентності. *Теорія і технологія іншомовної освіти: зб. тез Міжнар. наук.-практ. конф., 30 жовтня, Київ, Україна: Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, 2020. С. 125–129.*
3. Чернякова А. В. Європейські цінності міжкультурного діалогу в контексті інтеграції в європейський освітній простір. *Актуальні питання гуманітарних наук. Вип. 56, том 3. 2022. С. 234–240.*

Лариса ШЕВЧУК

(Київ, Україна)

ЗАСТОСУВАННЯ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ У НАВЧАННІ УКРАЇНЬСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ БАГАТОМОВНОСТІ

Дієвий засіб покращення ефективності вивчення української мови – це застосування диференціації навчання. Для врахування сутності зазначеного поняття необхідне усвідомлення значення терміну «диференціація» (від латинського *differentia*, французького *differentiation* – різниця, відмінність). Зокрема, у довідкових виданнях уміщено такі тлумачення: «диференціація» – «поділ, розчленування чогонебудь на окремі різномірні елементи» [1, с. 759]; «поділ, розчленування цілого на якісно відмінні частини, форми та ступені» [2, с. 46].

Вчені з Німеччини Дж. Стівасер (J. M. Stowasser), М. Петшеніг (M. Petschenig) та Ф. Скутш (F. Skutsch) зазначають, що латинське слово «*differre*» у перекладі на німецьку мову означає «відрізнитися» або «бути іншим» [4, с. 62].

Уявлення про смислові відтінки поняття «диференціювати» розширює ознайомлення із відповідним синонімічним рядом: ділити (на частини), поділяти, розділяти, розщеплювати, розбивати, роздрібнювати, дробити (на дрібні частини), розподіляти, розкладати, класифікувати, підрозділяти [3, с. 421].

Застосування диференціації навчання передбачає поділ,

роздрібнення, розподіл, класифікацію, що здійснюється на матеріалі змістової складової освітнього процесу, різноманітність і варіативність у реалізації організаційної складової. Для ефективного вивчення української мови навчальні завдання, вправи, форми й способи навчальної діяльності учитель добирає для використання, орієнтуючись на специфіку класу, групи, пари або окремого учня / учениці, адже найвищий ступінь диференціації – це індивідуалізація навчання. Необхідне врахування індивідуальних особливостей кожного учня та відмінностей між здобувачами освіти, виявлення ідентичних або схожих особливостей учнів класу.

Кожна дитина – це індивід, якому притаманні біологічні властивості (наприклад вік, стать). Анатомофізіологічні особливості – це основа створення особистості. У структурі особистості визначальними є ставлення до людей, праці, навчання, здібності, характер тощо. Вище за ієрархією (ніж особистість) є поняття «індивідуальність», яке відображає своєрідність, несхожість людини завдяки фізичним і духовним якостям.

У процесі вивчення української мови можливе використання різних форм і видів диференціації навчання:

- за кількістю учнів (загальнокласна навчальна діяльність, робота у групах або парах, індивідуальна робота);
- за змістовим аспектом (різниться обсягом завдань і їх кількістю; складністю вправ);
- за ступенем самостійності й активності у процесі

вивчення української мови (виконання завдань за допомогою учителя або учня, відповідна самостійна робота, надання допомоги іншим учням);

- за темпом навчальної діяльності.

Розглядаючи більш детально перелічені форми диференціації навчання, слід уточнити, що різну складність вправ можливо забезпечити завдяки вмісту або відсутності зразка виконання, детального опису алгоритму навчальної діяльності, довідки (яка містить допоміжні матеріали).

Для оптимального нарощення ступеня самостійності корисне напівсамостійне виконання навчальних завдань за допомогою іншого учня або учениці. Найбільш прийнятним такий спосіб вивчення української мови є під час роботи у парах, що дає змогу учням з нижчим рівнем знань спостерігати за зразком реалізації алгоритму, отримати необхідну допомогу у вигляді вказівок або підказок; учням із вищим рівнем володіння українською мовою це дозволяє закріпити засвоєні знання, вдосконалити вміння й навички завдяки реалізації себе у ролі вчителя.

Водночас у парах учні можуть працювати як рівноправні партнери або виконувати завдання кожен окремо, а на завершальному етапі роботи здійснити взаємоперевірку.

Робота у групах є складнішим способом навчальної діяльності. Це може бути як виконання ролей керівника групи, секретаря та ін., так і застосування різноманітних інтерактивних технологій. Завдяки роботі у парах і групах

можливо забезпечити альтернативу індивідуальному вивченню української мови і, разом з тим, диференціювати навчальну діяльність завдяки різним способам організації навчання і різній мірі взаємодії.

На застосування диференціації під час вивчення української мови в умовах багатомовності впливає:

- специфіка полілінгвізму (українська мова – це рідна мова чи друга мова, яку вивчає дитина; чи спілкуються українською мовою батьки й інші члени родини, чи домінує (чи хоча б присутня) українська мова у мовному середовищі; рівень знань з рідної мови (якщо йдеться про вивчення української мови як другої мови);
- індивідуальні особливості учнів (сформованість позитивної мотивації до вивчення української мови; здатність до навчання; сформованість уміння вчитися; особливості сприймання, уваги, пам'яті; рівень знань з української мови; темп навчання та ін.); аналогічні до перелічених вище відмінності між учнями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Новий тлумачний словник української мови у чотирьох томах / упоряд. В. В. Яременко, О. М. Сліпушко. Т. 1. Київ : Аконіт. 1998. 910 с.
2. Словник іншомовних слів / укл. Коломієць М. П., Молдова Л. В. Київ : Освіта, 1998. 190 с.
3. Словник синонімів української мови. В 2 т. / Укл.

- А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк, С. І. Головащук та ін. Т. 1. Київ :
Наук. думка, 2006. 1040 с.
4. Stowasser J., Petschenig M., Skutsch F. Stowasser – Lateinisch-
deutsches Schulwörterbuch. Oldenbourg : Leinen, 2006. 574 s.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ

1. **Абрамова Інна** – к. філол. н., доцентка Центру підготовки іноземних громадян Запорізького державного медико-фармацевтичного університету (Запоріжжя, Україна)
2. **Беценко Тетяна** – д. філол. н., професорка Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (Суми, Україна)
3. **Біличенко Ольга** – д. н. із соц. ком., професорка, завідувачка катедри української мови та літератури Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (Слов'янськ, Україна)
4. **Бойко Галина** – молодша наукова співробітниця Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків з діаспорою Національного університету «Львівська політехніка» (Львів, Україна)
5. **Бойчук Руслана** – голова асоціації «Рідна мова», директорка, вчителька української суботньої школи «Радість» в м. Болонья (Болонья, Італія)
6. **Галайчук Оксана** – к. філол. н., наукова співробітниця Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків з діаспорою Національного університету «Львівська політехніка» (Львів, Україна)
7. **Горда Оксана** – к. філол. н., старша наукова співробітниця Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків

з діаспорою Національного університету «Львівська політехніка» (Львів, Україна)

8. **Григорович Інна** – директорка Української школи Пречистої Діви Марії (Лондон, Велика Британія)
9. **Данчишин Назар** – к. філол. н., науковий співробітник Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків з діаспорою Національного університету «Львівська політехніка» (Львів, Україна)
10. **Денисенко Тетяна** – викладачка української мови як іноземної Вищого навчального закладу «Університет економіки та права “КРОК”» (Київ, Україна)
11. **Збир Ірина** – к. філол. н., доцентка катедри українського прикладного мовознавства філологічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка (Львів, Україна)
12. **Іванишин Галина** – к. пед. н., доцентка катедри мовознавства Івано-Франківського національного медичного університету (Івано-Франківськ, Україна)
13. **Калінська Марія** – вчителька-методистка Чернівецької гімназії «Лідер» (Чернівці, Україна)
14. **Ковтюх Світлана** – к. філол. н., професорка катедри української філології та журналістики Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка (Кропивницький, Україна)
15. **Костюк Юлія** – PhD з філології, викладачка катедри

української мови та славістики Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, викладачка української мови як іноземної в Українсько-скандинавському центрі (Тернопіль, Україна)

16. **Кравчук Тетяна** – координаторка освітнього процесу Української школи «Родовід» (Копенгаген, Данія)
17. **Криклицевець Євгенія** – учителька-волонтерка Української громадської рідної школи в Абу-Дабі (Абу-Дабі, ОАЕ)
18. **Кучерук Оксана** – д. пед. н., професорка катедри української мови та методики її навчання Житомирського державного університету імені Івана Франка (Житомир, Україна)
19. **Кхаліфех Хала** – студентка групи МЦ.м-108 Медичного інституту Сумського державного університету (Сирія)
20. **Мартинюк Назар** – співробітник Інституту досліджень української діаспори імені професора Любомира Винара, аспірант Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та національної безпеки Національного університету «Острозька академія»
21. **Нагірний Микола** – к. іст. н., доцент, викладач Володимирського педагогічного фахового коледжу імені Агатангела Кримського (Володимир, Україна)
22. **Назаревич Леся** – к. філол. н., доцентка катедри української та іноземних мов Тернопільського національного технічного університету імені Івана

Пулюя (Тернопіль, Україна)

23. **Одинак Марія** – методистка початкового навчання Комунального закладу «Інститут післядипломної освіти Чернівецької області» (Чернівці, Україна)
24. **Онисенко Світлана** – к. філол. н., асистентка катедри мовної підготовки ННЦ «Інститут біології та медицини» КНУ імені Тараса Шевченка (Київ, Україна)
25. **Очкурова Наталія** – старша викладачка катедри українознавства Харківського національного університету радіоелектроніки (Харків, Україна)
26. **П'ятковська Оксана** – к. екон. н., заступниця директор Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків з діаспорою Національного університету «Львівська політехніка» (Львів, Україна)
27. **Пасічник Жанна** – вчителька початкових класів Української недільної школи «Долонька» (Евора, Португалія)
28. **Пахальчук Наталя** – к. пед. н., доцентка катедри дошкільної освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, вчителька-методистка Української суботньої школи «Родовід» (Копенгаген, Данія)
29. **Пашкова Надія** – к. філол. н., доцентка Київського національного лінгвістичного університету (Київ, Україна)
30. **Петрук Оксана** – к. пед. н., старша наукова співробітниця,

провідна наукова співробітниця Інституту педагогіки НАПН України (Київ, Україна)

31. **Пошивайло-Таулер Наталія** – віцепрезидентка Світового Конгресу Українців у Південній, Південно-Східній Азії, Австралії, Новій Зеландії, очільниця освітньої референтури Світової Федерації Українських Жіночих Організацій (Мельбурн, Австралія)
32. **Расевич Любов** – к. філол. н., старша викладачка катедри української літератури та компаративістики Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, викладачка української мови як іноземної в Українсько-скандинавському центрі
33. **Світлик Мирослава** – к. філол. н., доцентка катедри громадського здоров'я і гуманітарних дисциплін Ужгородського національного університету (Ужгород, Україна); запрошена вчена катедри германських та слов'янських студій Манітобського університету (Вінніпег, Канада)
34. **Соловій Уляна** – к. філол. н., доцентка катедри іноземної філології та бізнес-комунікацій ЗВО «Університет Короля Данила» (Івано-Франківськ, Україна)
35. **Сорока Ольга** – к. філол. н., доцентка, завідувачка катедри слов'янської філології імені професора Іларіона Свенціцького Львівського національного університету імені Івана Франка (Львів, Україна)
36. **Староста Володимир** – д. пед. н., професор Державного

вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет» (Ужгород, Україна)

- 37. Стоянов Валерій** – старший викладач катедри фізичного виховання Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (Слов'янськ, Україна)
- 38. Феджора Софія** – аспірантка Київського національного університету імені Тараса Шевченка, стипендіатка програми імені Фулбрайта (Fulbright FLTA '21-23), викладачка української мови в Університеті Вашингтону (Сіетл, США '21-23), авторка навчальних програм у ГО «МКО “Інститут Сковороди”»
- 39. Федорук Олексій** – директор Української суботньої школи «Родовід» (Копенгаген, Данія)
- 40. Фідкевич Олена** – к. філол. н., провідна наукова співробітниця відділу навчання мов національних меншин і зарубіжної літератури Інституту педагогіки Національної академії наук України (Київ, Україна)
- 41. Циганенко Вікторія** – канд. філол. н., доцентка, завідувачка катедри українознавства Харківського національного університету радіоелектроніки (Харків, Україна)
- 42. Черкас Олександр** – здобувач PhD, учитель методичної підкомісії української мови і літератури, зарубіжної літератури Київського військового ліцею, українського онлайн-закладу SchoolToGo (Київ, Україна)

- 43. Чернякова Аліна** – к. пед. н., доцентка катедри мовної підготовки іноземних громадян Сумського державного університету (Суми, Україна)
- 44. Шевчук Лариса** – к. пед. н., старша наукова співробітниця Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України (Київ, Україна)